

Per Øverland

Historieglimt fra
Lade og Lademoen
Første samling

Lademoen kirkes småskrifter nr. 6
ISBN-13: 978-82-92176-93-1
ISBN 10: 82-92176-93-4
3. opptrykk 2007

Trondheim 2006

Dette heftet er i sin helhet bekostet ved private gaver og inntektene ved salget går uavkortet til Lademoen menighetskasse.

Forord til første utgave

Etter ønske fra redaksjonen av *'Menighetsblad for Lade og Lademoen'* har jeg skrevet de følgende korte historieglimt fra utvalgte steder på Lade og Lademoen. Området har en spennende historie. Det gjelder Lade med sin lange utviklingen fra hjemstedet for Ladejarlene og de mange havnene for handel (ladestedene) til dagens Lade med boliger, industri, skoler, handel og områder for rekreasjon. Det gjelder ikke mindre Lademoen fra området var dominert av en rekke gårder med jordbruk og husdyr og sentrumsfunksjoner for Strinda herred til nå å være en stor og sentrumsnær bydel i byen Trondheim. Utvalget av emner for glimtene er tilfeldige, men nesten alle kan gi en innfallsport til å finne mere om det en fatter interesse for, i de store historieverkene som byen vår kan glede seg over.

Planen var at menighetsbladet skulle bringe et glimt i hvert nummer av bladet. Annen hver gang skulle glimtet være fra Lade med de mellomliggende gangene fra Lademoen. Flere forhold har skiplet denne planen og det kan en merke på emner og rekkefølge i dette heftet. Av og til har historieglimtet blitt utsatt til neste nummer av menighetsbladet av mangel på plass. Viktigere har det vært at Lademoen menighetsråd og soknepresten har ønsket å kombinere artiklene i bladet med å sende en særskilt invitasjon til folk i ulike deler av Lademoen menighet til gudstjeneste. Når glimtet fra deres strøk kom i bladet ble det sendt ut brev med invitasjon til alle i strøket til en gudstjeneste med kirkekaffe der det så ble holdt et kåseri som utvidet artikkelen med mer stoff om strøket. Derfor ble det i denne tiden bare artikler fra Lademoen. Kåseriene har her erstattet de opprinnelige artiklene. Derfor en det noe fyldigere dekning av noen områder. Det ble deretter kompensert med en rekke artikler med emne bare fra Lade.

Utvalget av historieglimt er som sagt noe tilfeldig. Blikket har hoppet frem og tilbake i tiden. Blikket har festet seg ved likt og ulikt uten noe annet system enn å forsøke å finne emner som kunne interessere leserne og holde oppmerksomheten fangen en kort stund. Håpet er likevel at en og annen leser synes hun eller han finner et gullkorn som kan lyse litt opp i hverdagen. Historien er jo fortellingen om hva vi, og alle de som gikk foran oss, har brukt tid og krefter til. Det er fortellingen om hva som ble bygd og utviklet og som vi utvikler videre og bygger videre på. Historien går stadig videre. Den må stadig nyskrives og fortsetter stadig å få nye emner fordi nye tider bringer mange endringer og stiller stadig nye spørsmål. Derfor kan små glimt som dette streife både velkjent stoff og ta opp små ting som mange kan overse, men som kan være viktig nok.

Dalen Hageby, den 24. april 2003

Per Øverland

Forord til ny og utvidet utgave

Det har vært gledelig å merke den store interessen for lokalhistorien for Lade og Lademoen. Både første utgave av *Historieglimt* og den andre litteraturen som er kommet i serien *Lademoen kirkes småskrifter* om lokalhistoriske emner, har fått stor omsetning slik at flere av heftene har blitt trykt i flere opplag. Når opplaget av *Historieglimt. Første samling* nå er utsolgt, er det blitt aktuelt å trykke nytt opplag. Når heftet nå kommer i ny utgave er det blitt vesentlig utvidet.

Da *Historieglimt 2. samling* kom i 2005, omfattet heftet både mine artikler i menighetsbladet gjennom de foregående år og en rekke eldre artikler fra menighetsbladet. Her er 1. samling blitt utvidet på samme måte. Det som er tatt med her er særlig artikler fra 1980 og 1990-årene. De er av ulike forfattere. Noen kan identifiseres, andre ikke. Helt fra jeg begynte med disse historieglimtene i menighetsbladet for ti år siden, har tanken vært å ha annet hvert glimt fra Lade og Lademoen. I 1. utgave var det vanskelig å gjennomføre denne vekslingen av grunner som det er redegjort for i forord til første utgave. Her er vekslingen forsøkt gjenopptatt.

Universitet på Dragvoll,
tirsdag 16. mai 2006

Per Øverland

Forord til 3. opptrykk

I 3. opptrykk, det vil si nytt opptrykk av utvidet utgave fra 2006, er det bare foretatt små endringer. Det er gledelig at det er så stor interesse for disse historieglimtene.

Universitet på Dragvoll,
Onsdag 16. mai 2007

Per Øverland

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	5
Navnene Lade og Lademoen	7
Ladebekken	9
Skolekretsen Hlademoen og Strinda sentrum	10
Lade flyplass	11
Lademoen bydel og dens nedlagte institusjoner	12
Devle gård og Devlehavn	13
Ladehammeren renseanlegg	15
Lademoen bydel i dag	16
"Festung Våttahaugen" 1940-1945	16
Gardemoens gård og gate	17
Lade - en bydel med historie og framtid	18
Lilleby – drømmen om en villaby	19
Idrettsplassene på Lademoen	20
Lade kirke 800 år 1989	21
Leiegårdene og industrien på Lilleby	23
Leangen gård fra herresete til en av byens storstuer	24
Lilleby skole	26
Devle gård fra herskapsgård til trygdeboliger	27
Besøk på Devles trygdeboliger	28
Dagens 'Gamle Voldminde'	30
Ringve gård fra herresete til levende museum	32
Lade gård fra kongsgård til sosialhøgskole	34
Katrinelyst og Catharina-senteret	36
Ny prestebolig på Lade 1996	37
Frostaveien fra Buran til Lykkens Prøve	37
Organist Hans Skotvold i Lade kirke	40
Industri og boliger i Frostaveien	41
Nerla'mon eller Svartla'mon. Kampen om Svartla'mon.	42
Slettelandet og folket der i gammel tid	43
Lademoen blir bydel. Byutvidelsen i 1893	44
Ynglingen i Strandveien 72 inntil Dora 1 ble bygd	46
Dalen prestegård, blindeskole og hageby	48
Tutu kom, så og vant	49
Kunst og kunstnere på Lade og Lademoen	51
Lade og Ladehalvøya. Navnet skjemmer ingen	53
Dalen gård fra lystgård til høgskole	53
Lade bo- og servicesenter	55
Lademoen kirke 90 år i 1995	56
Historisk spill og marked i Korsvika	58

Lademoen diakoniforening 60 år i 1988	59
Hvor gammel er Lade kirke?	60
Bibelskolen åpner portene	60
Ladehalvøya kirkeforening og Kirkelig aktivitetssenter	62
Østbyen helse- og velferdssenter	64
Barnehagene våre på Lade og Lademoen 1993	66
Musikklivet på Lade og Lademoen 1992	68
Lademoen kirkes småskrifter	72

Navnene Lade og Lademoen

Det er ganske vanlig at et navn kan ha skiftende betydninger. Særlig stedsnavn har en tendens til å omfatte større eller mindre områder avhengig av hva folk har bruk for navnet til. På Lademoen er det mange navn der vi kan følge ulike betydninger av navnet etter hvert som forholdene har utviklet seg. Bare tenk på Voldsminde som opprinnelig var et gårdsbruk som daværende eier, Vold, oppkalt etter seg selv. Nå betegner det et stort boligkompleks og dertil et gammelt boligstrøk. Buran var også en gård, en ganske liten en, som lå like ved gatekrysset Innherredsveien/Mellomveien. Nå er det et område både med boligblokker, idrettsplass og flere store institusjoner. Slik kunne vi fortsette, men kanskje er selve Lademoen-navnet det mest interessante. Navnet kan forresten den dag i dag utløse kraftige og følelsesladde diskusjoner om hva som egentlig omfattes av betegnelsen **Lademoen**. Den diskusjonen er gammel.

Navnet er, som alle hører, sammensatt av to ledd: Lade og mo. Og hva er en mo? Jo, mo er en betegnelse på et sletteland som er begrenset på en eller annen måte for eksempel ved elv eller sjø eller berg eller andre naturlige skiller i terrenget. Selv i dag er det lett å se at den moen det her er snakk om, opprinnelig var det flate og vide slettelandet som strakte seg slakt fra sjøen med sin lange grunne fjære og opp mot den lave høyderyggen der Lademoen kirke i dag ligger og mot der stigningen mot Bakkaune begynner.

Da Gerhard Schøning skrev om vårt område i 1774 sier han at Lademoen er "*en stor, skiøn og jævn strækning*" som bærer tydelige trekk av å ha vært oppdyrket. Det var den gang beiteland for de to gårdene Lade og Rønningen. Schøning sier også at "*Lamo eller rettere Hlade-mo, synes at være et Tilkast fra Havet og Nieder-Aaen, som her løber ut i Sjøen.*" Han sier videre at han har undersøkt grunnen og funnet mange muslingskall. Det er altså gammel havbunn. Det meste av Lademoen var da overgrodd av einer og lyng. Det var en del teiger som tidligere har vært oppdyrket. Der hadde man sikkert dyrket korn. Interessant nok forteller Schøning at det ligger "*en Hob Kiæmpehøie*" på dette slettelandet syd for Ladebekken. Det lå minst ni gamle, store gravhauger der. De er for lengst forsvunnet, men det forteller at vi er på gammel kulturmark og at folk har bodd her i gammel tid. Gravhaugene ble lagt ikke så langt fra der folk bodde og gjerne nær ferdselsleier på land eller sjø. Det var storfolk som fikk store gravhauger. Og storfolk vet vi bodde like i nærheten! At det var en relativt stor ferdsel her vet vi også.

Det første leddet i ordet Lademoen er selvsagt det gamle stedsnavnet **Lade**, som er det norrøne Hlathir eller Ladir, som betyr lasteplasser eller lagersteder. Det er det gamle ordet for ladested, kaupang eller handelssted, men brukes i flertallsformen. Hvor det har ligget, er de lærde uenig om. Kanskje lå det ved utløpet av Ladebekken (ved Nyhavna) eller i Korsvika eller kanskje helt inne ved Fagerheimbukta. Vi vet ikke helt sikkert om det var nåværende Lade gård eller Ringve som var selve jarlesetet. Det var jo ikke minst varer til og fra

dette maktsenteret som ble lastet og losset på den eller de lasteplassene der Lade-navnet først ble brukt. Det norrøne navnet tyder på at det var flere havner.

”Trette-Lade” eller **”Krangel-Lade”**. Det var en langvarig og berømt strid og rettssak mellom eierne av Lade og Rønningen gårder om beiterettighetene på Lademoen. Det var selvsagt også en strid om eiendomsretten til området. I papirene fra rettssaken kan vi se at Lades eiere hadde tillatt flere husmenn å slå seg ned på den ”boemark” det gjelder. ’Boemark’ er bumark eller beitemark, altså beite for bufeet, krøtterne. Disse husmennene hadde noe oppdyrket jord til eget bruk. Alle husmannsplasser skulle ha navn og minst to av dem ble kalt Lademoen. På grunn av den langvarige rettssaken og alt som knyttet seg til den, fikk området oppnavnet **”Trette-Lade”** eller **”Krangel-Lade”**. Deler av beitemarka ble i lang tid også benyttet som ekserserplass. I 1732 ble grensen trukket midt gjennom det området som ble brukt som ekserserplass. Da begynte striden for alvor. Da ville begge eiere ha hele eller deler av plassen. Den var ganske stor. Den strakte seg fra der krysset Jarleveien/ Stiklestadveien ligger idag og et godt stykke inn på den nåværende Lademoen kirkegård. Da ble det rettssak og den gjaldt særlig eiendomsretten til den nordøstlige delen av ekserserplassen. Selve striden skal ha vart fra 1699 til 1742. Dommen falt i 1741 og senere fulgte grensen stort sett Ladebekken, som Gerhard Schøning i 1770 kaller **”Lusebekken”**. Så det ble vel gårdeieren på Rønningen som trakk det lengste strå om eiendomsretten.

Husmannsplassene kalt Lademoen. Det lå flere husmannsplasser på Lademoen. Nøyaktig hvor mange husmannsplasser som hadde dette navnet er uklart. Det var minst to. I kirkebok for Lade for 1802 nevnes et dåpsbarn som kom fra husmannsplassen Lademoen. Senere kom det mange bygselsplasser under Rønningen. På de fleste av disse bodde det strandsittere. I 1825 bodde det 46 familier med til sammen 277 mennesker ved Åtet (nær rundkjøringen ved kjøpesenteret Solsiden) og lengre innover strandsiden bodde flere strandsittere. Det var altså folk som bodde innover Bakkestranden og videre langs stranden utenfor Bakke gårds grunn. Det var opprinnelsen til befolkningen langs Strandveien. Navnet på Strandveien er en forkortelse av det gamle navnet på veien, nemlig Bakkestrandveien. Før Bakke gård ble delt og før Bakklandet ble innlemmet i byen, hadde veien langs Bakkestranden helt inn til Ladebekken navnet Bakkestrandveien. Strandveien var for øvrig ikke bare et veinavn. Det ble i realiteten brukt som betegnelse på hele området der det bodde folk innover langs Bakkestranden. De fleste bodde den gangen langs sjøen.

Bruken av navnet Lademoen i dag. Noen vil ha det til at bare Nerla’mon, Reina eller Svartla’mon er det ekte Lademoen, men som vi har sett er navnet brukt med ulik utstrekning i ulik sammenheng i svært lang tid. Derfor må vi leve med at navnet kan omfatte et større eller mindre område ettersom hva vi snakker om. Opprinnelig var, som nevnt, Lademoen det slettelandet som strakte seg langs stranda fra Ladebekken (Jordans flod) til Myrebekken ved Åtet (rundkjøringen ved Solsiden) og oppover mot den nåværende Innherredsveien.

Det vil si at Ner- og Øverla'mon til sammen er det egentlige Lademoen når vi tenker historisk på det. Men tenker vi så snevert så lå mange av de offentlige institusjonene som bar Lademo-navnet utenfor det egentlige Lademoen. Derfor kan vi også regne hele postdistriktet og kirkesognet til Lademoen i vid forstand. Bare tenkt på folketellingsdistriktet og skolekretsen Lademoen fra 1865.

Ladebekken

'Ladebekken' er i dag et gatenavn. I byleksikonet står det at den går fra Fridheimveien til Stjørdalsveien, men den ender som blindvei ved smelteverket. Under veien går den egentlige Ladebekken i kulvert. Smelteverket har muligheten til å bruke veien i nødsfall. Gata eller veien "Ladebekken" går fra industriområdet ved Fridheimveien, under Jarleveien, nedenfor Universitetsbygningene, langs 'Mortensholm & Reppe's bromforretning og videre mot Smelteverket. Ladebekken er med andre ord lagt i rør og er en del av byens kloakksystem. Ja, faktisk er den en viktig del av kloakkanlegget som i dag fører avløpsvann mot renseanlegget på Lade!

Ladebekken kom fra Moholt og Eberg. Den var vel aldri noen flott elv, men fremdeles lever det folk som har fisket og vært på andejakt der. I gamle dager fikk den navnet "Lusbekken" og det sier vel noe om størrelsen. Den hadde også et finere oppnavn nemlig 'Jordans flod'. Det navnet fikk den etter Henrik Jordans fabrikk (trankokeri og såpefabrikk) som lå ved bekkens utløp i fjorden der kaianleggene nå ligger. Caspar og Henrik Jordan bygde sine landsteder på Jarlheim i bakkene opp mot Ladehammeren overfor bekken der Jarlheim-navnet fremdeles er bevart.

Tidligere gikk hovedtrafikken fra byen til Lade gjennom Strandveien og over Ladebekken ved utløpet og opp Lade allé. Den viktigste bro over Ladebekken lå da nede ved utløpet. Den var så bred og jevn at ungdommen samlet seg der på lørdagskveldene til dans og moro. Trafikken var den gang ingen hindring! Den andre veien som gikk fra byen til Lade, tok av fra Innherredsveien ved Åtet og fulgte Gamle Kongevei nesten til Buran. Der tok den til venstre og fulgte de gatene som i dag heter Gamle kirkevei, Mellomveien og Ladeveien. Opprinnelig het veien bare Kirkeveien fordi den gikk til Lade kirke. Denne veien hadde også behov for bru over Ladebekken. Den lå der brua i Jarleveien nå ligger. Trondheim bydrift opplyser at den nye brua ikke har noe navn! Den gamle brua het Ladebroen. Hvorfor ikke ta opp igjen dette navnet for den nåværende? Bygselsplassen Ladebroen som er nevnt i kirkebøkene fra Lade kirke, har ligget syd for broen og hadde fått navn fra brua. Husmannen der hadde kanskje ansvar for pass og vedlikehold av den. Plassen Ladebroen ble i 1828 til lystgården "Jægers hvile".

Skolekretsen Hlademoen og Strinda sentrum

I folketellingen for 1865 finner vi som første tellingskrets i Strinda herred, 'Hlademoen skolekrets'. Den var stor. Den begynner med Hlade, Hladehammer, Korsvig og Spandet og fortsetter med Østmarken, Ringved, Defle og Louiselyst. Så går den tilbake om Leangen, Belboen, Falkenberg, Saxenborg, Katrinelyst og Elieplads for så å ta for seg Ulstadløkken, Klingenberg, Rønningsmoen, Colonien og Valhalla. Så blir oppregningen mer rotete. Etter Gardemoen, Jægershville og Lillegården kommer Peersaune, Dalen, Bakaunet, Rosenborg og Bromstad for så å ende med Tungen, Rotvold og Buran. Vi ser altså at hele Ladehalvøya, Lademoen og i tillegg Dalen, Persaune, Tunga og Bromstad hørte inn under Lademoen skoledistrikt. Fra hele dette området søkte barna til Eli plass skole, men da var det jo ikke så folke- og barnerikt som det ble senere!

Tingstedet Lademoen. Det er kanskje i dag vanskelig å forstå at Lademoen i gamle dager var et sentralt sted i Strinda, men slik var det. Da Strinda på 1800-tallet skulle ha en ny og større hovedkirke, var tanken å legge den der Lademoen kirke i dag ligger. Det ble motstand mot planen fordi det ble så lang vei for dem som bodde lengst vekk. De ville ha den nye kirka plassert geografisk mer midt i Strinda prestegjeld og derfor ble Moholt valgt som sted for ny hovedkirke. Eli plass gård lå der Lademoen kirke nå ligger. Den og nabogården 'Lykkens prøve' utgjorde et sentrum i Strinda der viktige funksjoner var samlet. Der ble det etter hvert både bank, kommunelokale, lensmannskontor, skole, tinghus og vertshus. Der bodde også en rekke av dem som arbeidet i de nevnte lokalene.

Tingstedet Lademoen ble landskjent da den første større rettssak mot *Hans Nielsen Hauge* ble ført der i desember 1799. Han ble arrestert for å ha reist rundt i landet, også i Midt-Norge, og samlet folk til oppbyggelser uten å ha prestenes tillatelse til det. Det var forbudt fra 1741. Det var lensmann Vold i Strinda som hadde ansvaret for å føre den arresterte fra fengslet i Kongens gate 2 (det gamle rådhus, nå folkebibliotek) til Lademoen og tilbake igjen under rettssaken. Under denne rettssaken kom fram at det myndighetene egentlig var redd for, og som Hauge ble beskyldt for, var at han under skinn av oppbyggelse egentlig planla en revolusjon. Det ble påstått at han var engasjert av en mektig gruppe politisk opposisjonelle på Østlandet. Husk at det bare var ti år siden den franske revolusjon og alle myndigheter over hele Europa (ikke minst de eneveldige kongene) var livredde for alt som kunne smake av revolusjonære bevegelser. Hauge ble dømt til en måneds fengsel. Det var da han ble sittende i fengsel i julen og diktet den kjente salmen "*Jeg er hos Gud i nåde, hva skader verden meg*", Norsk salmebok nr. 77. Til minne om denne rettssaken ble en gate på Voldsminde oppkalt etter ham.

Planene for Strindas nye hovedkirke. Fra 1874 ble 'Lykkens prøve' utparsellert og i 1889 kjøpte Strinda kommune 16 mål til tomter for kirke og for bygging av arbeiderboliger. Strindas nye kirke ble likevel bygd på Moholt fordi

det lå mer geografisk sentralt i Strinda prestegjeld. En generasjon senere kom det likevel en ny kirke hit, som vi alle vet, men da var området blitt by.

Strinda kommuneadministrasjon. Den første kommuneloven, *Formandskabsloven*, kom i 1837. Den skapte de norske kommunene. På 'Lykkens Prøve' bodde den første ordføreren i Strinda, presten H. A. Angell og her hos ham ble det første ordinære kommunestyremøtet holdt den 8. november 1837. Dermed kan vi si at Lademoen etablerte seg som sentrum i Strinda kommune! En rekke kommunale funksjoner fant sin plass her etter hvert. Nedenfor skal vi møte noen av dem, men la oss først stanse ved de lokalene som kommunen selv brukte.

Eli Plads skole (Sætherskolen). I 1841 ble nabogården 'Elie Plads Gaard', innkjøpt til ny fastskole, men lokalene der ble også benyttet til kommunale møter. Så vi kan godt si at Eli plass skole var Strindas første rådhus, selv om altså det første formannsskapsmøtet ble holdt på 'Lykkens prøve', privat hos ordføreren, presten H. A. Angell! Haugianeren Iver Iversen på Moholt gård var den første varaordføreren i Strinda.

Strindens sparebank. Året etter ble 'Strindens sparebank' grunnlagt og hadde sine første lokaler på Elie Plads gård. Opprettelse av en sparebank var en av de første store sakene som Strinda formannsskap tok opp. For å skaffe midler til banken ble det gamle kornmagasinet og kornbeholdningen der solgt. Det var mange som var betenkt ved å avvikle Strinda kornmagasin eller bygdemagasin. Det ble opprinnelig innredet i stabburet på Tyholt hovedgård i 1805. De mente det kunne komme nødsår igjen. Mange husket det siste grønnåret, 1836, da lite korn ble modent og de ble hungersnød over store deler av landet. Kornlageret og magasinet ble likevel solgt. Salgssummen ble grunnkapitalen i banken. Den 31. mars 1842 åpnet Strindens sparebank sine lokaler på Eli plass gård for publikum for første gang. Der holdt den til i fem år. Fra 1847 til 1851 hadde banken hus på nabogården, Voldsminde gård. Fra 1852 hadde sparebanken lokaler inne i midtbyen. Bankens første direktør var haugianeren Iver Iversen på Moholt.

Lade flyplass

Dersom en i dag ser bortover Haakon den syvendes gate på Lade er det ikke vanskelig å forestille seg at det der en gang lå vide jorder og åkrer og godt jordbruksland. Da Norges landsbrukshøgskole skulle bygges, var disse jordene en av de mest aktuelle lokaliseringene for det norske landsbruksuniversitetet som likevel ble lagt til Ås i Akershus. Før den andre verdenskrigen hadde nok flere tyske spioner skrittet opp det flate slettelandet med sikte på å planlegge en flyplass der. Da krigen kom ble 'Flugplatz Lade' snart tatt i bruk for tyske krigsfly. Tyskerne hadde til en begynnelse også sjøfly eller amfibiemaskiner. De fant seg havn enten på Jonsvannet eller i Iilsvika.

På Lade ble flyplassen bygget ut i rekordfart fra april 1940 og var i første rekke en jagerflyplass blant annet til forsvar av Trondheim by. Jorda som ble tatt

blir gjerne kalt Ringvesletta, men den tilhørte flere av eiendommene. Det meste av de ca. 1200 målene, nemlig 575 mål, ble tatt fra Devle gård. 50 mål innmark ble tatt fra Lade gård. Fra Rotvoll ble tatt 50 mål, fra Falkenborg 44 mål, fra Ringve 30 mål og mindre arealer fra Fagerheim og Rognli. I tillegg ble mye jord på Ladehalvøya tatt til andre militær formål. Krigen ødela på mange måter det historiske og landlige Lade.

Flyplassen hadde en flystripe (startbane) som var forsterket med kvadratiske trerammer av ca. en fots størrelse. Langs denne rullebanen var det en rekke smale rullebaner til oppstillingsplasser for flyene. Flere steder ble det bygd brakker for flygere og annet personell og på ulike steder var det mindre haller for fly. Mye av den sivile bebyggelsen ble beslaglagt til bruk for 'Die Luftwaffe' bl.a. Devle, Ringve og Fagerheim. I dag er det ikke så mye som minner om den tyske flyplassen, men den store reparasjonshallen (Werfthalle) står fremdeles. Den eies av NKL og brukes mest som lager. Bygget er bevaringsverdig og nåværende eiere har litt problemer med å benyttet det til sitt formål. Den skulle være bevaringsverdig for å vise noe av krigshistorien.

Etter krigen fikk Lade flyplass en kort, men hektisk periode i sivil luftfart og til Trondheim flyklubbs virksomhet. Dette kan en lese om i T. J. Hafstads bok om Trondheim flykubb fra 1997. I 1946 startet A/S Trøndelag Flyselskap med flyskole, taxifyvning og med rundturer fra Lade flyplass. 5. desember 1947 ble flyklubben stiftet med flykaptein og disponent Carl Hagstrøm som første formann. I en femtenårs periode drev klubben en mangfoldig og for norsk luftfart viktig virksomhet på Lade. Fra begynnelsen av 1950-årene drev Widerøe ambulanse-, taxi- og fotoflyging herfra. I midten av 1950-årene fløy Braathens SAFE på Lade flyplass både sommer og vinter (i klarvær) med innsjekking på Astoria hotell i byen! I 1965 ble det slutt på flyklubbens virke på Lade flyplass. Ved årsskiftet 1965-66 måtte flygingen overføres til Jonsvannet. Da hadde kommunen forlenget seg for å legge flyplassen ut til gater og næringsvirksomhet.

Lademoen bydel og dens nedlagte institusjoner

Da Lademoen ble innlemmet i byen Trondhjem i 1893, kom det snart en rekke institusjoner som hører en by til. Hele den såkalte infrastrukturen manglet og måtte raskt etableres. Området hadde vært forsømt i lang tid som utkant i bondeherredet Strinda. Det gjaldt særlig gater og vannforsyning. Det begynte man snart å opparbeide. Så trengtes nye offentlige institusjoner. I 1899 kom Lademoen postkontor. I år 1900 kom både Lademoen politistasjon og Lademoen brannstasjon. I 1902 ble den nye store Lademoen kirkegård innvidd. Lademoen jernbanestasjon ble åpnet i 1904. Lademoen kirke stod ferdig i 1905 og året etter tok Lademoen skole fatt på sin gjerning. I løpet av syv år hadde den nye bydelen fått syv nødvendige institusjoner. Et par mannsaldre senere hadde de fleste av dem utspilt sin rolle. De aller fleste er nå nedlagt eller flyttet ut av bydelen.

Politistasjonen forsvant først, i 1958. Så forsvant brannstasjonen ut til Leangen i 1963. Lademoen jernbanestasjon ble nedlagt i 1967. Lademoen skole var barneskole til 1963 da den ble ungdomsskole. I 1993 var det også slutt med Lademoen ungdomsskole. Postkontorets forsvinningsnummer i 2001 skal vi berøre nedenfor.

Institusjonene Posten og Kirka på Lademoen. Dette er i skrivende stund et svært ajourført historieglimt. I dag (den 10. oktober 2001 klokken 1715) blir nemlig en av de siste store gamle institusjonene på Lademoen nedlagt. Posten har sin siste dag i dag. Fra i morgen blir det bare kirken og kirkegården som fortsetter som store offentlige institusjoner på Lademoen! Derfor må menigheten se det som en særlig oppgave å representere og kjempe for befolkningen på Lademoen i tiden fremover.

Devle gård og Devlehavn

Devle er den ene av de fire store gårdene som i eldre tid dominerte landskapet på Ladehalvøya. Både Devle, Lade, Leangen og Ringve var avls- og lystgårder for velhavende familier inne i Trondhjem. Der bodde familien i sommerhalvåret. De tok imot slekt og venner og ofte var det stor selskapelighet. Likevel hadde en slik gård stor driftsverdi og ble gjerne drevet av en "avlsgårdshusmann" eller "rosdreng". Han og hans familie bodde på gården, drev landbruket og skaffet eieren en stor del av de produkter de levde av også inne i byen. I dag er situasjonen er helt annen. De fire gårdene har fått en påfallende ulik utvikling. Devle skal vi konsentrere oss om nedenfor. Om de andre kan det kort sies: Lade er blitt hovedkontor for en moderne butikkjede. Leangen er blitt kurs- og konferansesenter for Trondheim kommune. Ringve er blitt museum og botanisk hage, mens Devle er blitt boligsentrum med vekt på aldersboliger.

Devle skal ha sitt navn fra et tjern eller en vannpytt som tidligere lå der. I gammel tid var navnet Depill, et norrønt ord for et lite tjern. Senere ble det Deffle, Dieffle, Deuell og Defle før det ble skrevet slik vi kjenner det. Gården tilhørte Bakke kloster i middelalderen og lå senere under Lade og hadde felles eier til 1661. Eiler og Christoffer Schøller arvet Devle etter sin far Casper og solgte den til kjøpmann Jochum Heinsche (Heinze eller Hinsche) som hadde den til 1697. Kjøpmann Jonas Angell kjøpte Devle i 1710. Hans svigersønn Just Wide hadde gården fra 1737 og derefter hans svigersønn Henrik Meincke fra 1784. Meincke- (og Finne-) familien hadde gården helt til Trondheim kommune overtok den i 1962, men da var riktignok mesteparten av jordveien tidligere overtatt av Strinda kommune og utstykket til industri- og boligtomter.

Devle var beslaglagt av tyskerne under krigen og husene ble svært ramponert. Den fine hovedbygningen fra ca. 1828 brukes nå som leiegård med syv leiligheter. Den gamle haven med sine store, praktfulle platantrær, er helt overgrodd og forfalt. De øvrige bygningene er revet og kommunen har bygd

alders- og omsorgsboliger i tre fløyer rundt det gamle tunet. Et tiltalende anlegg der folk ser ut til å trives. Det parkbehandlede tunet er et deilig sted for beboerne å opphold seg. Som de andre gamle Ladegårdene ligger Devle på en høyde i terrenget. Skråningene på alle kanter kunne vært bedre stelt. Nå er de rene villniset.

Devle hadde i gammel tid mange plasser. Ser vi på folketellingen for 1801, finner vi folk på tre slike plasser: Devlemarken, Devlehavn og Devleberget. På selve gården bodde Avlsgaardshuusmand Anders Ballosen med sin familie. På Devlemarken bodde Artillerist og småbruker Ole Jonsen med kone og fire barn. På Devlehavn bodde enke Marithe Jonsdatter med sine fire barn og svigermoren Karen Jonsdatter og dessuten en losjerende familie. På Devleberget finner vi husbonden med kone, to små barn og hans mor pluss en losjerende soldat.

Devlehavn var det første industrianlegget på Lade anlagt for over to hundre år siden, i 1792. I dag er det ikke mange som vet hvor det lå fordi vi gjerne bruker et nyere navn. Det var i 1871 at konsul Anton Jenssen kjøpte anlegget og området, bygde sin lystgård der og kalte den Fagerheim. Så Devlehavn er det senere Fagerheim. Devlehavn med kaianlegg lå i Fagerheimbukta og industrianlegget lå nok oppover skråningen fra sjøen.

Allerede før år 1800 var det en liten befolkning som bodde der. Det ser vi av folketellingen for 1801 og av kirkebøkene for Lade kirke. Industrien var først et trankokeri som brukte sild som råstoff, anlagt av brødrene Johan og Nicolai Lysholm. Det var ingen suksess så det ble bygd om til såpekokeri og kjemisk fabrikk sist i 1790-årene. Området ble først i 1801 utskilt fra Devle gård og kalt for Lysholmsminde. I 1827 overtok brennerieier Jørgen B. Lysholm eiendommen. I Anton Jenssens tid ble det så produsert såpe, maling og salpeter der. Under den andre verdenskrigen holdt flyplassledelsen på Lade flyplass hus på gården. Etter krigen overtok kommunen eiendommen som så ble byggegrunn for boligfeltene på Fagerheim. Den siste bygningen på det gamle Devlehavn, det vil si Fagerheim, brant i 1977 og der er det nå friområde.

Også i kirkehistorien har Devlehavn spilt en rolle. Ved stranden der døpte mormonermisjonæren Dorius onsdag den 16. juli 1856 de første tilhengere han hadde vunnet i Trondheim. Det skulle skje i all stillhet, men det ble oppdaget. Da dåpen ble kjent, ble det stor oppstandelse blant folk. Ikke minst hos biskopen og byens prester. De var forskrekket over at folk i byen skulle falle for en slik fremmed, amerikansk lære. Mormonerne (Jesu Kristi kirke av de siste dagers hellige, grunnlagt i 1830) var særlig beryktet for sitt flerkoneri og for at de hadde sin egen bibel, Mormons bok. Også i nyere tid har Fagerheim spilt en religiøs rolle ved at det i 1960-årene var planlagt reist en småkirke på det gamle tunet på Fagerheim gård. Fordi det lå i utkanten av bebyggelse på Lade, ble småkirkeplanen omgjort til en plan om å bygge Kirkelig aktivitetssenter ved Lade kirke.

Ladehammeren renseanlegg

Historie er ikke bare det som er gammelt. Historien skapes stadig. Den gjelder om alt som har betydning for samfunnet, før og nå. Det vi skal se på i dag kan feire et 10 årsjubileum. I 1992 ble nemlig første byggetrinn ferdigstilt. Hvorfor er dette historie? Jo, fordi det viser at gammel slendrian ble rettet på og at lokalsamfunnet nå tar bedre vare på sitt livsgrunnlag. I lang tid har forurensende stoffer blitt sluppet ut i luft, jord og særlig i vann. I Trondheim var praktisk talt hver bekk blitt en kloakk. Etter hvert ble de lagt i rør, men alt havnet som før i elv og fjord. I 1960 og 1970-årene ble det et folkekrav at dette måtte endres. Utfordringen var særlig forurenset vann. Tre typer avrenning gikk i elven og fjorden: overflatevann (regnvann), kloakk og industriutslipp. Renseanlegget i Ladehammeren ble bygget for å ta seg av alle tre typer utslipp.

Det er et imponerende og velfungerende anlegg vi har for oss. De få ansatte gjør en imponerende innsats. Av og til har publikum anledning til å se anlegget i de svære fjellhallene. Det er interessant å være med på en slik omvisning. Det aller meste ligger inne i fjellet, men noe kan ses fra strandpromenaden som for en stor del er bygget på stein tatt ut av fjellet ved byggingen. I friluft ligger råtnetankene, servicebygget og slamsiloene i estetisk tilfredsstillende utforming, mens det er inne i fjellhallene selve bearbeidingen av kloakken skjer.

Før anlegget ble bygd ble fem ulike metoder diskutert. Det som ble forkastet var kompostering, brenning, tørking og kalkbehandling. Metoden som ble valgt og som de fleste lignende anlegg benytter, er en kombinasjon av hygienisering, avvanning og utråtning. Resultatet blir rent vann som slippes ut på 42 meters dyp 300 meter fra land, gass som benyttes til driften og jordforbedrende slam. Litt om det sistnevnte: hvert år blir 3000 tonn slam gitt gratis til jordbrukere til jordforbedring. Problemet er at det naturlig nikkelinholdet i det meste av trøndersk jord er for høyt til å kunne benytte slammet. Derfor er det begrensede arealer som kan ta imot det.

Anlegget er dimensjonert for å ta imot 2500 kubikkmeter per time og på tørrværsdager blir ca. halve kapasiteten benyttet. Gjennom de store rørene i Ladebekken kommer omtrent halvparten av byen kloakk til Lade. Først utskilles grovere partikler som filler og lignende, flyteslam og fett skummes av, så tilsettes kjemikalier for å skille ut forurensninger som koagulerer til partikler. I sedimenteringsbasseng og råtnetanker forberedes sentrifugering som tar 70 % av vannet ut. Så kommer produktene brukbart slam, rent vann og metangass. Vi som befolkning kan sende en vennlig tanke til folkene på anlegget som gjør at vi rolig kan sende vår kloakk inn på nettet og vite at det ikke skal gjøre noen skade. Av og til åpner ledelsen for omvisning for publikum ved sakkyndig personell. Det er imponerende anlegg som har store dimensjoner og et interessant opplegg. Det er vel verd et besøk.

Lademoen bydel i dag

Bydelen i dag er en bydel som er blitt fattig på en ny måte. Det er ikke bare de offentlige institusjonene som er blitt borte. Mye av befolkningen er blitt borte sammen med mange store bedrifter. Fremdeles bor det riktignok mange mennesker på Lademoen, men det blir færre og færre som identifiserer seg med bydelen. De bor her en kort stund før de flytter videre. Flere og flere er studenter eller annen ungdom under utdanning. Eller det er unge familier som bor rimelig her i små leiligheter før de får seg større hus utenfor bydelen. Store bedrifter som Lade fabrikker, Nidar og Canningen er borte. Vi har mange små virksomheter, men få av dem er kjent utenfor bydelen. Vi har fått noen nye institusjoner under navnet Østbyen, men der er Lademo-navnet blitt borte.

Likevel er bydelen liv laga og fortjener en fin framtid for kombinasjonen av boligområder og næringsliv. I deler av området er det dessverre en negativ utvikling. I den dokumentasjonen *'Boforhold og levkår i Trondheim'* som kommunen utarbeidet til et besøk av Stortingets kommunalkomite i 1995 viste at Lademoen på mange punkter var en av landets tyngst belastede områder. Der heter det i konklusjonen: *"Det er her påvist at storbyen Trondheim, med 143.000 innbyggere, har avgrensede geografiske områder som helt klart kommer svært dårlig ut med bakgrunn i de objektive levkårsindikatorer som legges til grunn i Stortingsmelding nr. 14 (1994-95). Videre har vi påvist at disse områdene i høy grad kan sidestilles bo- og levkårsmessig med de dårligst stilte bydeler i Oslo. Våre egne supplerende data som det refereres til, forsterker bare dette inntrykket."* Likevel er det lite myndighetene hittil har gjort for å motvirke de sosiale misforholdene. Kosmetisk er det gjort litt med Mellomveien og Østersunds gate, men kommunen som største huseier i strøket heller øker enn minsker problemene ved sin utleiepolitikk. Det er derfor en sterkt ønske om at kommunen vil leie ut til folk fra ulike sosiale grupper, ikke bare til de vanskeligst stilte.

"Festung Våttahaugen" 1940-1945

Det er bare idyllen på Våttahaugen i dag - denne vakre toppen av Ladehammeren ut mot hav og havn, Munkholmen og Trondheimsfjorden og like over Ormen Langes vei. I dag vokser det liljekonvaller 'ved foten av hegg' og haugen er en yndet utsiktsplass, særlig nyttårsnatta, og lekeplass for barna i strøket. Her oppe har du hele byen for dine føtter, den vakre ut- og innseilinga med Trolla og Vanvikan midt imot. Nordover ser vi like inn i de 'hengende haver' på Frosta. I øst kan du følge lysene fra flystripa på Værnes - 'the skyway and doorway' til Trøndelag, slik turistbrosjyrene forsøker å selge landsdelen vår.

En trenger ikke å være okkupant og militærstrateg for å skjønne at Våttahaugen måtte bli en av tyskernes nøkkelposisjoner i deres 'Festung Norwegen'. Og haugen bærer da også tydelige merker etter herrefolkets inngrep

i den fredfulle idyllen på vår utpost mot sjøen. Her kontrollerer man hele innseilingen til byen og samtidig kunne man bevokte ubåtbunkersene på Nyhavna. Ruinene av solide, nærmest overdimensjonerte kanonstillinger bærer bud om andre 'grønne tider', da de grønnkledde Wehrmachtsoldatene fløy frem og tilbake over stokk og stein for å beskytte oss. Luftvernartilleri av alle størrelser og kaliber pyntet opp i naturen og kanonløpene pekte faretruende i alle himmelretninger.

Det var ikke så mange som bodde på Ladehammeren før krigen, men noen var det. Og det hele hadde nok et atskillig mer landlig preg enn det har i dag. Her lå blant andre en koselig bondegård med fjøs og ku og høns utpå pynten der det Maritime skolesentret i dag kneiser som et Soria Moria slott over byen og havna. Men allerede i 1943 og på selveste 1. mai måtte alle hus være evakuert til fordel for 'Die Wehrmacht'. Og i løpet av krigen unngikk heller ikke Våttahaugen og Ladehammeren de sår og spor som krigen alltid etterlater seg.

En av dem som bodde på Ladehammeren og hadde hjemmet sitt som han måtte forlate, heter Walter Olsen, 8 år gammel i 1940. Han har i dag hus på ruinene av barndomshjemmet sitt. Det ble bokstavelig talt blåst bort etter et bombeangrep. Han har fremdeles dystre krigsminner i frisk erindring, om russiske fanger som ble mishandlet med geværkolber fordi de i desperat sult forsynte seg av skolmene, potetskrellet, i søppelkassen etter en bedre middag. Han var vitne til at hele 10 hus ble bombet og nærmest jevnet med jorda; hele 43 bombekraterer fortalte om allierte forsøk på å uskadeliggjøre ubåthavna.

I et jubileumsår - om enn fra et mørkt kapittel i vår historie - var det naturlig for oss i Menighetsbladet å trekke frem noen få historiske glimt og bilder fra den delen av Trondheims krigskrønike som ikke har vært særlig fremme tidligere. Mange av bladets lesere vil sikkert kjenne seg igjen i vår lille fotomontasje fra Trondheims svar på Gibraltar. Bildene er velvilligst utlånt av vår hjemmelsmann, Walter Olsen. 7/ 1985 s. 4-5.

Gardemoen gård og gate

Dette gatenavnet på Lademoen har sin opprinnelse fra en ekserserplass, nevnt ovenfor. På en slette under Rønningen gård, en slette som strakte seg fra det nåværende gatekrysset Jarleveien-Stiklestadveien og langt inn på Lademoen kirkegård, hadde soldatene en øvelsesplass fra 1773. Den ble nedlagt i 1866, men før 1840 ble den nordlige delen utskilt som en egen gård som beholdt navnet Gardemoen og som ble drevet til byutviklingen satte stopp. På nedsiden av Jarleveien var det småhusbebyggelse som ble revet for å gi plass for industri.

I dag er navnet beholdt i gatenavnet Gardemoens gate mellom Jarleveien og Ladeveien. Gata har bolighus bare på den ene siden, mens den andre siden har en liten park med lekeplass ut mot Jarleveien. Der lå gårdsbygningene til de ble revet i 1957. Og her lå idrettsklubben Ørns bane i noen år. Gardemoen var en vakker liten gård slik det fremgår at Julius Rians maleri der vi ser

Munkholmen til høyre og tårnet på Aktiebryggeriet til venstre. Hovedhuset var i klassisk stil. Fra 1840 var det gravør Peder Ludvigsen som var huseier og gårdbruker. Han og hans familie var haugianere. Svigersønnen Haldo Jystad overtok i 1877. I hans tid ble det avlet poteter og dessuten leverte han fin mursand til domkirken. Mye av marka ble da benyttet som blekevoll for tøy fra hoteller i byen. Haldo var kirketjener i Lade kirke og graver på Eli plass gravlund og Lade kirkegård. Han var kjent for en mektig sangstemme. Mer om Gardemoen kan en lese i Ingrid Pedersens bok *'Smaksskiftninger i trøndersk arkitektur'*, Trondheim 1956 s. 54-57. Ny utgave som Lademoen kirkes småskrifter nr. 4. Gården ble solgt til kommunen i 1916 og benyttet til byggegrunn.

Lade - en bydel med historie og framtid 1989

For de av oss som har bodd på Lade lenge, har det skjedd store forandringer. Her var store gårder og grønne enger og kuflokker som beitet på jordene. Og flyplass. Og nå industri, service og handel, universitet, skoler og idrettsbane. Husbebyggelsen har vokst og folketall økt. Men grønn og vakker, storslagen og ærverdig ligger Ladehalvøya der omkranset av hav og fine strender. I 1980 fikk Lade eget bydelsutvalg, som har hatt mange oppgaver å ta fatt på i en bydel i vekst og forandring. Vi henvender oss til formannen i Lade bydelsutvalg, Oddvar Stenberg:

- *Hva er egentlig et bydelsutvalg, Stenberg?*

- Bydelsutvalg er et politisk valgt organ for bystyret og den kommunale administrasjon. Men det kan ta opp og behandle saker på eget initiativ.

- *Kan du si noe om hovedoppgavene bydelsutvalget har?*

- Hovedoppgavene er å arbeide for å fremme de ønsker som befolkningen i bydelen har. Bydelsutvalget er organisert i ulike underutvalg tilpasset bydelens struktur og interesse: teknisk utvalg, skjøtsel og miljø, undervisning, sosialutvalg, idrett og ungdom og barne- og ungdomsplan.

- *Vi synes at bydelsutvalget på Lade har markert seg godt. Kan du nevne noen aktuelle oppgaver som er gjort eller som det arbeides med?*

- Jeg kan nevne: Ladeforbindelsen. Forhindret høyhus i industriområder. Bevaring og skjøtsel av strandområder. Skolespørsmål. Støy og forurensing. Trafikkforhold og kollektivtrafikk. Og trivsel og boforhold for eldre.

- *Det må være et ærefult verv å være bydelsordfører i en så sagnomsust bydel som Lade.*

- Ja, ikke bare formannen, men hele bydelsutvalget føler ansvar og respekt for en gammel historisk bydel.

- *Kan kirken være med i det kreative, skapende arbeidet på Lade?*

- Vi ser det arbeidet som kirken gjør som særdeles positivt for bydelen. Dette gjelder både barn, ungdom, eldre og alle andre som er interessert i en harmonisk utvikling på Lade. Jeg håper på et utvidet samarbeid mellom kirken

og andre organisasjoner, ikke minst bydelsutvalget. Vi så også at Ladedagen ble et svært vellykket samarbeidstiltak i nærmiljøet.

- *Det går mot 800-årsjubileum for Lade kirke, og en storstilt jubileumsfeiring. Har du noen kommentarer?*

- Vi skylder våre forfedre og kirken at bydelen er presentabel til jubileumsdagene! Jeg vil oppfordre Ladebeboerne til å vise både respekt og stolthet for jubiléet ved å starte opp og engasjere seg allerede nå. Det kan være ved å melde seg på til aktivt arbeid. Og ellers sette i gang straks med å pusse opp bydelen, hver på sin måte. Bydelsutvalget vil ikke vite av 'rusk og rask' og uslåtte plener og veikanter når de store dagene nærmer seg! Og i jubileumsuka går flagget til topps! **A.** i *Menighetsbladet* 2/1989

Lilleby – drømmen om en villaby i byen

I dag er Lilleby et område som domineres av boligblokker og industri. Tidligere var det preget av småhus med haver omkring. I ett av dem vokste Marvin Wiseth opp. Bare et par av de gamle trehusene står fremdeles. Best bevart er 'Sandstad', Ladeveien 5, der den ressurssterke søskenflokk Marie, Harald, Ingrid og Sverre Pedersen bodde. Marie ble direktør for spesialskolene i Norge, Sverre tegnet Boligan og var landskjent byplanlegger, Ingrid har skrevet mye om Trondheims arkitekturperler og Harald grunnla Lilleby smelteverk i 1927. Dem bør vi komme litt tilbake til. Det som i dag kalles Lilleby er området fra Lilleby skole til Ladebekken og fra Jarleveien til Smelteverket, men opprinnelig var navnet bare på området fra Ladeveien og Rønningsletta og litt på sydsiden av jernbanelinja.

Eiendommen Lilleby ble utskilt fra Lillegården i 1875 for å bli utparsellert til småhusbygging, derav navnet. Lillegården var i 1841 blitt utskilt fra Rønningen gård. Lillegården var nabo til husmannsplassene Ladegrinden og Ladebroen. Plassen Ladebroen ble til lystgården "Jægershvile". Jægershvile, et område på 46 mål, lå der Landteknikk nå ligger. Det var altså naboen til Lillegården på den andre siden av Ladeveien. Begge grenset mot Ladebekken. På Lillegården ble også barnehjemmet Fridheim for piker bygget i 1872. 'Fridheim' lå der tyskerne bygget en stor brakke som i dag er et dårlig vedlikeholdt lager like bak hybelbygget i Jarleveien. Veien fra Jarleveien ned til Ladebekken heter nettopp Fridheimsveien! På naboeiendommen Jægershvile ble et annet barnehjem bygget, 'Finnes barnehjem' (1903) for gutter. Guttehjemmet ble drevet til tyskerne tok det i 1940. Det vakre huset står ennå, men brukes nå som næringsbygg for firma Epcon, et prosjekteringsfirma som arbeider for Landteknikk.

Området som ble utskilt for å bli til villabyen, strakte seg øst- og sydover fra Ladeveien. Mange eiendommer ble utstykket og bygd etter planen. Der ble mange fine villaer med velpleide hager rundt og de fikk sine egne navn. Ved siden av "Sandstad" (Ladevn. 5) kan vi nevne Engspretten, Engstykket,

Lothringen, Rian og Tørstad. La oss si litt om disse i alfabetisk rekkefølge: Engspretten (Ladevn 3c) lå nær Lilleby skole. Det var der Marvin Wiseth bodde som gutt. På Engstykket (Thomas Hirschs gt. 21) står Cappelen-huset, men det meste av jorda er nå lagt til Lademoen kirkegård. Lothringen var Ladeveien 3c. Både det og Rian (Ladevn. 5b) er revet for å gi plass for noe av Gaden & Larsens anlegg og annen industri. Også om Tørstad (Ladevn 7) gjelder det samme. Utviklingen av Lilleby villaby fikk problemer før området var ferdig bebygd.

Problemene begynner for villabyen Lilleby. Det var nok anlegget av Meråkerbanen i begynnelsen av 1880-årene som først ble en trussel mot villabydrømmen på Lilleby. Jernbanen skar brutalt tvers gjennom området. Én ting var at det ble skapt en støykilde, men samtidig forsvant mye tomtegrunn. Senere ble det meste av arealet på den andre siden av jernbanen utlagt til kirkegård. Det gjorde at arealet for den planlagte villabyen ble kraftig beskåret. Fra den andre siden ble villabyen også truet. Det så ikke så ille ut til å begynne med. Det skjøt nemlig opp en rekke hus bortover 'Rønningsletta.' Det er den øverste delen av dagens Stjørdalsvei. En kan velge å se denne bebyggelsen som en del av villabyen. Det var jo små trehus i én eller to etasjer. Men det var typiske byhus som lå helt inn til veien eller gata. Og som det var typisk i byen, det var gjerne svært mange barnerike familier i disse husene. Det ble et motsetningsforhold mellom villaene som skulle være én-familiehus, og flerfamiliehusene bortover Rønningsletta, selv om mange villaer på Lilleby også tok inn leieboere for å hjelpe på med økonomien. I dag er de gamle husene på Rønningsletta praktisk talt radert ut og industrien preger området langs øverste del av Stjørdalsveien med tverrgatene Mosviks gate og Leksviks gate.

Idrettsplassene på Lademoen

Lilleby-området hadde flere idrettsplasser. To av banene lå i det området som vi gjerne kaller Lilleby, men flere andre lå så nær at de også trakk til seg ungdommen i strøket. Til en begynnelse var det bare løkker der guttene sparket fotball. Etter første verdenskrig kom idrettslagene i gang og banene ble nødtørftig opparbeidet særlig på dugnad. Idretten på Lademoen og på Lilleby fortjener særlig oppmerksomhet fordi den var en del av kampen for sosial rettferdighet. Dette emnet er så stort at det fortjener et eget kåseri. Her må vi nøye oss med å nevne selve idrettsplassene. Sportsklubben National hadde sin fotballbane der råstofflageret til smelteverket nå ligger. Ved Gardemoen gård lå også en bane. Den kan en fremdeles se på lekeplassen i parken mellom Jarleveien og Lademoens gate. På den andre siden av Jarleveien lå Falkenbanen som høytidelig ble innviet etter opprustning i 1928. Særlig på Ner-Lamo'n ble det utkjempet harde politiske kamper knyttet til idretten og lagene som delte seg skarp mellom kommunister og sosialdemokrater. Det var også borgerlige idrettsklubber. En av den var sportsklubben Rapp på Lademoen. Den hadde sin

bane rett utenfor Johanneskapellet i kirka. Fotballkampene der forstyrret gudstjenestene i Lademoen kirke, men det ble oppnådd enighet om å begynne kampene etter gudstjenestetiden. Denne banen ble borte da Lademoen kirkeallé ble regulert i 1935 og opparbeidet som gate. I Menighetsbladet 1/2006 er det gjengitt et bilde av et fotballag oppstilt ved det målet nærmest kirka og med kirka i bakgrunnen.

Lade kirke 800 år i 1989

Som en forberedelse til 800-årsjubiléet brakte menighetsbladet flere artikler i 4/1989 som vi gjengir her: Og så - endelig - er det like før den storstilte jubileumsfeiringa! Med forventning og spenning møter vi jubileumsuka og tiden som kommer. Vi regner med at det ikke ble mye plass til historisk stoff i siste menighetsblad før jubileet. Vi får bare vise til tidligere menighetsblad, spesielt i nr. 8/87 om Lade kirke. Og ellers hadde vi en serie om de tre store gårdene på Lade; Devle, Ringve og Lade (nr. 1, 2 og 7/88). Der prøvde vi å skape litt historisk sus over Lade. Ellers viser vi til det første jubileumsskriftet om Lade kirke. Et nytt jubileumsskrift vil komme i nær framtid. Vi gir her et kort resymé om Lade kirkes historie sånn like før:

Den kirka som står på Lade i dag, skriver seg fra tida kort før 1200, selv om skipet praktisk talt er fornyet ved reparasjoner i etterreformatorisk tid. Men grunnmurene er i alle fall opprinnelige her, så kirka har hatt samme størrelse som nå. Lade kirke har røtter helt tilbake til vikingtida, men de historiske kilder er sparsomme. Mest rimelig er det å tro at den første kirka var ei stavkirke. Somme ting tyder på at det kan ha stått ei eldre steinkirke der. I 1817 ble det funnet grunnmurer av en steinbygning en og en halv meter under jorda på nordsida av det nåværende skipet. Og steinene i de utvendige hjørnene på kirka har vært brukt før. Lade kirke ble bygd av gråstein, men sokkel, hjørner og innfatningen var av grønnstein eller kleberstein.

Koret er den mest uberørte delen av kirka i dag. Her er til og med ett av de opprinnelige vinduene bevart, det på østveggen, bak alteret. Det har romansk rundbueform. Slik har vel alle vinduene sett ut. På 1600-tallet var det flere restaureringer. Prekestolen ble laget i 1650. Opprinnelig sto den på høyre side av koret. I 1831 ble den plassert midt i altertavla med adkomst på baksiden. På slutten av 1800-tallet fikk den sin nåværende plass. Der hadde herskapet på Lade gård hatt sin høystol. Det var flere private høystoler i kirka. I 1660-åra ble det bygd nytt våpenhus. Et nytt tårn ble bygd i 1685, men stormnatten i desember 1689 blåste det ned sammen med de to klokkene som hang i det. Det meste av arbeidet med restaureringen gikk for seg rundt 1694. Det siste som ble ferdig var det nye tårnet. Altertavla er fra 1709, men bildene i midtfeltet er fra 1945. Først i 1870 fikk kirka et lite sakristi. Nytt sakristi ble oppført i 1963 etter arkitekt Tverdahls tegninger. Etter hans planer ble også det siste store restaureringsarbeidet utført og avsluttet i 1948. **A.** i 4/1989.

Samtidig bringes et intervju med Knut Bergersen: Han er en travelt opptatt mann, arkitekt Knut Bergersen. Endelig får vi en prat med ham.

- Ditt arbeid med Lade kirke de siste årene har vært omfattende og mangfoldig. Vi ser og hører om at du er både her og der?

- Som arkitekt og som Ladeboer gjennom 30 år, er det klart at man må få interesse for den vakre kirken som sammen med Lade gård danner et unikt bygningsmotiv og et historisk sentrum av rang.

- Du har vært på flere befaringer i kirka for å se på mangler og behov for forbedringer og restaurering?

- Gjennom menighetsrådet ble jeg i 1986 bedt om å lage en tilstandsrapport fordi et visst forfall hadde begynt å melde seg, og fordi enkelte ting, f. eks. vestportalen, burde restaureres.

- Så ble du med i jubileumskomiteen for Lade kirke. Har du hatt noen spesielle oppgaver?

- Mitt arbeid i jubileumskomiteen har vesentlig berørt selve kirkebygningen, dens historie og dens tilstand i dag. Når det gjelder det bygningsmessige har Trondheim kommune ved KKF (Avdeling for kirke, kultur og fritid) vært meget imøtekomende.

- Vi synes det er en opplevelse å komme inn i det nyrestaurerte våpenhuset. Hva er det viktigste som er gjort?

- Vestportalen inne i våpenhuset sto som en ruin. Restaurering av denne ser jeg som det viktigste, utført etter mine tegninger som i hovedsak ble godkjent av Riksantikvaren. Steinhugger- og monteringsarbeidet ble utført ved Domkirken. Begge disse instanser fortjener stor takk.

- Og så laget og redigerte du det fine jubileumsskriftet som ble utdelt til Ladeboerne?

- Dette var et interessant og givende oppdrag. Jeg må nevne det gode samarbeidet med Hans Jørgen Lønne fra DKNVS-museet. Sammen sørget vi for motivvalg, fotografering og layout. Vignetter og tekst må vel jeg ta ansvaret for.

- Du har ved flere anledninger vært guide i Lade kirke. Og nå har du fått det ærefulle oppdrag å orientere kong Olav. Hva har du tenkt å legge vekt på?

- Kirken og stedet i forhold til jarlesetet Lade. Det vi vet om kirkens bygningshistorie og om vesentlige ting i interiøret, da særlig altertavle og prekestol. Vi vet at kong Olav har sterke historiske interesser og kunnskaper, han kan spørre om noe. Og da er det spennende om jeg vil ha svar på rede hånd!

A. i Menighetsbladet 4/1989.

I samme nummer av Menighetsbladet finner vi et intervju med Haakon Odd Christiansen om skriftene om Lade:

- Hvordan går det med arbeidet med skriftserien om Lade og Lade kirke?

- Det første skriftet som ble utdelt til alle Ladeboere gjorde stor lykke. Her hadde arkitekt Knut Bergersen hovedansvaret og hans motto var "Fra hov til kirke". Det viser Lade kirke som klenodium i tekst og bilder. Det andre skriftet har jeg ansvaret for og det kommer ut til sommeren eller tidlig på høsten.

- *Har dette skriftet fått sin tittel?*

- Ja, tittelen gjør seg egentlig selv, den må bli "*Fra sagatid til dataalder*" og blir på ca. 48 sider.

- *Og hva er ditt hovedbudskap til befolkningen på Lade og andre interesserte?*

- Mitt første perspektiv går faktisk på den fantastiske naturen og det overdådige landskapet Lade er omgitt med, ikke minst mot sjøen. Alt dette må vi ta vare på. Jeg gjør oppmerksom på skjøtselsplanen som er utarbeidet av KKF som også innbefatter en informativ kultursti i kontinuerlig kontakt med sjøen fra Ladehammeren til Rotvoll.

- *Du nevnte også sagatiden?*

- Ja, i en tid der mange føler seg historieløse og fremmedgjorte er det viktig med røtter og historisk perspektiv. Storhetstiden til år 1000 får relativt stor plass. Snorre forteller jo at Harald Hårfagre bygde sin kongsgård på Lade, og hans svigersønn var den første ladejarlen som brukte kongsgården. Jarleperioden topper seg i skildringen av Håkon Jarl. Men storhetstiden får en brå slutt da hedenskapet måtte vike. Olav bosatte seg først på Lade, overtok Ladejarlenes eiendom (Lade eide hele Trondheim) og bygde faktisk Trondheim på Lades grunn. Ca. år 1000 er en viktig epoke slutt.

- *Kommer du også inn på de andre epokene i vår bydels historie?*

- Ja, i tur og orden tar jeg for meg mellomspillet etter år 1000. og dernest de påfølgende 500 år som historisk sett er nesten fullstendig mørke. Reformasjonstiden og dens konsekvenser blir viet sentral plass. Det samme gjelder bl. a. 1800-tallets Lade, de fire store gårdene (århundreskiftet), byutvidelsene og Ladehalvøya som bydel i dag.

- *Andre ting du gjerne vil tilføye?*

- Ja, skriftet blir også rikt illustrert med gamle bilder, kart og dikt av stor verdi.

For vår del vil vi takke Haakon Odd Christiansen for hans fantastiske innsats for vår bydel. Vi gleder oss til skriftet kommer ut og anbefaler det til alle. **V. H.**

Leiegårdene og industrien på Lilleby

Rønningsletta, som ble brukt som gatenavn før det ble endret til Stjørdalsveien, hadde en lang rekke bolighus på begge sider, men det ble likevel ikke der leiegårdene eller blokkbebyggelsen skulle komme. Gardemoens gårdsbygninger lå i nordkant av parken som nå ligger mellom Jarleveien og Gardemoens gate. Byen rykket stadig nærmere og gårdsdriften ble vanskelig. Den siste som eiet og drev gården, Haldo S. Jystad, solgte den til Trondhjem kommune i 1916. Kommunen kjøpte gården for å få grunn til boligbebyggelse. Snart kom leiegårdene langs Ladeveien og i kvartalet mellom Ladeveien og Gardemoens gate. Senere kom de mer moderne blokkene langs Stjørdalsveien.

Jeg skulle gjerne ha hatt med mer stoff om alle disse store husene med sine mange leiligheter, men det blir vel ikke oppfattet som særlig historisk interessant enda? Skjønt det skulle være all grunn til å se litt på historien til nyere leiegårdene som nå har stått her i mange tiår. Der har flere generasjoner levd sine liv. Og oftere og oftere har nye leieboere flyttet inn og ut av leilighetene.

På den gamle villabyens område ligger det ikke så mye interessant industri. Der ligger stort sett parkeringsplasser og lagertomter, men ser vi litt utenfor dette arealet så domineres bildet av større og mindre bedrifter. Det sier seg selv at en kort kåseri som dette ikke kan gå inn på hele det konglomerat av industri som nå ligger nord for Stjørdalsveien. Vi har allerede nevnt to av dem, nemlig Landteknikk og Lilleby smelteverk.

Smelteverket er kanskje det mest interessante. Det hadde en beskjeden start. Det begynte med to eksperimentsmelteovner som Harald Pedersen fra Sandstad satte i gang i 1927. Det er ofte blitt sagt at han begynte smelteverket nærmest i bakgården hjemme. Han var professor på NTH og ville prøve ut metallsmelting. Det startet et industrieventyr som i lang tid har gitt mange arbeidsplasser og store inntekter. I dag truer nedleggelse, ikke fordi bedriften går dårlig, men fordi moderne rasjonell industri krevet større enheter.

Leangen gård fra herresete til Trondheims storstue

I naturskjønne omgivelser med utsikt over fjorden ved Leangenbukta ligger Leangen gård. Den nye turstien går langs eiendommen, og mange turgåere har fått øynene opp for og beundret den storslagne og vakre herregården. Leangen er den fjerde i rekken av Ladehalvøyas store, gamle herregårder: Lade, Ringve, Devle og Leangen. Gården ligger usjenert til i en forsenkning i landskapet og har fremdeles noe av lystgårdens stillhet og verdensfjernhet i behold. Vi ble nysgjerrige etter å titte inn bak dørene til denne fascinerende herskapsgården. Og med varaordfører Arne Garnes som guide entrer vi hovedbygningen.

Gårdshistorie. Leangen finnes nevnt i 1590 som Ledengen, i 1624 som Leding, i 1923 som Ledang. Opprinnelig navneform antas å være Leiranger, som må ha vært navnet på den leirete, grunne bukten som skjærer seg inn her. I 1661 tilhørte gården borgermester Lauritz Bastiansen Stabell og deretter rådmann Peder Larssen Schiwe. Senere justisråd Abraham Dreier, som også eide Rotvoll. Ved hans død i 1736 ble den opprinnelige eiendommen delt i to, Store Leangen og Lille Leangen. Det er den siste som i ettertid har fått navnet Leangen. Lille Leangen ble nå solgt til oberst Peder Christian Wisløff, som i 1744 solgte til kjøpmann Lorentz Angell. Det ble på denne tiden holdt tre odelsaker for eiendomsrett til gården. Eierne av Store Leangen, Jens Hansen Collin, fikk odels- og eiendomsrett til Lille Leangen. Ved hans dødsbo ble gården solgt til rådmann Erik Must. Han bodde i byen og brukte Leangen som

landsted og gjorde mye for å forskjønne og drive opp stedet. Det vakre park- og hageanlegget skriver seg fra hans tid.

Must døde i 1789 og sønnen Ludvig Must ble eier. Han bodde her året rundt og fortsatte farens arbeid med å forskjønne stedet. De nåværende bygninger ble oppført av han i 1821-22. (Deler av hovedbygningen kan være noe eldre). Det kan nevnes at han eide et bibliotek på flere tusen bind. Ludvig Must døde i 1846. Hans ekteskap med sin slektning, Anna Catrine Angell, var barnløst. Gården ble nå overtatt av enkefru Must's bror, forstander Lorentz Angell. Hans arvinger solgte til rittmester Hans Petter Jenssen. I 1915 kjøpte firma A. Huitfeldt & Co Leangen. Den siste private eier var hotelldirektør K. N. Stensrud. De siste eierne har gjort mye for å holde stedet i vakker stand. Eiendommen ble fredet i 1923. Trondheim kommune kjøpte den i 1967.

Bygningene. Leangen er et imponerende og særpreget bygningsanlegg. Gårdsanlegget ble bygd rundt et firkanttun og tidligere kunne en kjøre med hest og vogn inn på tunet gjennom en passasje midt i hovedbygningen. Denne passasjen ble bygd om til hall da gården ble omfattende modernisert og ominnredet i 1916-17 under eier A. Huitfeldt & Co. Bygningene er forandret flere ganger i tidens løp. Tårnet på hovedfløyen er f. eks. oppsatt etter arkitekt Christies tegninger. Bygningene på Leangen er klart empirepreget. Det er lagt stor vekt på å illudere steinarkitektur. Flere steder er 1800-tallsvindue i behold med hengsler og hjørnejern intakt.

Interiørene. Det gir et imponerende inntrykk å komme inn i hallen og rommene i hovedbygningen. Disse har til dels svært forskjellig preg blant annet som følge av mange ombygninger. Den siste omfattende restaurering ble foretatt i 1975 av Trondheim kommune under arkitekt Semmelmanns ledelse. Fra hallen kommer vi inn i de stilfulle salongene Røkerommet og Damesalongen, vakkert møblert i 17-1800-tallsstil. Ved siden av ligger spisesalen som er gjenskap i blått og hvitt med restaurerte stukkdekorasjoner i taket. Her står en stor hvit sjelden kakkelovn. Alle rommene for øvrig har særpregete peiser.

Fra andre siden av hallen kommer vi inn i Gullsalen med opprinnelige gylne tapeter. De rike stukkdekorasjonene i rokokkostil er beholdt. Mest opprinnelig og særpreget er Musikkrommet som ligger innenfor. Dette ble av eieren Ludvig Must dekorert med bilder fra syden til minne om hans mange reiser. Værelset ble kalt Italien. Her er opprinnelige tapeter med klassiske landskapsmotiver som er intakt og i god stand. I andre etasje ligger blant annet Blåsalen som er unik med to rekker pilasterpaneler som visstnok stammer fra Vår Frue kirkes gamle barokkinnredning. Her står også en ovn i støpejern med innskriften 'Bærums Jernværk 1767'.

Hageanlegget. Det vakre landskapet rundt gården må ha virket inspirerende da parken og hagene ble anlagt med forbilder fra engelske landskapshager. En lang svakt buet allé fører inn mot hovedinngangen. Nær bygningen var det tidligere et rettlinjet veisystem med enkelte perspektiver ut i terrenget blant annet ut til den stilige hagepaviljongen som ennå står der. Lenger

fra husene var hagen friere utformet med bekker og kunstferdige bruer og en andedam lå der garasjen ligger i dag. Kulørte skulpturer skal det ha vært flere av. Nede ved sjøen finnes ennå rester etter beplantninger med lerk og innført gran og furuslag. Trondheim kommunes parkseksjon har i dag gartneri og planteskole i det ca. 40 dekar store området og årlig forsyner Leangen byens parker og gateområder med 50-60.000 ettårige sommerplanter samt flere tusen trær og busker.

Dagens bruk. Stuene i hovedbygningen brukes i dag til representasjons- og selskapslokaler for Trondheim kommune. Det store spisebordet i den vakre spisesalen har plass til 20-30 gjester. Her er ulike kommunale arrangement med inviterte gjester fra inn- og utland. Gjesteboka inneholder blant annet kong Olav's navnetrekk foruten ulike kommunale representanter og kjendiser. I andre etasje har Trondheim kommunes undervisningsavdeling to moderne kurs- og undervisningsrom. Det ene for ca. 30 personer, det andre for ca. 16. Her foregår det ulike kursaktiviteter 150-200 dager i året. Et av kursrommene er nå under restaurering for å gjenskapes til sitt opprinnelige interiør. *Kilder: Strinda bygdebok I, Leangen gård, Trondheim kommunes brosjyre. A. i Menighetsbladet 5/1994*

Lilleby skole

Både på Rønningsletta og ellers på Lilleby var det svært folkerikt tidlig på 1900-tallet. Til dels små hus rommet ganske mange mennesker. Og det var mange barn i hver familie. Det store barnetallet gjorde at Lademoen skole måtte suppleres med en ny stor skolebygning. Lilleby skole ble tatt i bruk allerede fem år etter at den store, moderne skolen på Eli plass var ferdigbygd i 1906. Alle vet at situasjonen i dag er en annen. Folketallet er blitt lavere og særlig har barnetallet blitt svært lavt. Lademoen skole er nedlagt. Skolebygningen på Lilleby derimot gir plass for en rekke pedagogiske aktiviteter, først og fremst 'Lilleby oppvekstsenter' for barn fra 0-12 år med to barnehager, skolefritidsordning og den 90 år unge og livsfriske Lilleby skole med 140 elever.

Dersom mange av dem som nå bor på Lilleby også hadde arbeidet i de mange bedriftene i strøket, så hadde vi kanskje hatt en ganske idéel bydel der mange kunne greie seg uten å bruke bil til arbeidet. Slik er det nok ikke, men kanskje kan det bli slik i framtiden. Mange byplanleggere ønsker seg nærhet mellom bostad og arbeidsplass.

Her føyer vi inn en kort artikkel i Menighetsbladet 4/1986 til Lilleby skoles 75 års jubileum: Ja, Lilleby skole lever og jubilerer! Jubilanten er 75 år og helsen utmerket. På tross av sterke påkjenninger og mange spådommer om snarlig død er 75-åringen friskere og mer levedyktig enn noen gang. Det er all grunn til å tro at Lilleby har en lang og spennende framtid foran seg. Det begynte altså i 1911, da de første elevene marsjerte inn i en flunkende ny skole

til hele 300.000 kr.! Allerede fra starten var skolen overbefolket. Ettermiddagsundervisning måtte til, ja, helt op til 50-tallet var det vanlig at flere klasser delte samme klasserom. Men skolen var likevel en av byens fineste, ja den aller fineste, som det ble sagt ved 30-årsjubiléet i 1941. Men snart etter okkuperte tyskerne skolen og mye ble ødelagt og ramponert i løpet av krigsårene. I årene som fulgte ble de verste skadene på skolebygning og klasserom reparert. De siste 25 år av skolens historie ble preget av at barnetallet sank betraktelig her i Østbyen. Stadig flyttet folk til de nye boområdene utenfor byen. Fra å ha 4 klasser på hvert trinn ble det fort bare 2 klasser igjen. De aller siste årene har Lilleby hatt bare 1 klasse på hvert trinn.

Reduksjonen i barnetallet skapte grobunn for en politisk drakamp om Lilleby skole. Skolen måtte finne seg i å bli hjemsøkt av det ene nedleggingsspøkelset etter det andre. Men skolen gav seg ikke. Elever, lærere, foreldre, ja, hele Lademoen kjempet for skolen sin. Og nå kan vi endelig si at nedleggingsspøkelset er jaget på flukt. 75-åringen har overlevd. Ja, ikke bare overlevd. Den har kommet styrket ut av striden. I disse dager er oppussingen i full gang. 75-åringen jubilerer og hele Østbyen tar del i jubelen. Pessimisme er avløst av optimisme i hele bydelen. Lilleby skole har vist vei. Bydelen har en fremtid. Byfornyelse er i gang. Det hamres og sages og bygges over alt. Utflyttingen fra bydelen har på det nærmeste stanset opp, gamle og nye Lamonitter kommer hjem igjen. Vi gratulerer barneskolen vår med dagen og gleder oss til de neste 75 år. Lilleby skal leve!

Devle gård fra herskapsgård til trygdeboliger

På rekke og rad på hver sin høyde troner de store, gamle gårdene på Lade: Lade, Ringve og Devle. Devle kommer nok litt i skyggen av sine to store naboer selv om historien forteller at på 1650-tallet var *"Ringve den gang den minste av de tre store gårdene på Ladehalvøya"*. Men også Devle gjemmer på mye historie fra sin storhetstid. Vi har bedt historikeren Haakon Odd Christiansen fortelle oss litt om Devle gård denne gangen. I dag ruver de nye trygdeboligene mot oss på Devlehaugen, så den gamle herskapsboligen blir liten i forhold. Noen synes nok at de virker ruvende nok, spesielt vinters tid med de mange opplyste vinduene og omkranset av nakne lauvtrær oppe på haugen. Så det er vel ikke for ingenting at boligkomplekset er blitt kalt Slottet på folkemunne. Men i dette Slottet har mange, mange eldre fått sin heim. Og her råder mye trivsel og fellesskap. Her møtes sagatid og samtid.

Noen inntrykk fra Devles historie: Navnet Devle er nevnt to ganger i Sverres saga (1182 og 1199) i forbindelse med striden mellom kong Sverre og baglerne. I begge tilfeller får vi vite at angriperen slår leir *"ved Devle innenfor Ladehammeren"*. Den eldste navneformen er Depil, forklart av Oluf Rygh som vannpytt eller vannsamling. I sagatid var Devle en del av jarlenes eiendom, seinere hørte gården til Bakke kloster. Klosterets jordegods ble holdt samlet en

tid også etter reformasjonen, men i 1574 gikk Lade over på private hender. Lades historie var også Ringve og Devles historie fram til Caspar Schøllers død i 1661. Sønnene Eiler og Christopher arvet Devle. Christopher, som var kjøpmann, ble en av de rikeste menn i landet. Han hadde for øvrig embetet som berghauptmann (bergmester) nordenfjells.

Devles neste eier var også kjøpmann: Jochum Hinsche. Ca. 1695 var han byens største skipsreder, men han led store tap og måtte avvikle skipsredervirksomheten. Han døde i 1707 og hans faste forretningsforbindelse i Amsterdam, Christopher Compoteller, ble for en kort tid eier av Devle. Alt i 1708 ble gården solgt til kjøpmann Jonas Angell. Han overdrog den i 1737 til svigersønnen, kammerråd Just Wide. Fra nå av ble det mer stabilitet i eierforholdet. Devle har vært i samme slekts eie helt til kommunen i vårt århundre overtok eiendommen. Det var familien under navnene Wide, Meincke og Finne som rådde grunnen der. Devle var avlsgård, det vil si at eieren ikke bodde der. Men gårdsbruket ble drevet godt. Buskap og avling vokste. I 1723 var det 3 hester og 10 kyr på gården, i 1875 6 hester og over 30 kyr, vel å merke etter at arealet var redusert. I 1827 overtok Just Meincke Finne Devle. I hans tid ble det reist et nytt anlegg. Hovedbygningen fikk to sidefløyer og et visst preg av empire. Sammen med uthusene danner den et lukket gardstun. Kerstin Gjesdahl Noach har gitt en fin skildring av anlegget i boka *Et byggemiljø*, der hun også omtaler hagens terrasser i sørskråningen. Hagen er det lite igjen av og hovedbygningen er bare delvis restaurert.

Devle var vel den garden i Strinda som ble hardest rammet under krigen 1940-45. 575 mål dyrket jord ble beslaglagt. Der var det tyskerne anla flyplass. Husene ble tatt i bruk av okkupasjonsmakten og det ble bygd hangarer og brakker på Devles jord. En viktig hending i etterkrigstida var det da Ladehalvøya ble innlemmet i byen ved den partielle byutvidelsen i 1952. Devles 5-600 mål har etter det fått en ny karakter: Industri og engrosfirmaer der tyskernes flyplass lå. Attføringsinstituttets store anlegg (ferdig 1961) nærmere Devle. Dessuten store boligfelter. Og gården sjøl har skiftet ansikt. Et imponerende anlegg er plassert der uthusbygningen lå, med 80 trygdeboliger og med Devlestua, et trivelig samlingssted, i sokkeletasjen. Plassen tillater ikke å ta med historien om de eiendommene som er utskilt fra garden Devle i tidens løp med Fagerheim som den største. Strinda bygdebok kan fortelle litt også om det.

Haakon Odd Christiansen i Menighetsbladet 1/1988.

Trygdeboliger på Devle

I Menighetsbladet 1/1988 står det litt om trygdeboligene på Devle gård:

Våren 1983 stod de kommunale trygdeboligene på Devle ferdige og klare til innflytting. De er bygd i en stor vinkelformet hestesko rundt et tun med den gamle hovedbygningen på Devle gård midt imot. Det går en utvendig sammenhengende svalgang rundt alle husrekkene mot tunet, så her må det bli

lettvint å besøke naboen til fots eller i rullestol. Inne fra tunet er det tre etasjer. På utsida er det en sokkeletasje. Det er koselige leiligheter på to rom og kjøkken for ektepar, noen mindre for enslige. Og hybelleiligheter i toppetasjen. I sokkeletasjen mot øst ligger Devlestua, en koselig og praktisk stue for ulike arrangementer og sammenkomster. Den eies av Bygge- og Eiendomskontoret og drives av kontoret for Kirke, Kultur og Fritid og leies ut til foreninger, lag og private. Det vakre tunet ligger lunt til med tidlig vår. Her er bord og benker og beplantninger og et hyggelig sted å samles på godværsdager. Rundt omkring haugen vokser skog med ulike trær og planter. En hagemur vitner om tidligere tiders hageanlegg.

På besøk i en trygdeleilighet på Devle: Vi ringer og ber om å få komme på julebesøk hos pensjonistparet Ragnhild og Peder Gulliksen som var blant de første som flyttet inn på Devle 26. mars 1983. Døra åpnes og vi blir møtt av en hjemlig og hjertelig atmosfære, en vakker leilighet og kaffeduft. Og på sofabordet står kaffekopper og julekaker. Vi titter ut gjennom vinduet og utbryter: *"Du verden for en utsikt dere har!"* Vi blir geleidet fra vindu til vindu.

- Ja, der ser du lysene på Værnes flyplass og vi ser helt til broren min på Frosta og til Tautra og Leksvika. Og så er det fjorden og havna og byutsikten med Gråkallen i bakgrunnen. Og flombelyste Ringve midt imot.

- *Sannelig, her ser jeg at dere må trives!*

- Ja, vi kan ikke få bedre leilighet og sted å bo. Her er gode naboer. Og fra tidlig vår til sen høst koser vi oss med kaffe og slår av en prat ved det store hagebordet i tunet.

- *Så her er mye sosialt samvær og besøk hos naboen og fellesskap.*

- Ja, vi treffes ofte. Vi kjenner de fleste og går ærend for hverandre. Og så har vi formiddagsmøter og kosekvelder i Devlestua. En kveld var det kulturkveld der Jan Voigt kåserte om damene på Ringve og Devle.

- *Er det noen inntaksalder eller inntakskriterier for å få leilighet her?*

- De fleste er nok pensjonister, men alder er ingen betingelse. Her bor mange uføretrygde og andre behovstrengende, og noen kommer på grunn av nedrivning av boliger og lignende. Ladebeboere er selvsagt prioritert.

- *Hvordan er det, blir dere litt isolert i Slottet på Haugen?*

- Vi er nok daglig mest sammen med hverandre her, men vi føler alle vår tilhørighet til Lade. Selv har vi bodd på Lade 38 år og er ekte Ladeværing.

- *Nå har dere sagt så mye positivt, er det ikke noe som kunne vært bedre eller annerledes? Du Peder Gulliksen har jo vært formann i Devlehaugen Velforening?*

- Vi skulle ønsket at vi hadde fastboende vaktmester her. Og veien eller oppkjørselen hit er noe bratt og glatt om vinteren for dem som er dårlig til beins. Vi har henvendt oss til Trafikkselskapet om å få bussen til å kjøre oppom her et par ganger i uka for handleturer og lignende, men hittil forgjeves. Og så er det leit at det ikke går Ladebuss om søndagene.

- Vi har sett mange Devlebeboere i kirka og på kirkekaffen i K.A.senteret på Eldres dag i februar. Det har jo vært tilbud om kirkeskyss den dagen. Nå kan jeg nevne at det kommer annonse i menighetsbladet om kirkeskyss alle søndagene.

- Ragnhild kommer med et innrammet bilde av Lade kirke, fra menighetsbladet nr. 8. Det hører nok med til sjeldenhetene at menighetsbladet kommer i glass og ramme i bokhylla! Vi må dessverre bryte opp og takke for ei koselig stund. Det er fint å være journalist når en treffer slike hyggelige folk!

A. (Astrid Haukland)

Dagens Gamle Voldsminde

I 1806 ble et stort, flatt jordstykke av Rønningen gård utskilt for å bli en ny gård. Jordstykket strakte seg fra Innherredsveien i syd til Gardemoen gård i nord (omtrent der Mellomveien går i dag) og fra bekken i øst (der Thomas von Westens gate går i dag) og til Eli plass gård i vest. Det var et fint og relativt fruktbart område. Skipper Jørgen Lorentzen Vold kjøpte dette jordstykket. Han begynte både gårdsbruk og bygde et traktørsted. Gårdens navn ble Voldsminde oppkalt etter eieren. Navnet er typisk for denne tiden da mange av de bynære gårdene som ble anlagt da, fikk eierens navn med ordet minde (minne) bak. En gård som ble anlagt ved den nåværende Frostaveien ble kalt 'Sundlands Minde'.

At Vold drev et traktørsted forteller nettopp at det var mye ferdsel og at mange hadde ærend til 'sentrum i Strinda'. Mange tok seg en stans før eller etter byturen med hest og vogn. Andre hadde et ærend til lensmannen eller til andre kontor på Eli plass. Traktørstedet ble attraktivt. I en årrekke holdt 'Klubselskabet Harmonien' sine sommermøter der. Stedet hadde en god kjeglebane og i den vakre haven var grev Schmettows berømte feltvogn satt opp som lysthus.

Voldsminde fra 1836 til 1925. Jørgen L. Vold døde i 1836 og da kjøpte rittmester Lauritz Müller stedet. Han hadde det bare i fire år inntil dyrlege Henning overtok i 1840. Hans enke giftet seg med lensmann i Strinda, Hans Petter Fyhn, og Voldsminde ble da også lensmannsgård. I årene 1847 til 1852 holdt Strindens sparebank til på Voldsminde gård. Banken hadde startet sin virksomhet på Eli plass gård (der også skolen holdt til) i 1842. Lensmann Fyhn fikk fem spesiedaler i årlig leie for lys og lokaler til banken da han ble utleier.

I 1857 ble forstander Jacob H. Hornemann eier av Voldsminde og i 1886 Olaus Jensen. Det var i 1925 a/s Jernbeton kjøpte gården for å bygge boliger til byens stadig voksende befolkning. Byutviklingen hadde nådd Voldsminde. Bygningene på gården ble revet i flere avdelinger. Uthusbygningene ble revet og der de stod, fikk sportsklubben Rapp anlegge sin fotballbane i 1926. Den lå vest i nåværende Lademoen kirkeallé, men den fikk bare eksistere til 1935 da boligblokker skulle reises og gate anlegges. Voldsmindes hovedhus var en staselig bygning som fikk stå helt til 1958. Den lå bak Innherredsveien 82 der

Hans Nielsen Hauges gate går nå. Noen av de gamle lerketrærne fra haven står der enda. Da Lademoen kirke ble innviet i 1905 gikk prosesjonen med biskop og andre sentrale personer fra gården til kirka. Blokkbebyggelse som i dag dominerer Voldminde fortjener en egen omtale, men det får komme i en annen sammenheng.

Dagens 'Gamle Voldsminde'. Bebyggelsen i Gisle Johnsons gate, Grundtvigs gate og Testmanns gate, altså strøket mellom Mellomveien og Lademoen kirkeallé, kalles av og til for Gamle Voldsminde. Det skyldes at i dag er det der de eldre husene ligger. Da de ble bygd i 1880-90-årene og var nye, da var den gamle bebyggelsen der blokkbebyggelsen nå er. Det var blant annet anlegget av jernbanen omkring 1880 og senere sporveien, som den gang gjorde Voldsminde attraktivt som byggegrunn.

Forbindelsen til midtbyen ble bedre. I Mellomveien (tidligere Omnibussveien) kom først hestesporvogn og i 1901 kom den elektriske trikken. Etter hvert som husene ble flere, ble det behov for flere regulerte gater. Det som nå heter Gisle Johnsons og Grundtvigs gater, het opprinnelig Voldsmindes første tverrgate. Den gikk inn ved Veie (Lademoen hjem for gamle), fulgte nåværende Gisle Johnsons gate og gikk igjen ut i Mellomveien der Laugsand nå ligger. Testmanns gate fikk i 1913 betegnelsen Voldsmindes annen tverrgate. Den ble tidligere kalt Tørresbakken. Det var opprinnelig navnet på en bykselplass som lå der Gisle Johnsons gate 4 nå ligger, og eieren var snekker Tørres Nilsen.

Gatenavnene på Voldsminde har altså sin egen historie. I det lange løp var det litt pussig å snakke om Voldsmindes tverrgate. I 1899 fikk den navnet Oslo gate, men i 1915 ble den delt i to og omdøpt. De som bestemte de nye navnene hadde nok 'en rev bak øret' da de valgte navn. Gisle Johnson var teologisk professor i Kristiania og den kjente lederen for den pietistiske vekkelsen og for indremisjonen i Norge. N.F.S. Grundtvig var den kjente danske prest og salmedikter som startet folkehøgskolene i Danmark. Mange norske kirkefolk var påvirket i Grundtvig og ofte kom de i konflikt med indremisjonens folk fordi grundtvigianerne var mer kulturåpne. På Voldminde ble de teologenes navn satt på to gater som møtes i 90 graders vinkel! Testmanns gate er oppkalt etter Lars Holthe Testmann, en barnløs rikmann fra Skogn som opprettet et legat til beste for 'ugifte kvinner og håndverksundervisning' i Trondheim.

'Gamle Voldsminde' er på mange måter et verneverdig område. Det har vært et godt boområde i lang tid. Mange har hatt en god oppvekst der. Det har vært et stabilt boligfelt der mange familier har bodd i flere generasjoner. Noen hus forfaller, mens andre er meget godt oppusset og stelt. Det er en stor spennvidde i hustyper. Det burde vernes som en gammel fin forstad til byen Trondheim. Det bygges også noe nytt. Dersom de gamle husene rehabiliteres og hagene blir stelt og det nye faller godt inn sammen med det gamle, kan dette bli et svært attraktivt boområde i lang tid framover. I andre byer, ikke minst i utlandet, finnes mange eksempler på slik bevaring.

Ringve Gård fra herresete til levende museum

På det høyeste punktet på Ladehalvøya ligger Ringve, en av de gamle gårdene på Lade. Majestisk og storslagent og flombelyst en vinterkveld er det et vakkert skue. En sommerdag kan du rusle rundt i park og botanisk hage og betrakte den rike floraen, stanse ved dammen og beskue fuglelivet. Og så ta turen opp i gårdstunet med de ærverdige gamle husene og fornemme historien. Kanskje skal du bli med på en omvisning i Ringve museum igjen eller besøke en utstilling, kanskje havner vi på Kroa. Ringve - en kulturperle: historie, kunnskap, opplevelse og rekreasjon. Vi har vært på leting etter historien til Ringve. Og vi har sakset fra Haakon Odd Christiansens *Ringve - fra herresete til levende museum* og fra *Ringve museum 1952-1972* ved Jan Voigt:

Den fjerne fortid. Når du skal besøke Ringve, burde du helst gå, iallfall den siste etappen. Men du må velge din egen vei. Gi deg god tid på Lade. La tankene søke bakover gjennom middelalderkirkens 800-årige historie. Føle ro og harmoni inne på Hilmar Meinckes fornemme gårdsanlegg fra 1809. Kanskje gå omveien om Devle med en noe yngre hovedbygning, men også her er navn fra sagatiden. Og så til Ringve, et navn som vi møter første gang ca. 1520, altså i atskillig yngre kilder, men et navn som likevel gir deg den samme opplevelsen av historie.

Gerhard Schøning kan gi næring til en slik følelse. Da han vandret omkring her på 1700-tallet - på sin store '*Reise gjennom en Deel af Norge*' - gjorde han en interessant observasjon på Ringve. Oppe på en '*Bjærg-Knoll*' fant han en flate '*i Skikkelse af en aflang Firekant, som har været omtr. 23 Skridt breed, men 50 Skridt lang*'. Denne flata har i eldre tid vært inngjerdet av store steiner. Schøning mener at denne inngjerdete flata må ha vært 'en Domplads eller et Offersted'. Like ved var det en gravhaug. Disse fortidsminnene er ikke synlige lenger. Den moderne vandrer blir vel dessuten av biltrafikken stadig kalt tilbake til 1987. Likevel tror jeg du vil oppdage at du er i et kulturlandskap som er uvanlig rikt på tradisjoner og minner.

Ringve og slekten Wessel. Da rådmann Jan Wessel i 1671 giftet seg med Maren Christophersdatter Schøller, ble også Schøllerslektens store eiendom, Ringve, knyttet til navnet Wessel. Storgården ute på Lade ble derved, ved siden av familiens bygård, vår sagnomsuste sjøhelt Tordenskjold's barndomshjem. Alle som besøker Ringve i dag, vil være klar over at den eldste bygningen er den som huser Tordenskjold Kro. Det er den vi må ha i tankene når vi hører at det i skiftet etter Jan Wessel er nevnt tre store stuer: salen, herrestuen og dagligstuen. I salen var det takdekorasjoner med engler og skyer. Disse dekorasjonene er bevart. Maren Wessel er en av de sterkeste kvinner i Ringve's historie. 74 år gammel reiste hun vinters tid til København for å ordne opp i Tordenskjolds dødsbo. Hun oppnådde bare å få et forskudd på arven. Da Maren Wessel døde i 1742, betydde det slutten på en av de mest begivenhetsrike perioder i Ringves historie.

Schjelderup og Knoff på Ringve. Familien Wessel var eiere av Ringve Gård til 1775. Den neste eier, residerende kapellan i Strinda, Peder Schjelderup, lot gården gå over til sin sønn Søren som var eier til 1841. Kjøpmann Richard Christopher Schjelderup Knoff, som giftet seg med Søren Schjelderups pleiedatter, Johanne Cathrine Bernhoft, foretok fra 1853 store forandringer på Ringve. Han flyttet det ruvende stabburet bak låven og bygget en stor, ny hovedbygning - det nåværende Musikkhistoriske Museum. Han anla en stor park med nær sagt alle de tresorter som kan gro i Norge, med en ny hovedvei opp til gården. Han plantet 3000 bærbusker og det fortelles at han var den første nord for Dovre som ga seg i kast med å dyrke grønnsaker!

Familien Bachke på Ringve. Den neste eier flyttet inn på Ringve i 1878. Det var bergmester Anton Sophus Bachke med sin hustru Barbara, født Anker, deres 13 barn og stort tjenerskap. Bachke hadde fullt opp å gjøre på Røros. De store arbeidsoppgavene på Ringve ble det derfor fru Barbara Bachke som måtte ta seg av. Det mest varige minne om hennes innsats denne første tiden på Ringve, er den utforming som den ufullførte hovedbygningen fikk. De historiske minner fra nær og fjern fortid var det som i særlig grad interesserte bergmesterens sønn Christian Anker Bachke da han kort tid etter hundreårsskiftet ble eier av Ringve Gård. Han holdt hus og jord i hevd og vernet om gårdens historie med stor pietet.

En gjestebok fra Ringve, påbegynt i år 1919, forteller litt om selskapslivet på den gamle gård. I denne gjesteboka finner vi to nye navn 23. oktober 1919: Valentine Rostin Svendsen og Victoria Rostin. Besøket den gang i 1919 førte til at den unge og livsglade russerinnen i 1920 giftet seg med Christian Anker Bachke. Ekteskapet mellom Victoria og Christian Anker Bachke ble barnløst og tanken på Ringves fremtid var det vel som gjorde at Christian Anker Bachke i 1942 i sitt testamente satte opp et gavebrev hvor han med sin hustrus samtykke skjenket gården Ringve til det norske folk som museum.

Ringve Museum. Et hektisk samlearbeide tok til og allerede i 1950 kunne fru Victoria til Ringve åpne Tordenskjoldmuseet samtidig med en verdig og representativ minneutstilling på sjøheltens 260-års fødselsdag den 28. oktober. Så ble det straks å ta fatt på den neste, store oppgaven. Det ble reiser i mange land og utfoldelse av ufattelig energi. Tross mange vanskeligheter og all skepsis kunne hun allerede høsten 1952 åpne Musikkhistorisk Museum i nærvær av representanter for stats- og distriktsmyndigheter og for kunst- og kulturliv. Fylkesmann Ivar Skjånes trådte inn i Ringves styre i 1948 og var i alle år Victoria Bachke til uvurderlig hjelp når det gjaldt museets administrasjon. Han var en interessert og oppriktig venn både av museet og fru Bachke. Dette vennskap førte til at ekteskap ble inngått mellom Victoria Bachke og Ivar Skjånes i 1959. Den intense aktivitet gjennom mange år hadde tært på fru Bachkes helse. 19. november 1963 døde hun. En viktig epoke i Ringves historie var avsluttet. Ved en enkel høytidelighet 9. mai 1968 ble hennes urne satt ned i

et urnegravsted i parken på Ringve. Ringve Museum kunne feire sitt 20-årsjubileum 1. november 1972 med innvielse av de nye lokalene.

Det har vært en lang vei å gå fra ladejarlenes tid via slektene Bjelke, Schøller, Wessel, Knoff og Bachke, fram til i dag. Den lengste tid har det vært en saga om jordbruk under skiftende kår. Det har vært en saga om sterke kvinner: Maren Wessel, Barbara og Victoria Bachke og om menn med tiltakslyst og framsyn: Knoff og to generasjoner Bachke. Men etter hvert som byen rykket nærmere, inntil den i 1952 også omfattet Ringves jorder, ble forholdene vanskelige for dem som skulle dyrke jord. Så det var naturlig at Ringve valgte en annen kurs. Christian Anker Bachke la grunnen. Victoria Bachke og Jan Voigt har skapt nytt liv på det gamle herresetet. Og vi er vel alle sikre på at Ringve er liv laga.

Lade gård fra kongsgård til sosialhøgskole

Menighetsbladet 7/ 1988 bringer en artikkel om Lade gård: Vi er kommet til den tredje i serien om de tre store, gamle gårdene som troner på hver sin høyde på Lade: Devle, Ringve og Lade. Lade gård - vi hører susen av sagn og historie fra kongesaga og storhetstider. Ærverdig og imponerende står de gamle gårdsbygningene der, vakre og velholdte. Professor Francis Bull var en av dem som i 1960-årene ivret for at Lade gård måtte bevares for ettertiden. I et foredrag i Historisk forening i Trondheim i november 1962 motiverte han det slik: "Intet sted i landet fornemmes enheten i historien sterkere enn på Lade." Vi har bedt historikeren Haakon Odd Christiansen gi oss noen glimt fra historien til Lade gård. Lade gård er Lade kirkes nærmeste nabo og er nær knyttet til kirkens 800-årige historie. Og ved kirkejubileet vil Lade gård ha en vesentlig rolle under hele jubileumsuka. I noen og seksti år har undervisning og utdanning rådd grunnen på Lade. Først Norges Lærerhøgskole og senere Sosialhøgskolen har hatt sine lokaler her. Vi kan igjen si at her møtes sagatid og samtid.

Lade gård er et vitnemål om sammenhengen i norsk historie. Lade er et navn som med en gang gir assosiasjoner til norgeshistorien. Snorre forteller om Harald Hårfagres første framstøt nord for Dovre. Kong Harald drog med sine menn opp Gudbrandsdalen og over Dovre. Uten å møte særlig sterk motstand la han under seg de åtte fylkene i Trondheimen og til slutt Naumdølafylket. *"Kong Harald reiste tilbake til Trondheimen og ble der vinteren over; der reknet han siden at han hadde heimen sin,"* heter det videre i sagaen. *"Han bygget den største hovedgarden sin der, det heter Lade. Om vinteren giftet han seg med Åsa, datter til Håkon Jarl Grjotgardsson ..."* Dette hendte noen år før slaget i Hafrsfjord.

Navnet Lade blir tolket som et ladested eller et lastested (Norsk Stadnamleksikon). Det gir oss grunn til å tro at det har vært et handelssentrum der, kanskje lenge før Haralds tid. Håkon Grjotgardsson fikk styringen over Strindafylket, forteller Snorre - og han fikk vel samtidig ansvaret for

kongsgården. I 150 år ble Lade et maktsentrum i landet. Også et religiøst sentrum: ganske tidlig hører vi om hovet på Lade som et viktig kultsted. Blotgildene der var årsak til åpent fiendskap mellom Håkon den gode og storbøndene. Storhetstiden på Lade er representert av tre generasjoner ladejarler: Håkon Grjotgardsson, Sigurd Håkonsson og Håkon Sigurdsson. Det er den sistnevnte som er den store ladejarlen: *Hakon hin Rige* kaller Oehlenschläger ham i sitt *Sørgespil* (rik her i betydningen gjævn, mektig). Håkon Ladejarl hadde så stor makt i Trøndelag og på Vestlandet at han har fått sin egen saga hos Snorre. Ifølge Snorre ble han drept av sin trell Kark samtidig med at Olav Tryggvason tok makten i Norge. Det førte med seg forandringer både i religion og verdslige maktforhold. Hovet på Lade ble brutt ned og Olav krevde at bøndene skulle la seg kristne. Kaupangen ved Nidelva skulle nå være kongesete og handelssentrum. Lade hadde en kort oppblomstring først på 1100-tallet, - så er garden 'ute av saga'.

I seinmiddelalderen fikk kirken og klostrene store eiendommer. Lade ble en del av Bakke klostres gods. Ved reformasjonen tilfalt denne store eiendommen kongen. I 1574 ble en dansk adelsmann, Hans Ovessønn Rød, eier av Lade ved makeskifte med kong Fredrik II som overtok en del av Røds eiendommer i Jylland. Midt på 1600-tallet hadde Caspar Schøller hele den store eiendommen. Da han døde i 1661, ble Ringve og Lade skilt ut som egne bruk. Fra nå av var Lades eiere enten forretningsmenn eller embetsmenn, som bodde i byen. Det var forpaktere og husmenn som stod for gardsbruket. På 1690-tallet var det sju husmenn på Lade. Fram til år 1900 nevner Anders Todal (i saga um Lade) i alt 23 husmannsplasser på garden.

I 1699 ble det tvist om et område sør for Ladebekken. Eierne av Lade og Rønningen hevdet begge at det var deres mark. Det førte til en serie rettssaker og den juridiske feiden varte helt til 1742. Ikke rart at de to gardene på folkemunne ble kalt "Trette-Lade" og "Trette-Rønningen". Vi må nøye oss med å nevne de viktigste av Lades eiere i tiden som fulgte. Fra 1698 til 1710: generalløytnant Johan Wibe. Han bygde ny hovedbygning og under et kongebesøk i 1704 fikk han sterke lovord for det nye huset. Andre eiere på 1700-tallet var tollfovalter Herman Treshow, rådmann Rasmus Graae, hans svigersønn visepastor Simon Wolff, og proprietær Marcus Bredal. Fra 1800 til 1844 var Lade familien Meinckes eiendom. Hilmar Meincke bygde i 1811 det storslåtte gardsanlegget som vi ennå kan glede oss over.

I 1845 overtok 'den gamle krigsråd' Knut Holtermann, Lade. Nini Roll Anker nevner ham i romanen *Huset i Søgaden*. I hans tid ble de første parseller solgt: Moen, Spandet og Østmarka. Den neste eieren, kaptein M. Lossius, solgte Heimstad. En parsell av Heimstad, Jarlheim, ble solgt til Caspar Jordan, som i mange år drev en kjemisk fabrikk nær munningen av Ladebekken. Lossius' arvinger solgte Lade til agronom Eigil Holst i 1892. Året etter rykket bygrensen helt fram til Ladebekken og Holst solgte tomter på Ladehammeren, der den første villabebyggelsen kom alt på 1890-tallet.

På den tiden hadde Lade fått ny status. I 1922 fikk Norges Lærerhøgskole leie lokaler der. Det varte helt til 1960 med et avbrudd i krigsåra 1940-45. Strinda bygdebok forteller litt om husdyrhold og avlinger på Lade. En opplysning på 1700-tallet sier: 4 hester og 24 kyr. På 1800-tallet: 7-9 hester og 38-56 kyr. I tillegg kommer et varierende antall sauer, griser og høns. Eigil Holst solgte garden til Trondheim kommune i 1917. Under og litt etter den første verdenskrigen hadde kommunen store landeiendommer og en matvareproduksjon som betydde mye i rasjoneringstiden. Så seint som i 1935 var det på Lade 5 hester, 30 kyr, 25 griser og 50 høns og det ble høstet nesten 20.000 kg korn og 30.000 kg poteter. Under krigen ble et stort område på Lade, ca. 1200 mål, beslaglagt av tyskerne til flyplass. Lade gård ble rekvirert og på eiendommen ble det bygd i alt 64 brakker til soldater og krigsfanger. Det var flyplass på Lade også noen år etter krigen. Men dette området ble seinere tatt i bruk til industritomter og annen næringsvirksomhet. Et stort areal av det gamle Lade er også parsellert ut til boligtomter.

I 1952 ble hele Ladehalvøya innlemmet i Trondheim. Husene på Lade vitnet etter hvert om dårlig vedlikehold. På 1960-tallet ble det gjennomført en omfattende og meget vellykket restaurering med bidrag av Norsk Kulturråd. I dag er det Sosialhøgskolen som disponerer Lade gård. Den har hatt sine lokaler der siden 1962. *Haakon Odd Christiansen*

Katrinelyst og Catharina-senteret

Katrinelyst finner vi i Innherredsveien 102 som var tjenestebolig for soknepresten og senere for den residerende kapellan i Lademoen menighet i en lang årrekke. I dag er det et døgncenter for barn og ungdom, Catharina-Senteret. Den som tar en tur inn fra gangveien langs Innherredsveien vil se at eiendommen er en gammel gård. Fremdeles står stabburet og drengestuen i tillegg til hovedhuset. Uthuset ble revet for en del år siden.

Katrinelyst var opprinnelig en lystgård som ble utskilt fra Rønningen gård i 1810 og kjøpt av kjøpmann Otto Beyer. Han solgte til kjøpmann Peder Smidt i 1819 og gården hadde senere mange eiere. I 1847 ble gården kjøpt av Nils Arnoldus Carlsen som da var visepastor i Strinda. Etter ham ble det enda flere eierskifter. I folketellingen for 1865 finner vi Jon Nilsen Moe med kone, pleiesønn og flere losjerende på gården. I 1880-årene anla repslager Fritz Düwel en reperbane på Katrinelyst. Den gikk fra Thomas von Westens gate til Thomas Hirschs gate. Reperbanen gikk godt fordi Düwel begynte å flette ståltråd inn i repene. Dette var en forløper for wiren eller ståltauet og ble starten på den store fabrikken Staaltaugen.

Katrinelyst ble i 1908 kjøpt av Trondheim kommune. Det meste av jordveien ble sammen med arealer fra gårdene Engstykket og Gardemoen utlagt til kirkegård for Lademoen. Selve gården bestod i 1908 av 31 mål og der lå også reperbanen. Gårdsbygningene ble snart gjort til prestegård for Lademoen

menighet som ble opprettet i 1908. Der bodde så sogneprestene inntil det ble bygget ny prestegård i Innherredsveien 100. Paul Sæbø ble den første sognepresten som bodde der. Katrinelyst ble så kapellanbolig for en lang rekke av dem som ble residerende kapellaner i Lademoen.

Ny prestebolig på Lade 1996

Menighetsbladet kan i 2/1996 melde at presten på Lade endelig hadde fått sin bolig i soknet: Det ble aktuelt med prestebolig på Lade helt fra ca. 1980 da Lade ble egen menighet og Ola T. Lånke ble Ladeprest. Det er en fordel både for prest og menighet når det gjelder daglig kontakt med nærmiljøet. Da Jan Asbjørn Sagen ble tilsatt som prest på Lade i februar 1990, ble det sagt at bolig skulle skaffes snarlig. Og det ble gjort mange forsøk. Flere hus har vært i søkelyset, men enten har de vært for dårlig egnet til prestebolig, eller så har de vært for dyre. Planen om nybygg ble lansert både av bispekontoret, presteforeningen og Trondheim kommune. En arbeidsgruppe ble nedsatt av Kirkevergen, byggleder Jan Ulrik Hansen fra Trondheim Bygg og Eiendom, Karl-Ove Bjørnstad og Jan Asbjørn Sagen. Og i løpet av høsten 1994 var arbeidsgruppen kommet fram til tomtevalg og vurdert utforming, planløsning og egnethet til prestebolig på Lade. I april -95 ble kontrakt skrevet med Systemhus/Samson på Melhus. De politiske organer i kommunen og byggesakskontoret hadde da gitt sin godkjenning til prosjektet, der kostnadsrammen ble satt til 1.2 mill. kroner. Huset fikk en boflate på ett plan på ca. 120 m². Ved å tilby noe egeninnsats og velge rimelige, men solide løsninger, ble det også kjellerstue og full kjeller under hele huset.

Og nå er mange drømmer realisert og familien Sagen har nettopp flyttet inn i Lade allé 78 b. Huset ligger i vakre omgivelser i furuskogen. Like ved er det lekeplass og bussen stopper like i nærheten. Presten får gåavstand når han skal på hjemmebesøk. Og barna får gåavstand til skolen. Jan Magnus som går i 5. klasse, har gått på Lade skole siden 2. klasse. Anne-Marie går på Stabburet barnehage. *"Vi har gledet oss veldig til å flytte inn i boligen og til å bli Ladeboere,"* sier Sagen. *"Og det beste av alt, vi føler oss velkommen både av kommende naboer og Ladefolk ellers. Den velkomsten har varmet. Jo, vi vet at vi vil trives og at vi blir boende her en god stund. Velkommen på besøk. Vi liker at folk stikker innom. Og nå har vi plass til store og små."* Sagen retter en takk til byggeleder og til alle hjelpere både for dugnadsinnsats på kjellerstua og i forbindelse med flytting. Og vi ønsker familien Sagen lykke til i ny prestebolig på Lade. **A.** (Astrid Haukland)

Frostaveien fra Buran til Lykkens Prøve.

I dag kan det være vanskelig å forestille seg at det har ligget tre gårder på det området som Frostaveien går gjennom. Det området som vi snakker, om

ligger i dag mellom de to gatene Innherredsveien og Gamle Kongevei. Gamle Kongevei og Innherredsveien var de to store ferdselsveiene som førte fra byen og østover og ut av tettbebyggelsen. Begge kunne ha ganske stor trafikk selv om trafikken vanskelig kan sammenlignes med dagens. Det kan nok diskuteres hvilken av de to gamle gatene som er eldst. Det var nok Gamle Kongevei som først ble opparbeidet og stelt av offentlige myndigheter. Den tok av fra Bakkestrandveien ved Åtet (der den store rundkjøringen ved 'Solsiden kjøpesenter' nå er lagt) og gikk litt bakkete ut til Katrinelyst og Saxenborg. Denne traséen ble nok valgt fordi den var tørreste i førefallet og i vått vær. Innherredsveien er likevel eldre og har nok opprinnelig vært brukt som kjerrevei. Senere er den blitt opparbeidet og ble hovedtraséen for trafikken over Lademoen. Nå skal vi starte nederst i Frostaveien ved Buranbanen og først se litt på gården Buran.

Buran var en forholdsvis liten gård som hadde husene sine nær der gatene Innherredsveien og Mellomveien møtes. Den hadde gårdsnummer 9/51 og det viser at jorda opprinnelig lå under Rønningen gård slik det meste av Lademoen også gjorde. Først ble Rønningsmoen utskilt. Rønningsmoen omfattet det som er den vestlige delen av Lademo-parken og tilgrensende områder og tilhørte Lorch-familien. I 1863 ble det stykket som senere fikk navnet 'Buran' utskilt fra Rønningsmoen og kjøpt av bakermester Anton C. Franck. Dette stykket ble kalt 'Francks Minde'. I 1865 finner vi et annet navn som eier av denne gården. Folktellingen sier: "*Buran. Huseierinde, Væverske Berit E. Stendal (43) ugift og Fredrikke Jonsdatter, Logerende Fattiglem (65) Enke.*" Eiendommen ble senere kjøpt av tømmermann Peter Buran fra Frol. Fra hans navn kommer altså betegnelse 'Buran' slik vi bruker det i dag, ifølge *Trondheim Byleksikon*.

I 1891 ble noe av Buran overtatt av Trondhjems Byggeselskab og slått sammen med eiendommen 'Lykkens Prøve'. Dette selskapet begynte med oppføring av leiegårder. I år 1900 ble resten av Buran overtatt av kommunen. Tanken var å bygge flere leiegårder, men etter kamp i bystyret vant de som ville ha området liggende ubebygde og heller ha park der. Heldigvis! Buranbanen ble anlagt omkring 1920 og ble først brukt av sportsklubben Ravn og ble da kalt Ravnbanen. Senere overtok sportsklubben Ørn og da ble banen naturlig nok kalt Ørnbanen. Banen ble brukt til skøyter om vinteren og til fotball om sommeren. Den som passerer dette området i dag vil finne at barn og ungdom bolter seg der året gjennom. I tillegg til banene er det ulike bekvemmeligheter og beplantninger der små barn leker. Nedenfor skal vi komme tilbake til industri og bedrifter nederst i Frostaveien, men la oss først se på neste gård.

Sundlands minne. Sundlands Minde (gårdsnummer 9/101) var en eiendom som lå på begge sider av Gamle Kongevei og som opprinnelig var en bykselsplass som ble kalt *Bjørsplassen* under Rønningen. Fra 1783 ble plassen drevet av Ole J. Sundland. I 1815 ble plassen overtatt av skipskaptein Jeppe Lorentzen. I 1826 finner vi denne eiendommen som plass under Bakkaunet. Fra 1828 var det politibetjent Jens Sundland som bodde her og drev bruket. Navnet

skriver seg fra ham fordi han i 1839 fikk eiendommen utskilt fra Bakkaunet og gitt navnet 'Sundlands Minde'. I folketellingen for 1865 finner vi at det bodde åtte personer på denne gården: "*Sundlands Minde. Ove Jørgensen, Gaardbruger, Selvejer (57) med kone og en logerende Føderaadsenke og en logerende Guldsmed med familie med kone, en datter og to sønner.*" På slutten av 1880-tallet ble 'Sundlands Minde' utstykket til industri- og boligtomter. Området ble da kalt 'Sundlandsmindes grunn'. De gamle bygningene på 'Sundlands Minde' skal ha ligget der det åpne, ubebygde parkerings- og lagerarealet nedenfor Frostaveien 5 nå ligger.

Gården Lykkens Prøve med Annalyst. Vi beveger oss nå mot øverste del av Frostaveien. Eiendommen *Lykkens Prøve* (gårdsnummer 9/32) lå nærmere det store gatekrysset ved Lademoen kirke og der UFFA-huset ligger idag. Når dette krysset lå også hovedbygningene på to andre gårder, nemlig *Elie Plads* og *Voldsminde*.

Lykkens Prøve som tidligere het Scharffenbergplassen, spilte en viktig rolle i gamle Strinda herred, i den tid dette strøket var det sentrale i Strinda kommune. Parsellen ble opprinnelig utskilt fra Rønningen gård. Det var en bykselplass som ble bebodd og drevet av oberst Herman Nicolai Scharffenberg. Han hadde eiendommen frem til 1807. Han eide husene på plassen, men i 1807 solgte han dem til lensmann Ole A. Vold. Vold fikk også jordveien fradelt og kjøpt. I 1819 ble den første fastskolen i Strinda holdt her. Fastskole var motsetningen til omgangsskolen som var den vanlige skoleformen den gangen. På fastskolen var det vanlig at læreren og hans familie bodde og dit kom elevene til skolen. Ved omgangsskolen dro læreren fra grend til grend og holdt skole i et mer eller mindre egnet rom på en av gårdene. I årene 1825-1839 ble det også drevet en kommunal yrkesskole på 'Lykkens Prøve'.

I 1839 kjøpte soknepresten til Strinda, Henrik August Angell, 'Lykkens Prøve'. Han opprettet en ny almueskole på gården, altså en ny fastskole. Den ble året etter flyttet til nabogården Eli Plass gård. Den ble derfor senere kalt 'Eli plass skole' og ble sentrum i det store Lademoen skoledistrikt slik vi finner det for eksempel i folketellingen for 1865. H. A. Angell foreslo at Strinda kommune skulle kjøpe Lykkens Prøve for å begynne en høyere skole der, men det ble nedstemt

I 1859 ble Lykkens Prøve kjøpt av garver Nils Chr. Ebbesen som drev et stort bevertningssted der i noen år. Ved folketellingen i 1865 bodde det 14 personer på gården som hadde to beboelseshus, Lykkens Prøve og Annalyst. I hovedhuset bodde Arnt Pedersen Fosnæs med kone og fem ugifte barn. Den andre familien er tidligere sokneprest i Grytten i Romsdal, Nils Arnoldus Carlsen, nå pensjonist, 61 år gammel, med sin familie. Det var hans kone, Fru Anna Margrete, født Hornemann, og deres fem ugifte barn med en tjenestepike fra Romsdal, 27 år gammel.

Fra 1874 ble arealet utparsellert og Strinda kommune kjøpte i 1889 16 dekar grunn til tomt for kirke og arbeiderboliger. Dermed er historien om Lykkens Prøve ute.

Organist Hans Skotvold i Lade kirke 1999.

Under tittelen 'Organist og gardgutt' takker *Menighetsbladet* 5/1999 mangeårig organist i Lade kirke for innsatsen. Inngressen lyder slik: *I sommer sluttet Hans Skotvold sitt rike og aktive virke som organist og kantor i Lade menighet. Lade menighetsblad har oppsøkt Ida og Hans Skotvold og møtt dem i en hyggelig kaffestund på den vakre Skotvoldgården i Melhus. "Det sterkeste minnet jeg har fra Lade menighet er mitt aller første møte med menigheten for 14 år siden. Den varme mottagelsen, omsorgen, gleden og interessen ga bud om en menighet som var åpen og inkluderende, og som viste omtanke og varme", sier Hans Skotvold. Og dette inntrykket har holdt seg i alle disse årene. "Jeg er full av takknemlighet. Det gjelder Ida og meg selv. Vi har fått så mye. Jeg har ikke sett dette som en jobb, men som et rikt arbeid, en tjeneste".*

Her kommer artikkelen: Hans Skotvold begynte tidlig, naturlig nok, på landbruksskole. Samtidig var han i "tvende sinn". Musikken stod hans hjerte nær. Etter endt landbruksskole gikk derfor turen til Trondhjems Musikkskole, der han etter undervisning blant annet hos Ludvig Nielsen, Stein Samdal, Per Hjort Albertsen og hos Hårek Nygård i kordireksjon, tok organisteksamen i 1963. Han var organist og musikk lærer på Rena i noen år, inntil han overtok gården heime på Skotvold. På Rena hadde han oppdaget gleden ved å undervise barn, så han fortsatte med privatelever og som musikk lærer ved Melhus Musikkskole. Hans organistvirke fortsatte først som vikar, deretter i fast stilling ved Hoeggen, før han i 1985 søkte og fikk stillingen i Lade kirke.

Mye er forandret og til det bedre. Hans Skotvold synes at mye er forandret i organistens virke i løpet av disse årene. I 'gamle dager' kunne kontakten med presten, når det gjaldt gudstjenestene, begrense seg til salmeseddelen for neste høymesse. I dag står organisten i nært samarbeid med prestene om planer og gjennomføring av kirkens musikk liv. Først og fremst gjelder det gudstjenestens musikalske form og innhold. Men kirken er også blitt stadig mer aktiv og utadvent når det gjelder konserter, korsang og spill med kirkelig innhold. Skotvold mener at kirken har stor betydning som kulturbærer, og at musikk-kontakten med beboerne i nærmiljøet kan gi gjensidig berikelse. Hans Skotvold berømmer prestene i Lade menighet for samarbeidet. *"De har gitt meg en god følelse av å være respektert og bli tatt på alvor"*, sier han.

Framtiden er på vei. Hans Skotvold mener det er viktig, i en tid med store og hurtige forandringer, at kirken bevarer seg selv som en trygg og stabil instans i folks bevissthet. Han tror likevel at kirkens musikk liv kan bidra til bedre kontakt med nye grupper, som ungdom, innvandrere, mennesker i en vanskelig livssituasjon, mennesker 'på leting'. Han tror dette vil bli den store

utfordringen i årene som kommer, både å bevare kirkens tradisjon og egenart, selve budskapet, og samtidig søke etter nye kontaktformer. Her må musikken være med å fremheve budskapet. *"Musikken må tjene, ikke dominere"*. Arbeidet med Lade menighetskor, sangkvelder i kirken og sang på institusjoner, har vært blant de mest stimulerende og rike oppgavene. De årlige invitasjonene til Lade arbeiderlags adventshygge, nevner han spesielt.

Musikken - menneskets vakreste språk. Ingen forble uberørt da organisten vår, ved sin siste gudstjeneste, spilte en av sine egne komposisjoner som postludium. Komposisjonen er et koralforspill over ordene "Jeg vil stride, gjerne lide, for klenodiet", og er tilegnet Lade menighet. Hans Skotvold er glad i kirkemusikk, men den romantiske perioden står både ham og Lade kirkes orgel nærmest. *"Det er et godt orgel i Lade kirke"*, sier han, *"men best egner det seg for musikk fra romantikken. Noe barokkorgel er det ikke"*. Blant de komponister han liker aller best, nevner han Felix Mendelssohn, Johann Gottfrid Walther og ikke minst Ludvig Nielsen med sine orgelforspill. En vil heller ikke glemme Bach. Skotvold lager ofte sine egne koralforspill, og det er en kjent sak at salmer bygd over norske folketonar gleder ham særlig. Her berømmer han menighetskoret for iver og lojalitet til å stille opp som forsangere. De har gitt trygghet og støtte både til organisten og til menighetssangen.

En rolig pensjonisttilværelse? Hans Skotvold egnar seg neppe til å sitte i gyngestolen og tvinne tommelfingrer. *"Jeg kommer til å savne Lade kirke og menigheten"*, sier han, men han og Ida vil gjerne besøke menigheten og de mange venner de har fått der. På den annen side skal det bli godt å få litt mer ro over dagen og mer tid sammen med Ida. Ida Skotvold, som har sin sykepleierutdanning fra Menighetssøsterhjemmet, er også pensjonist etter en lang arbeidsdag som menighetssøster i Bakke menighet, og deretter sykepleier ved Melhus Psyk. Sykehjem. De vil begge vie mer tid til menighetslivet i Melhus, til misjonen og til sine interesser i musikk og gårdsdrift. I annen etasje er orgelsalen, et stort lyst rom med pedalharmonium og plass for mange syngelystne. Kontoret ved siden av har en mengde antikvariske salmebøker som venter på et nærmere studium. Her er nok å ta seg til for et høyst oppegående og arbeidsglad ektepar!

Industri og boliger i Frostaveien

Frostaveien er i dag en vanlig boliggate på Lademoen. Likevel gjemmer den altså historiske hemmeligheter. Vi trenger forresten ikke å gå så langt tilbake i tiden som til de gamle gårdene for å finne interessant historie. Frostaveien har også spilt en viktig rolle i bydelens industrihistorie. I nr.1 lå i mange år margarinfabrikken 'a/s Rosendal Fabrikker' grunnlagt i 1925. Dessuten kan vi fremdeles se bygningene til 'Trondhjems Canning og Export Company', som i lang tid gav mange trygge arbeidsplasser. Trøndermeieriet lå i en mannsalder mellom Innherredesveien og Frostaveien, der Lademoen

postkontor senere holdt til i mange år. Det ble nedlagt i 2001. Fremdeles ligger mindre bedrifter i strøket. Og historien fortsetter. Asylmottaket var i flere år et farverikt innslag. Og nå står et stort nytt bygg, Frostaveien 2, snart ferdig med et variert innhold med Østbyen eldresenter, sykehjemmet Buran, omsorgsboligene Harmonien og med selveierleiligheter. I den øvre enden av Frostaveien finner vi dagsenter, kontorer og serviceleiligheter for LHL, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke. Så også i dag er Frostaveien en spennende gate på Lademoen.

Nerla'mon eller Svartla'mon. Kampen om Svartla'mon.

Bebyggelsen langs Strandveien har spilt en sentral rolle i utviklingen av Lademoen som bydel i Trondheim. Tidligere var det her tyngden av befolkningen bodde. Hovedveien fra byen til Lade kirke som var hovedkirke for det store Strinda prestegjeld, fulgte stranda innover og ble kalt Bakkestrandveien. Langs denne veien grodde det opp mange små boliger og virksomheter; først på Bakklandet og så utenfor bygrensen der det var billigere i bygge.

Inntil 1893 da Lademoen ble innlemmet i byen, manglet nesten all infrastruktur fordi "bonde-herredet" Strinda ikke ville koste mer enn strengt nødvendig på fattigstrøket her inne. Det tynget likevel nok på herredets knappe fattig- og sykebudsjett. Derfor manglet vei, vann og kloakk. Strøket var beryktet for fattigdom, drikkfeldighet og kriminalitet. Det har også fått litterære nedslag slik som for eksempel i Nini Roll Ankers selvbiografiske roman "Huset i Søgaden" og i flere nyere bøker.

La oss ta med noen korte glimt fra "*Huset i Søgaden*". Bokens ektepar er en tidlig vårdag på tur til slektninger på Lade. De kommer fra midtbyen og går forbi Bakke kirke og langs Bakkestranden: "*Da de hadde passert Bybroen, stanset Marthina og bad mannen holde kurven mens hun løste hattebåndene; hun hadde tenkt på den kalde sno som alltid møtte dem når de kom til Hladebekken, hun hadde kledd seg i foret vinterkyse og stukket vest under kåpen. Nå måtte hun løse på hetten og vestens heker, det var sommervarmt her under Småbergene... Da de kom til Bakke kirke, og det lille forebyggede gudshuset stod der og dirret og sang, fylt av salmebrus – lik en summende insekt i solen – ville tårene frem på henne... Raskt, med kurven mellom seg, gikk de utover Baklandet. Men der veien bar mellom små lave hus i Aatet, stanset Marthina igjen. Rund og lubben reiste Lahammeren seg på andre siden bukten, i fjæren nedenfor gaten vasket småbølgene i iskrav, men ute i fjorden, hvor Munkholmen lå og svømte lik en sølvgrå hjelm på vannflaten, der glitret og gyllet solskinnnet sjøen. Og måseflokker seilte gjennom blået...*" 7. opplag 1973 sidene 44-46.

Kampen om Svartlamo'n. Mye av det gamle Nerlamo'n er borte, men under navnet *Svartlamo'n* har unge radikalere kjempet frem en forståelse for at det vil være et tap om denne tradisjonsrike bydelen skulle forsvinne. De har

greidd å sette området ettertrykkelig på kartet såvel gjennom media som gjennom ulike kunstformer: veggmaleriet, skulpturparken, musikkfestivalene – og ikke å forglemme 'Tre små kineseres' sang om Svartlamo'n.

Kommunen har gått bort fra sine planer om å gjøre Nerlamo'n til et rent industriområde. Etter hvert har det utviklet seg et godt samarbeidsklima mellom aktivister og kommune – en representant for beboerne uttalte nylig at de nesten ikke har mistro til kommunen lenger! I fellesskap er det laget en plan for å gjøre området til et *byøkologisk forsøksprosjekt*. Denne planen skal sluttbehandles i bystyret 22.11.01. Her er området regulert til eksperimentformål, med mulighet for enklere løsninger og standarder enn det som ellers er vanlig.

120 nye boenheter skal innpasses i tillegg til de eksisterende, og området er planlagt utviklet gjennom to stiftelser: en for boligdelen og en for næringsdelen (i lokalene til gamle Strandveien Auto). Det legges opp til en utstrakt beboermedvirkning, og forskningsmiljøer som *Tresenteret i Trondheim* er svært interessert i å delta med nye prosjekter. Hensikten er å bygge billige boliger med enkel standard og økologisk bærekraftige løsninger. Et tiltak som har vært nevnt, er felles badehus i stedet for bad i hver leilighet.

Det skal bli spennende å se hvilken fremtid Nerlamo'n vil få. Så langt er det ingen grunn til å frykte at det skal forsvinne i anonymitet og glemsel!

Slettelandet og folket der i gammel tid

Det slettelandet som lå langs den langgrunne fjæra nedenfor kjerreveien mot Lade kirke og som strakte seg oppover mot høydedraget der Lademoen kirke og parken nå ligger, fikk naturlig et navn med mo i seg. En mo er jo en jevn slette som er avgrenset av naturlige skiller slik som sjø, hauger og åser. *Lademoen* er fra gammelt av navnet på denne sletta som lå mellom byen og Ladehammeren.

Det er en gammel diskusjon som går om hva som er det egentlige Lademoen. Vi må nok leve med at navnet blir brukt med litt forskjellig utstrekning avhengig av hva vi snakker om. Omkring 1800 ser vi at navnet er brukt om minst to husmannsplasser. Både *Lade* og *Rønningen* gårder hadde husmannsplasser her. Tidligere var det felles beitemark for de to gårdene, som også ble brukt som ekserserplass (*Gardemoen*). Da det felles området skulle deles mellom gårdene i 1732, ble det rettsak om eiendomsretten, og navnet *Krangel-Lade* ble brukt på folkemunne. Grensen mellom Rønningen og *Bakke* gård dannes av den lange reina ned mot sjøen. Navnet *Reina* har da også vært brukt om det vi i dag kaller *Nerlamo'n*, og vi hadde også *Reina idrettsplass* i dette området.

Gerhard Schøning spaserte omkring på Lademoen i 1770-årene og har gitt oss litt av sine observasjoner: han skriver om "*den skiønne store Slette som ligger bortover mot Ladebekken, den saa kaldte Luse-bæk*", altså en liten fillebekk. Der så han "*en Hob gamle Kiæmpe-høie*" syd for Ladebekken, minst

ni stykker. Disse store gravhaugene lå der så sent som midt på 1800-tallet. Schøning mener at ”*Lamo eller rettere Hlade-mo, synes at være et Tilkast fra Havet og Nieder-Aaen, som her løber ud i søen*” – og så lurer han litt på om ikke Munkholmen også en gang kommer til å bli landfast! Han gravde også opp skjell i jorda som viste at jorda var gammel havbunn. De få husmannsplassene hadde litt dyrket mark, men det meste var beitemark. Mye var overgrodd av lyng og einer. Dette var altså i 1770-årene.

Folket. Femti år senere er bildet et annet. I 1825 hører vi at det på *Bakkestranden* bor 46 strandsitterfamilier med 277 mennesker, og at det lengre inne, på Lademoen, bor adskillige strandsittere. Mange av dem som bodde innover langs Lamofjæra var fiskere. Det bekreftes av folketellingen for 1865. I områdene som kalles *Rønningsmoen, Kolonien* og *Valhalla* er det minst 7 som lever av fiske. Det er nok likevel dagarbeidere og dagleiere som dominerer, men det er stor variasjon av yrker fra murmester og styrmann til skomaker, sjauer, vægter, lods, svensk gravør og bryggemand. Også mange kvinner får sine yrker nevnt, så som spinner og baker, husbestyrerinde, spinning-striking og ernærer sig ved vask. Vi finner også noen fattiglemmer og offentlige fruentimmer (prostituerte).

Lademoen blir bydel. Byutvidelsen i 1893

Lademoen lå tidligere i Strinda herred. Lade kirke var fra gammelt av fylkeskirka for *Strindfylket* (Strinda med Malvik, Frosta, Åsen og Leksvik), og ble senere hovedkirke for det store Strinda prestegjeld. Det var derfor folk på Bakkaunet sognet til Lade kirke helt frem til 1964! Hovedveien fra byen til Lade kirke fulgte stranda innover og ble kalt *Bakkestrandveien*. Langs denne veien grodde det opp både landsteder, små boliger og virksomheter; først på Bakklandet og senere utenfor bygrensen der det var billigere å bygge. Bygningsloven gjaldt bare innenfor bygrensen, og det ble oppført mange dårlige og brannfarlige hus på Strindasiden. På grunn av det tilfeldige preget bydelen fikk, ble Lademo-området kalt *Finnkampen* (sameleiren). I 1873 ble *Kolonien* anlagt. Her bygget *Selskabet til Arbeiderboligers Anskaffelse* 7 tomannsboliger med hvert sitt hagestykke. Leieboerne kunne kjøpe boligene ved å betale renter og avdrag gjennom husleien. Kolonien ble senere utvidet med *Arbeiderbyen*.

Området Lademoen manglet både vei, vann og kloakk fordi Strinda herred ikke ville koste mer enn strengt nødvendig på dette fattigstrøket. Det tynget likevel nok på herredets knappe fattig- og sykebudsjet. Strøket var beryktet for fattigdom, drikkfeldighet og kriminalitet. Det var ganske utrolig hvor trangbodd og usunt det kunne være i mange hus, men det var regelen i og omkring mange norske byer med stor vekst. I 1893 ble Lademoen innlemmet i byen, som den siste av en rekke byutvidelser. Bykommunen gjorde mye for å utvikle den nye bydelen. Vannposter på hjørnene erstattet vann fra forurensede brønner. Gater ble nødtørftig opparbeidet. Postkontor kom i 1899. I 1900 fikk bydelen både

brann- og politistasjon. I 1902 ble det anlagt ny kirkegård. Jernbanestasjonen kom i 1904. Året etter var kirka bygd og i 1906 sto Lademoens store, fine skolebygning klar til å ta imot ungene fra hele bydelen. Gamle Eli plass skole ble revet i 1906.

Befolkningsutviklingen var nesten eksplosiv etter at Lademoen ble bydel. Først bodde tyngden av befolkningen på Nerlamo'n. Så ble det bygget ovenfor jernbanen. Område for område ble bebygget med leiegårder og med boligblokker. *Fjæregata* og *Østersundsgate* fikk sine navn i 1886, men da var utbyggingen i full gang. *Ulstaðløkkveien* fikk navnet sitt først i 1917. Vel så interessant er selve Nerlamo'n som bydel med sine mange små og store trehus og sitt store gatenett med til dels imponerende navn på generaler og biskoper. Den lille *Brodahls gate* var faktisk inntil nylig byens smaleste gate. Mange av gatene hadde flere navn, fordi folk fortsatte å bruke de gamle navnene selv om myndighetene ga dem nye.

Idrett og politikk på Lademoen. Nerlamo'n ble ikke overraskende en politisk radikal bydel. Fattigdommen er nok ikke den fremste forklaringen. Like viktig var det nok at bydelen hadde viljesterke og ressurssterke mennesker som hadde overskudd til å kjempe en politisk kamp. Både sosialdemokratene og kommunistene hadde sine støttropper der. Det kunne være ganske ampert mellom de ulike fløyenes representanter. Arbeiderforeningen *Sverre* hadde sitt hus i Gregus' gate. Mange politiske foreninger ble dannet også for kvinner. Men Lademoens politiske historie er for omfattende og mangslungen til å bli utdypet her.

Idretten ble en vei opp og frem for mange unge på Lademoen. Det ble dannet en rekke arbeideridrettslag på Nerlamo'n. De hadde ulik politisk tilknytning, men i ettertid er det naturlig å understreke den store betydningen som disse lagene hadde for å vekke de unge til samfunnsansvar og ikke minst til å kjempe for sin egen fremtid. Arbeideridretten i Trondheim hadde sitt tyngdepunkt på Nerlamo'n. Enda i dag har *Arbeidernes turn- og idrettsforening*, som ble stiftet i 1923, tilholdssted på Lademoen skole. *Falken* og *Ørn* er vel de mest kjente lagene, og de hadde sine idrettsbaner i vårt område: *Falken* på Reina og *Ørn* på Ørngjælan (*Ørn* heter forresten nå *Trondheims-Ørn*, og damelaget ble nettopp cupmestre!). Men det var mange andre lag. I 1923 ble idrettsforbundet *Arbeidernes idrettslag* (AIL) dannet, og Lademoens idrettslag fant sin naturlige plass der. I 1929 ble det splittelse i AIL og i 1931 ble det dannet et kommunistisk idrettsforbund: *Kampforbundet for rød sportsenhet*. Det sto sterkt i Trondheim, særlig på Lademoen. *Henry Wahl*, *Sverre Farstad* og *Hjallis* er navn som kan stå som eksempler på hva idretten kunne bety for gutter som ville opp og frem.

Kristendom og kirke på Lademoen. Kirke og kristen aktivitet hadde også sin plass. Allerede før bydelen ble utskilt, hadde Indremisjonen ansatt sine diakonisser som drev med sykepleie og hjelp til dem som led nød. I 1887 sto *Bakkestrandens Bedehus* ferdig og fikk gateadresse *Østersunds gate 1*. Fra 1905

ble huset, som var eid av Trondhjems Indremisjon, brukt som menighetshus for Lademoen menighet. Ved siden av fikk vi i 1892 *Lademoen børneasyl*, barnehagen som fremdeles er i drift. I Strandveien 72 fikk Ynglingen sitt eget hus med to saler og vaktmesterleilighet da den kristelige gutteforeningen kjøpte Andreas Moes nedlagte pottemakeri. Det kristelige ungdomsarbeidet, som forresten også hadde idrett på programmet, hadde sitt sentrum der inntil tyskerne rev ned huset i 1941 for å bygge ubåtbunkerer *Dora*.

Næringslivet på Lademoen. Store arbeidsplasser kom i eller i nærheten av bydelen. *Trondhjems mekaniske verksted* (TMV) ga arbeid til mange gjennom lang tid. Det var vanlig at koner eller barn møtte opp i porten med suppespann til arbeiderne i frokostpausen. Fremdeles er det mange som husker den gjennomtrengende lyden av fløyta som varslet mattiden på ”værste” (verkstedet). I lange tider var TMV den ledende arbeidsplassen på Lademoen. Vi fikk også bedrifter som *Lade fabrikker* og *Canningen*. *Munken Chokoladefabrik* (senere *Nidar*) ble grunnlagt i 1912, og den store fabrikkbygningen ble reist på tunet til *Ulstadløkken gård* i 1913-14.

Mindre arbeidsplasser var det mange av. Håndverksbedrifter med noen få arbeidere kunne en finne nesten i hver bakgård. Strandveien fikk utrolig mange forretninger. Befolkningen var tallrik. Mindre håndverks- og industribedrifter holdt også til der. En virkelig storslått bygning er det tidligere *Aktiebryggeriet*, som ligger på Jarlheimsletta. Dagens produksjonsanlegg og store kasselager ligger der den gamle blindgaten *Utsikten* lå med en gruppe trehus. Navnet kan virke merkelig i dag, men det skal en gang ha vært et høytliggende utsiktspunkt her. Derfra var det fin utsikt ut over sjøen.

Mange husker kanskje *Gassverket*, som lå mellom Stiklestadveien og Ladebekken. Bak bygningen til *Riis Glass* i Jarleveien ligger et hus fra det gamle gassverket. Det var Sverre Pedersen som sto for oppføringen av gassverket, som erstattet det gamle på Kalvskinnet fra 1916-17. Så sent som i 1935 leverte anlegget gass til alt 9600 kunder, både private husholdninger og industribedrifter. Det ble totalskadet i et bombeangrep mot Nyhavna i 1943, men ble bygd opp igjen og fungerte frem til 1957. Og nå dukker planene om gassbasert energiforsyning frem igjen – denne gang med vår egen naturgass.

Ynglingen i Strandveien 72 inntil Dora 1 ble bygd

'Ynglingen' var et åndelig kraftsenter i Strandveien i femti år til de tyske okkupantene brutalt rev huset i 1941. Husene på nedsiden av Strandveien ble alle revet for å gi plass for det veldige ubåtanlegget til tyskerne. Selvom nr. 72 nå har vært borte i seksti år så lever fremdeles folk som har fått inntrykk for livet av virksomheten der. For dem er Ynglingen fremdeles en levende realitet. 'Ynglingen' hadde sitt navn fra 'Bakkestrandens Ynglingeforening' som ble dannet i 'Bakkestrandens Bedehus' i 1891 etter initiativ av pastor Hannibal Stabell, senere sogneprest i Lademoen. Jentene fikk sin egen forening året etter

guttene. I 1895 kjøpte foreningen Strandveien 72 som hadde vært Andreas Moe's pottemakeri. Det ble bygd om til foreningens formål. I 1915 ble arbeidet lagt om og åpnet for begge kjønn. Jentene la ned sin egen forening og gikk inn i den felles foreningen som fikk navnet '*Lademoen kristelige ungdomsforening*'. Gjennom ett hundre år fikk foreningen drive en velsignelsesrik virksomhet for bydelens barn og unge.

'Ynglingen', som huset ble kalt så lenge det eksisterte, hadde en stor og en liten sal og dessuten en liten vaktmesterleilighet. Den store salen bruktes til ungdomsmøtene og til større arrangementer slik som juletreffene som var svært populære i strøket. Ved de store festene ble vaktmesterens lille kjøkken benyttet til å koke sjokolade og klargjøre de store mengder mat som skulle til. Gjennom 20- og 30-årene med mye fattigdom og arbeidsløshet ble nok disse festene satt mer pris på enn vi, dagens bortskjemte mennesker, kan forstå. Viktigere var likevel at Guds ord lød på møtene og at mange unge fikk tent troens ild i sitt sinn. Den lille salen var til daglig i bruk for de mange underavdelingene. Kanskje var det som foregikk i den lille salen vel så viktig som de store festene og møtene. Før møtene kunne de som ville, møte frem og benytte ulike spill som var i salen. Da kunne de som ikke kunne ha venner hjemme på grunn av trangboddhet, hygge seg med kameratene. Det var et fristed. Og på de små møtene kunne andakter, sang og bønn bli mer nært og personlig enn på de store samlingene.

De senere så kjente skøyteløperne Sverre Farstad og Hjalmar Andersen, Hjallis, som var med i Ynglingen, har fortalt litt om hva det betød for dem i ha et slikt sted i strøket. Sverre Farstad skriver: "*så få Falken-gutter var det ikke som også tok den idretten som daværende res. kap. Fosse hadde å by på i KFUM-regi. Formaningsord og salmesang fikk vi på kjøpet og tok neppe skade av det.*" Dette er nok å forstå som et understatement. Andre har tatt sterkere i og fortalt at tiden i Ynglingen ble bestemmende for hele deres livskurs.

La oss kaste et blikk på området før og etter tyskerne raserte det: Tyskernes bygging av ubåtbunkeren **Dora** førte til radikale endringer i dette gamle byområdet. Hele bebyggelsen på nedsiden av Strandveien ble revet og erstattet av et nytt havneområde (Nyhavna eller Østhavna) og de to betongkolossene: Dora I og Dora II. Dermed forsvant også kontakten mellom bydelen og sjøen, som må ha hatt stor betydning for trivselen. Husmødre brukte stranda til bleikevoll for tøy, og guttungene seilte på isflak langs stranden når været tillot det. Om sommeren var det et populært badested for unge.

De veldige kolossene som fremdeles ligger der, var elementer i et meget ambisiøst prosjekt. Nord-Europas største ubåthavn - med temperert vann! - skulle ligge der som del av Stor-Tysklands nordlige flåtebase. Det ble bygd bunkere, torpedolager, tilfluktsrom og liknende over hele Nyhavna og på Ladehammeren. Heldigvis måtte de gi seg med prosjektet da de tapte krigen. Anleggene i Nyhavna er i dag teknisk kulturminner som kan fortelle etterslekten om de store planene - og forresten er det ikke så lett å fjerne dem heller!

Dalen prestegård, blindeskole og hageby

På Dalen gård står i dag både en høgskole, en hageby og andre hus. Både Lade og Lademoen var eldre tid preget av gårdsbruk, til dels store, fine gårder. Mange av gårdene ble kjøpt av velstående folk i Trondhjem og gjort til lystgårder eller avlsgårder. Eieren bodde gjerne der om sommeren med sin familie og hadde en avlsgårdshusmann som forpakter. Eieren fikk mye av det familien trengte fra avlsgården så som poteter, grønnsaker, korn, egg, mel, kjøtt og dessuten fôr til husdyrene, særlig hest, som de hadde i byen. Det kunne være en god investering å skaffe seg en slik lystgård. Forpakteren fikk husrom til seg og sin familie og skulle ellers leve av gården. Han fikk knapt noen lønn annet enn for særskilte tjenester for eieren. Dalen ble også til som en slik gård. Opprinnelig var det en husmannsplass, Nedredalsplassen, under Rønningen gård, og solgt i 1735 til rådmann Hans Hornemann i Trondhjem og gitt navnet Dalen, men til daglig kalt Hornemannsdal.

Dalen gård tilhørte Lorckfamilien fra 1793 til 1852 og gikk da under navnet Lorckdalen. I årene 1827-32 ble gården vesentlig utvidet ved kjøp av jord fra Pineberg, Ringve og Rosenlund. Da ble det (av gartner Leuthen) anlagt en praktfull hage på gården. Den hadde blant annet et lysthus i rokokkostil som nå står på Folkemuséet på Sverresborg. I 1852 ble Dalen kjøpt av Opplysningsvesenets Fond og gjort til kapellangård for det store Strinda prestegjeld der Lade kirke var hovedkirke. Den første presten som bodde der, var Thomas Hirsch som har fått en gate oppkalt etter seg langs Lademoen kirkegård. Da presten Brian Smith bodde på Dalen kalte folkevittigheten gården for Chateaubriand. Det var en stor og god gård. I 1875 hadde den en besetning på tre hester, okse, fjorten kyr, tre ungdyr og en gris. Utsæden var tre tønner (tdr) bygg, 5 ½ tdr. havre, 48 kilo gressfrø og 6 ½ tdr. poteter. I 1879 ble eiendommen Lerkehaug frasolgt og samme år ble det fradelt grunn til Meråkerbanen.

Dalen blindeskole (Dalen offentlige skole for blinde) ble til i 1907 da gården ble overtatt av 'Den Nordenfjelske Blindeskole'. Driftsbygningene ble revet og en stor, flott skolebygning i mur ble reist i 1907-12; tegnet av arkitekt Johan Osness. Mye av midlene kom fra Thonning Owesens legat. Kapellanens bolig ble stående og står fremdeles som et vakkert og velholdt hus bak den store murbygningen. Blindeskolen holdt til her til 1976 da den flyttet til et nytt anlegg (Tambartun) i Melhus. Under den annen verdenskrig beslagla tyskerne stedet og underminerte det med 4.5 tonn sprengstoff! Blindeskolen la blant annet stor vekt på musikk og en rekke fremragende organister kom derfra. Skolens store orgel ble ramponert av tyskerne og erstattet av et nytt i 1962. Det er nå restaurert og står i det nye glasshuset bak hovedbygningen.

Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning (DMMH) som ble grunnlagt i Trondheim i 1947 i den gamle bispegården i Bispegt. 9a som Menighetspleienes Barnevernsinstitutt og fikk sitt nåværende

navn i 1956. DMMH overtok i 1976 blindeskolens eiendom. Høgskolen er en selveiende stiftelse innenfor Den norske kirke og gir en treårig grunnutdanning og dessuten videregående spesialutdanning så som i spesialpedagogikk. I 2003 har DMMH 558 studenter pluss 216 på videregående studier.

Dalen hageby ble bygget i 1960 årene like øst for blindeskolen. Den omfatter 52 boenheter (eller eneboliger i rekke), som ligger omkring en stor felles plen og felles lekeplass. Den ligger på begge sider av en hesteskoformet vei som går inn fra Thonning Owesens gate og ut igjen i samme gate. Arkitekt var Jarle Øyasæter som også bodde i Dalen de første årene. Hagebyen var til en begynnelse preget av barnefamilier og et yrende liv av barn i alle aldre. Etter en stillere periode preges på nytt livet der av lekende barn som kan være trygge for gjennomkjørende trafikk. Dalen hageby har vakt interesse som typisk for etterkrigstidens forstadsbebyggelse i Norge og er rosende omtalt i professor Brantenbergs bok *'Hus i hage'*, Oslo 2002, s. 102-109.

Tutu kom, så og vant

Vi finner ikke ord. Nei, vi må bare innrømme at vi har vanskelig for å kunne beskrive den opplevelsen det var å møte ham, fredsprisvinneren, Desmond Tutu. Mannen som maktet det ingen andre vi vet om har maktet; i løpet av bare noen få dager å få et helt folk i tale. Han klarte det. Med sin hjertevarme og sin utstråling og med sitt enkle, men gripende budskap vant han det norske folks hjerter.

Budskapet om at alle mennesker er skapt i Guds bilde som likeverdige, har så lett for å bli en dogmepreget floskel som vi bare hører uten likevel å høre det. Slik ble det ikke da Tutu talte. Ordene ble liksom nye, mer ekte og gripende enn noen gang. De kom fra en mann som mer enn noen har fått erfare at nettopp dette er den minst selvfølgelige av alle sannheter. Tutu kommer fra et land der ulikeverd og raseskille er satt i system og forsvares ved hjelp av fengsling, tortur og maktmisbruk. Et samfunn der mennesker tvangsforflyttes og familier oppsplittes i elleve av årets tolv måneder fordi de har en annen hudfarge enn den herskende befolkningsgruppe.

Med sitt kristne engasjement, sitt sterke budskap og sitt sjeldne publikumstekke er Tutu både en profet og et symbol, ikke bare for den svarte befolkning i Sør-Afrika, men for oss alle. En ny Martin Luther King. Så er også Tutus kamp vår kamp, fordi vi alle er like høyt elsket av den samme Gud, og fordi vi er mennesker på den samme klode. Tutu vant fredsprisen og han vant oss. Måtte vi aldri glemme de svartes kamp i Sør-Afrika, og måtte vi aktivt fortsette å støtte tiltak som kan bidra til en forandring både i dette landet og i andre land der menneskeverdet krenkes.

At en fredsprisvinner er en ettertraktet og uhyre interessant person fikk vi i høyeste grad være vitne til i dagene før jul (1984). For Desmond Tutu antar vi dette var både oppmuntrende og fremfor alt nyttig. Både oppbudet av

journalister fra hele verdenspressen, folketilstrømningen og ikke minst møtet med de mange statsjefer og toppledere måtte virke fremmede for den sak Tutu representerer. Vi tror fredsprisvinneren satte pris på møtet både med Ronald Reagan, Olof Palme, Kong Olav, Kåre Willoch og senere Edward Kennedy. Når det samtidig falt seg slik at også en del personer fra Lademoen og Ladehalvøya menigheter kom i hans vei, er vi beskjedne nok til å tro at gleden først og fremst var på vår side. Men Tutu hilste, kysset og klemte som om han så en statsjef i hver eneste av oss.

Aldri har vi vært så stolte over at Olavsgården ligger i Lademoen. For der bodde han sammen med sitt følge, og Lademoens presteskap var invitert til å spise frokost sammen med dem den morgenen de ankom. Som om det ikke var nok, skjedde det at han fant å ville besøke oss i vårt eget hus Kirkelig Aktivitetssenter utpå formiddagen den samme dag. Foranledningen var som følger: Den gjæve arrangementskomité i Trondheim hadde bestemt at Tutu måtte se Ringve museum, for så vidt ikke noen dum tanke. Dermed kunne det ligge an til en liten enkel kafferast hos oss i storstua på Lade, før han inntok gågaten på Nordre, mente de. Nå viste det seg at man hadde forregnet seg noe. Tutu og hans venner var nemlig slitne og svært trette etter en hard uke og nattens togreise. De ville heller sove enn å betrakte de gamle og ellers severdige klenodier på Ringve. Men en kopp kaffe etter to-tre timers hvile og i godt selskap selvsagt, kunne heller ikke en Tutu forsmå. Så kom de da, hele følget og komiteen med vår egen biskop, fylkesmann og fylkesordfører i spissen.

I K.A.- sentret hadde noen av menighetens dyktige damer dekket nydelig kaffebord og gjort i stand. Res. kap. Lånke ledet, ønsket velkommen og fortalte kort om stedet og menigheten. Sjarmerende Leu fra Vietnam sang seg inn i alles hjerter med sine to sanger "Effata" og "Glade jul" (begge på vietnamesisk). Afrikanerne viste tydelig også at de satte pris på innslaget. Sokneprest Sørensen overrakte en miniatyrtutgave i sølv av Domkapitlets segl fra 1200-tallet som et minne fra besøket hos oss, ledsaget av noen muntre ord. Hvoretter Tutu selv tok ordet for å takke og hilse fra sitt folk, og den afrikanske gruppen kvitterte med fantastisk sang.

Endelig var det kaffeservering. Spesielt vil vi framheve den flotte valnøttkaken som kokkeskolens kjøkken hadde laget for anledningen og gitt til dette arrangementet. Den største og fineste vi har sett. De vordende kokker med lærere skal ha all ære av den. Kanskje det mest fantastiske av alt: På marsipanlokket var hele Frans av Asissis bønn skrevet på engelsk. Kaken vakte alles beundring, og Tutu med følge tok oppstilling i en halvsirkel rundt kaken mens vår kjære "ett-åring" Janicke leste bønnen som bordbønn. Den kaken glemmer selv ikke Tutu. Mens vi spiste fikk vi vite av Tutus hustru at nettopp den bønnen bad Desmond hver morgen før han begynte dagen.

Enkel kafferast, sa vi. Jo, det ble mer enn det. For oss ble det et minne for livet, og for vår menighet en historisk dag. Bare så synd at opplegget ikke ga

anledning til å la flere få være til stede, men slik var det nå engang ikke lagt opp. Om anledningen skulle bys - vi tar gjerne imot flere fredsprisvinnere.

OTL (Ola T. Lånke) i *Menighetsbladet* 1/1985

Kunst og kunstnere på Lade og Lademoen

I *Menighetsbladet* 4/1994 finner vi en presentasjon av kunstnerisk virksomhet i prestegjeldet. Først kommer Ladekunstnere til orde på denne måten: Høsten har innhentet oss. Arbeid og virksomheter er i full gjenge. Kunstnere er i sving med sine pensler og kreative hender og idéer. Høsten er også tid for kunstutstillinger - til glede og opplevelse for så mange i en mørk tid. "Kunst og kunstner" har vi satt som tema - tittel. Dette er et omfattende begrep. Denne gangen er det billedkunst og beslektede kunstarter vi vil omtale. Lade og Lademoen har et rikt kunstnerliv. Etter hvert som vi begynte med kartlegging, vokste omfanget mer og mer, og det ble nødvendig å gjøre et utvalg, som hermed presenteres:

'Ladekunstnere' er betegnelsen på en gruppe mennesker på Ladehalvøya som, på bakgrunn av tidligere mer og mindre profesjonell kunstnerisk aktivitet, går sammen om en årlig presentasjon av kunst og kunsthåndverk. Vi som er med i denne gruppen begeistres over hverandres arbeider, roser og oppmuntrer, - og forbauses av og til over våre egne når vi for denne anlednings skyld slipper taket i vår ellers sedvanlige virksomhet og vier oss til en utfoldelse som ender i en utstilling.

Gruppen har en sterk bydelstilhørighet, ett av kriteriene for å være med har hele tiden vært at medlemmene har bosted øst for Ladebekken. Det andre er at alle som stiller ut skal ha vært gjennom en juryering av arbeider og har deltatt i offentlige utstillinger. Nå finnes ikke denne Ladebekken lenger, men vi prøver å holde fast ved kravet, selv om det etter hvert er blitt færre av oss som oppfyller det. Vi har dessverre i løpet av den tiden som gruppen har eksistert, mistet flere markante kunstnere som Marianne Hallbauer, Anders Krigsvoll og Johan Oskar Rosenvinge. Både rik erfaring og en sterk kunstnerisk berikelse av både miljø og utstilling gikk tapt med dem. Det er sterk interesse i gruppen for å få inn nye medlemmer. Gruppen vil nyte godt av det, det ville nok også alle som besøker den årlige utstillingen vår. (Interesserte kan melde seg under utstillingen.)

Med få unntak har Bydelsutstillingen på Ringve pågått siden 1981, og det er gjennom årene tusener som har besøkt denne utstillingen i byen fineste utstillingslokale - festsalen på Ringve Gård, første uke i november. Det både varmer oss og skremmer når det, som det pleier, står hundrevis og venter på at dørene skal åpnes første utstillingsdagen. Vi har følelsen av at det ligger tradisjon i det vi foretar oss, folk møtes med hverandre, de møter oss som på en måte blottstiller oss for ei uke, og de finner, tror vi, noe å feste øyet ved som kan være livgivende for tanken og lise for sjelen i en mørk november.

Så også i år inviterer Ladekunstnere til et forhåpentlig hyggelig møte med variert og glad kunst på et respektabelt nivå. Utstillingen åpner søndag 30. oktober kl. 1300, og det vil være adgang hele uka fra kl. 1300 til 20.00 (Siste dag, søndag 6. november, stenges kl. 1700.) Alle arbeidene vil være til salgs. Vel møtt! *Ladekunstnere*

Håkon Gullvåg. På navnetavla i Innherredsv. 61 står navnet hans. I 3. etasje har han sitt atelier. Jeg våger meg opp trappene og kakker på døra. Ingen tilstede. Bortreist, sies det. Så lyktes det ikke å få et intervju i tide til menighetsbladet. Rart å tenke på, jeg var "frøkna" hans de tre første skoleårene på Lade skole. Han var glad i å tegne. Tegnet mye og skrev mindre i o-fagboka. Og ellers tegnet han bl. a. mange flotte hester. Tenk om jeg hadde vært så forutseende og tatt vare på noen av produktene hans -.

Fra sidelinja har vi fulgt sånn noenlunde med Håkon Gullvågs "ferd" fra kunstnerspire til berømt og skattet kunstner. Fra 1980 har han hatt mange separatutstillinger, og deltatt i enda flere kollektivutstillinger. I Trondheim hadde han sin store publikumssuksess i Kunstforeningen ved separatutstillingen i 1985. Innkjøpte bilder finnes i gallerier, museer og kunstsamlinger over hele landet, foruten utsmykninger, bl. a. i Medisinsk Teknisk Forskningscenter i Trondheim. Og det nye Statoilbygget har kunstverker av ham, spesielt fra hans siste store verk basert på Hamsuns "Pan". Resultatet av dette 3-årsprosjektet vil vi nå kunne se og oppleve på en separatutstilling mange har ventet på: Den store maleriutstillingen i Trondhjems Kunstforening, dessuten har Galleri Ismene utstilling av bl. a. grafikkmappen "Pan". Utstillingen varer til 23. oktober, og vandrer så via Oslo til utlandet. Og vi drar "man av huse" for å betrakte vår bydels store sønns kunstverker! **A.**

Lademoen kunstnerverksteder. Lademoen skole - hva har det egentlig blitt der? Mange som kjenner tilknytning til skolen har nok tenkt denne tanken. Det var med spenning jeg ringte på for å få vite litt mer om hva det har blitt innenfor den store grå bygningen det siste året. Det første som slår meg er at her er det ny lukt! Og det viser seg at det er mye nytt. Lademoen Kunstnerverksteder leier stedet og flyttet inn for ca. et år siden. Det er blitt et atelier- og verkstedbygg for Profesjonelle billedkunstnere i Trondheim og Midt-Norge. For øvrig det eneste i sitt slag i Norge. Huset leies av Trondheim kommune og brukerne av enkelt- og fellesatelier betaler husleie for dette. Skolen rommer nå 30-35 atelier og det blir dessuten fellesverksted og andre fellesrom. Brukerne selv har ansvar for å pusse opp store deler av bygningen. I tillegg til de fast utleide ateliene vil det blir 2 gjesteatelier som kan benyttes av både norske og utenlandsk kunstnere. I vaktmesterboligen planlegges det en gjesteleilighet.

Daglig leder, Nina Bjørken, viser rundt i bygningen. På skolekjøkkenet står enda noen kjøkkenbenker igjen, men her er det i gang arbeid med grafisk trykk. Vaktmesterens kontor har blitt til et stort, fint mørkerom for foto. Musikkrommet oppe i 4. etg. Holder på å bli omgjort til fotoatelier. Biblioteket i 1. etasje. har blitt pusset opp og blitt et stort lyst utstillingslokale. Enda er

Lademoen Kunstnerverksteder i startfasen, og det skal bli spennende å se hva som blir laget her i årene framover. 4. nov. blir det åpning av stedet og publikum inviteres innenfor dørene. Da blir det mulighet for alle til å få se hva den gamle skolen rommer. Den ser ut til å bli tatt godt vare på, og vi i Lademoen kirke ønsker LKV velkommen til kirkens nabolag. **BT**

Lade eller Ladehalvøya. Navnet skjemmer ingen.

Menighetsbladet nr 1/1992 har noen refleksjoner under denne tittelen i anledning av at Ladehalvøya menighet skifter navn til Lade menighet. I forbindelse med reguleringen av menighetsgrensene i Trondheim by ved årsskiftet byttet Ladehalvøya menighet navn. Vi har fått tilbake det gamle og naturlige navnet Lade menighet. Dette setter menigheten i en mer naturlig forbindelse med Lade kirke og de mange tradisjoner som er knyttet til den og til Lade som historisk sted. Vi er svært glade for denne endringen og håper den kan medvirke til å forsterke ytterligere båndene mellom lokalbefolkning og deres vakre, ærverdige kirke. I samband med reguleringen av grensene har det skjedd bare ubetydelige endringer i grensene for Lade og Lademoen, nemlig bare en liten justering dem i mellom i "La'dal'n". Denne får ingen merkbare følger overhodet.

Kirkerettslig endret Lade kirke status til soknekirke, d. v. s. selvstendig gudstjenestehus for Lade bydel. Den er dermed sidestilt med Lademoen kirke, men Lademoen kirke er fortsatt hovedkirke i prestegjeldet. Lademoen prestegjeld består etter dette av to selvstendige enheter: Lademoen sokn og Lade sokn. Disse er knyttet sammen i en felles enhet: Lademoen prestegjeld. Lade menighet har allerede hatt en gudstjenesteturnus som tilsvarende status som sokn. I det hele tatt er soknstatusen mer en formalisering av de forhold som allerede har vært. En nyhet kan vi likevel se som følge av den nye status: Når bemanningen blir normal igjen vil Lade prestekontor utvide sin åpningstid til også å gjelde fredager fra kl. 10.00 til kl. 11.30. **JAS**

Dalen fra lystgård til høgskole

I *Menighetsbladet* 1/1995 presenteres Dalen gårds historie fram til den daværende situasjon med Barnevernsinstituttet og Olavsgården som holdt til der da. Ingressen lyder slik: *I dag troner Høgskolen Dronning Mauds Minne med et stort nytt tilbygg fint tilbaketrukket på den store grønne plenen i Dalen. Dette er en stadig voksende institusjon som utdanner barnehagelærere. Som nærmeste nabo finner vi Olavsgården, NMS' bibel- og misjonssenter. Ikke så ruvende, men et arkitektonisk praktverk. Rundt den store eiendommen finner vi et stort boligområde, som f. eks. Dalen Hageby. Hvilken historie gjemmer så dette området på?*

Landsted. Det eldste vi kjenner til er at et område av Rønningen ble solgt ut i 1735 til rådmann Hans Hornemann. Dette området fikk siden navnet Dalen. Gården ble solgt til kjøpmann Christian Lorck som sammen med sin familie brukte det til landsted fram til 1852. Vi kan lese at i 1819 hadde gården *"1 hest, 7 storfe, 6 småfe, 7 tønner korn og 2 tønner poteter. Kornet modnes fullkommen og er fritt for frost. Det hele areal er 107 mål og er oppdyrket. Driften er lett. Enget er fritt for sten og skog. 2 ljàer avhøster det. Gården mangler brenneskog og havnegang."* I 1827-32 ble eiendommen utvidet med områder fra Pineberg, Rosenlund og Ringve. Lorck lot gartner Leuthen anlegge en praktfull hage på Dalen. Den hadde et lysthus (som står på Folkemuseet på Sverresborg), og på nordsiden av gårdsplassen stod det en lang rekke trær: rødbøk, barlind, ask og andre sjeldne trær. Det var en stor rikdom av trær og vekster som slett ikke var vanlig i trønderske hager.

Prestebolig. I 1852 ble eiendommen solgt til Opplysningsvesenets Fond for å brukes som embetsgård for den residerende kapellan i Strinda. Overetasjen av bygningen ble først revet og gjenreist på et annet sommersted: Wanglund på Elgeseter. Denne etasjen står fremdeles som hovedhus på denne eiendommen i nærheten av Sykehuset. Thomas Hirsch var den første kapellan som bodde i presteboligen på Dalen. Dette er den røde lave bygningen som i dag brukes som kontorer for etterutdanning ved Dronning Mauds Minne. Det sies at kapellan Hirsch syntes han bodde veldig avsides på landet! Thomas Hirsch ble i Strinda som kapellan i 14 år, og mange vil kjenne igjen hans navn fra gata som ble oppkalt etter ham. Mens eiendommen var prestebolig, ble en del av den solgt ut, blant annet til bygging av Meråkerbanen. Dalen kapellangård ble solgt i 1905.

Blindeskole. Thonning Owesen døde i 1881 og testamenterte det meste av det han eide til blindesaken. Han ville at det skulle bygges en blindeskole i Trondheim. Da Dalen kapellangård skulle selges i 1905, ble penger etter Thonning Owesen brukt til å kjøpe gården med store områder rundt. 40 mål skulle høre til skolen. Resten skulle leies ut eller selges ved behov. Det ble utlyst en arkitektkonkurranse i 1910, og arkitekt Osnes vant konkurransen og fikk i oppdrag å bygge skolen. Den nåværende store prektige hovedbygningen ble da reist, og i 1912 kunne de første elevene tas i mot. Blindeskolen ble en yrkesskole for hele landet og en barneskole for det nordenfjelske Norge. Her var klasserom, musikkværelse, gymnastikksal, svømmehall, sovesaler og spisesal. Det ble drevet blindeskole her helt fram til 1976, med unntak av krigsårene 1940-45, da tyskerne inntok bygningene og bygde brakker og garasjer rundt parken.

Dalen Hageby, Høgskolen Dronning Mauds Minne og Olavsgården. Rundt 1960 ble deler av området bygslet ut til bolighus, og Dalen Hageby vokste opp. Dette er et sentralt, men rolig og familievennlig boligområde med ca. 60 enheter. I 1976 overtok Dronning Mauds Minne den store hovedbygningen og driver utdanning av barnehagelærere der. Høsten 1994 hadde de innvielse av store moderne lokaler som er knyttet fint sammen med det gamle. For å reise dette tilbygget måtte det gamle, store stabburet på gården

rives. I 1983 ble Olavsgården reist av en stiftelse som hadde visjoner om et kurs- og konferansesenter for Den norske kirke. Dette ble i 1986 tatt i bruk som bibelskole og eies i dag (1995) av Det norske misjonsselskap. **BT**

Lade bo- og servicesenter

Dette senteret ble presentert i *Menighetsbladet* nummer 1/1996. Ingressen lyder slik: *Lade alle 80, Lade bo- og servicesenter, står det på skiltet. Fra 1954 har det velkjente bygget stått der, og ennå går det nok under navnet Attføringsinstituttet (Statens) blant folk flest. Bygget endret navn til Statens Arbeidsmarkedsinstitutt i 1983. Da Trondheim kommune kjøpte bygget ca. 10 år senere, holdt Asylmottaket til her et års tid før det ble oppusset, og Lade bo- og servicesenter kunne taes i bruk i november -95. Det var offisiell åpning på bygget 6. mai i år med ordføreren tilstede. Det formelle navnet er Lade bo- og servicesenter, men omtales for Lade alle 80. I dette bygget er det en rekke servicefunksjoner.*

Lade bo- og servicesenter er et nytt botilbud til mennesker med store omsorgsbehov, og som ellers ville fått sykehjemsplass. Det inneholder 34 lyse trivelige og nyoppussede boenheter. Hver beboer leier og disponerer selv sine 20 kvadratmeter, som består av et sove- og oppholdsrom med kjøkken og bad. Beboerne disponerer egne penger og betaler husleie, mat, strøm, telefon, forsikring o. a. regninger som i et vanlig leieforhold. Husleien er max kr. 2.500.- pr. måned inkl. strøm. Felles stue, kjøkken, vaskerom og veranda finnes i hver av de tre etasjene og kan fritt benyttes. Her er tilgjengelig personale som kan tilkalles døgnet rundt med trygghetsalarm. Beboerne benytter egen fastlege eller legevakt. Egenandel betales for ulike tjenester (matlaging, vasking etc.) etter de samme reglene som gjelder for hjemmesykepleien.

Hjemmebasert omsorg. Den tidligere hjemmesykepleien har flyttet inn i huset og fått sine kontorlokaler her. Hjemmebasert omsorg for Lade sone og Lademoen sone, står det på skiltet. Her vurderes de ulike behov og omsorgstilbud i området organiseres. Tildeling av bolig skjer på samme måte som ved tildeling av institusjonsplass.

Lade rehabiliteringssenter. Tidligere Brøset rehabilitering, dag- og døgnavdeling, holder til her. Dette er et tilbud til behandlingstrengende, med et opphold som varer fra 3 uker til 3 måneder. I 1. etasje ligger rehabiliteringssenteret, et dagtilbud til pasienter som trenger behandling og oppfølging etter ulike sykdomsforløp. Her gis fysikalsk behandling og ergoterapi.

Dagsenter. Dette sosiale dagsenteret bidrar til å hjelpe mange ut av en ensom hverdag og gir stimulans og oppmuntring. Deltakerne blir hentet og får frokost og middag som de betaler for selv. Ellers er det mange aktiviteter. "Vi har bingo og trim, og vi tar for oss avisene og diskuterer", sier Marie Amundsen. Hun trives her. Daglig leder på dagavdelingen, Bente Wist, viser oss

håndarbeids- og sløydprodukter som er stilt ut. *"Her er alle med på å forme avdelingen"*, sier hun. Eli Karlsen er her hver tirsdag, men noen er her 2-3 dager i uka. Turer er populært. I dag står de ferdige til å dra til Trondhjems Hospital på dans! De har fast sjåfør som hjelper mange inn i bil med rullestol og gåstol. Vi ønsker alle god tur.

Ladestua kafé. Den nyetablerte kafeen i 2. etasje er åpen for publikum hver dag. Den er et sosialt miljø for de som bor her, og et populært sted for ladebeboerne, ikke minst turgåere. Her er trivelige omgivelser og god og rimelig mat. Det er Prima a/s som driver den. Ellers planlegges det en åpen dag på huset, der alle interesserte er hjertelig velkommen, forteller konsulent Anna Marie Saltrø og Grete Nossun, omsorgsleder for Lade- og Rosenborg bydel. **A.**

Lademoen kirke 90 år i 1995.

I *Menighetsbladet* 6/1995 har Ola Erik Domaas denne artikkelen om Lademoen kirke og bydelen med særlig vekt på altertavlen og døpefonten som har stått her siden innvielsen den 15. november 1905:

Altertavlen. Apotekeren. Kunstneren bak altertavlen i Lademoen kirke er arkitekten og kunstmaleren Gabriel Kielland, han som kanskje er aller mest kjent for glassmaleriene i Nidarosdomen. Motivet til altertavlen er hentet fra fortellingen om de to disiplene som møtte den oppstandne Kristus da de var på vei til byen Emmaus. Lukas 24, 13-31. Kunstneren fant sine modeller i lokalmiljøet. Mannen som forestiller Kristus er apotekeren Casper F. Westad på Ørneapoteket. Han hadde et særpreget utseende som gjorde at folk på Lademoen assosierte ham med Jesus. *"Se, der kommer Jesus på sykkel"*, utbrøt ungene når han kom syklende gjennom Østbyen. Da Kielland søkte modeller, pekte Westad seg ut som et selvfølgelig valg som altertavlens sentrale skikkelse.

Bryggearbeideren. Den andre lokale modellen var bryggearbeider Oluf Hansen Hammer. Han skulle være en av de to apostlene som møtte Jesus ved Emmaus. Hele hans vesen, måten han gikk på, de lysende øynene og det fromme ansiktet gjorde at ungene på Lademoen også knyttet ham til de hellige menn fra bibelhistorien. I motsetning til apotekeren satt Hammer modell i sine daglige arbeidsklær, en velbrukt busserull. Den nye Lademoen menighet bestod for en stor del av arbeidsfolk, og da var dette som det skulle være. En kunne møte Kristus, og sitte til bords med ham selv om en var i arbeidsklær. Den tredje modellen sviktet imidlertid. En lokal skomaker møtte ikke opp for å sitte modell som den andre disippelen. Dermed måtte Oluf Hansen Hammer sitte modell for begge, men siden de to disiplene ikke var eneggede tvillinger, måtte han la seg male fra siden som disippel nummer to.

Det var ingen luksustilværelse å sitte modell etter en lang arbeidsdag. Etter 12 timers arbeidsdag måtte modellene begi seg opp til Singsaker hvor Kielland hadde sitt atelier. Begge oppfattet sin oppgave som en stor ære, og ingen av dem ville ta imot betaling for arbeidet til tross for at de ble tilbudt det.

For Hammers vedkommende ville sikkert en slik ekstraskilling ha kommet godt med, for ukelønna til arbeidere var ikke noe å skryte av den gangen, det er i alle fall helt sikkert.

Kirkeinnvielsen. Den 15. november 1905 hogg kirkeklokkene i Lademoen kirke inn med sine første malmfulle slag. Innskriften på den største av dem, som lyder "*Land, land, hør Herrens ord*", tonet ut over strøket. Biskop Wilhelm Andreas Wexelsen kom i spissen for 12 andre geistlige inn i kirken hvor byggekomité, bystyre og andre innbudne satt benket. Blant dem var de tre som er omtalt i denne artikkelen: Kielland, Westad og Hammer. Biskopens vigslingsord var som sagt til disse tre: "*La således eders lys skinne for menneskene, for at de kan se eders gode gjerninger og prise eders Fader i Himmelen*". De medvirkende til altertavlen hadde oppfylt sin oppgave, og deres gode gjerninger strålte mot menigheten fra en altertavle som ingen av byens kirker har så ekte fra sin egen menighet.

En bydel vokser fram. Så sent som i 1880-årene var det nesten ikke bebyggelse innenfor Bakke kirke. Dette endret seg radikalt utover 1890-årene. Det ble gode tider for næringslivet. Byen ble større og i 1895 bodde allerede halvparten av Trondheims 33.000 innbyggere øst for Nidelva. Det store flertall av disse bodde på Lademoen under trange økonomiske forhold. Småborgerne holdt til i Rosenborgområdet. Boligene var her noe bedre, ordnet langs snorrette gater, planlagt og tegnet på stadskonduktørens kontor. Etter byutvidelsen i 1893 ble også Østbyen bykommunens ansvarsområde. Nye boliger - arbeiderboliger - ble planlagt allerede før århundreskiftet, men disse planene var ikke på langt nær realisert i kirkens fødselsår. Men trikken var kommet, i alle fall til Buran. Og Voldsminde og Lilleby fikk del i et virkelig framskritt på denne tiden: innlagt vann. "*Sivilisasjonens gleder begynner å strekke seg innover Østbyen*", skrev en avis. Lademoen jernbanestasjon ble ferdig i 1903. I denne etableringsfasen kom så de to store løft for bydelen, Lademoen skole og Lademoen kirke.

Lademoen kirke stod dermed klar til å betjene bydelens mennesker allerede fra begynnelsen av, og ble dermed en naturlig del av bybilde og miljø. Ja, kirka stod nærmest som et synlig symbol for den unge bydel som vokste fram. Det var en del diskusjon om den åpne plassen foran kirka. Anders Buens forslag om et parkanlegg ble vedtatt, og parken ble anlagt i 1909. Ikke til å undres over at Lademoen har æret samme Anders Buen med en minnestøtte i den samme parken, og at den gata som går forbi kirka bærer hans navn.

Døpefonten. I Lademoen kirke, som er byens største nest etter Nidarosdomen, stod døpefonten tidligere utenfor koret nede på gulvet. Sokneprest Sæbø forteller at den i 1934 ble flyttet opp i koret ved en forhøyning som ble bygget til, og nå står de tre kirkens symboler der og danner en trekant, døpefonten, alteret og prekestolen, som symboliserer dåpen, nattverden og ordet, nådemidlene. Denne døpefonten, som er like gammel som kirka, er en monumental klebersteins døpefont. Selve skålen er hugget ut ved Domkirka av

Ludvig Olsen. Døpefatet og døpevannsmuggen er av kobber, lagd av gullsmed Møller i Munkegata.

Historisk spill og marked i Korsvika

I *Menighetsbladet* 3/1997 har Johanna Akre Trønnes følgende presentasjon av jubileumsårets arrangement i Korsvika: Som innbyggere i Trondheim i 1997 er vi som kjent svært privilegert. Vi får være med på en 1000-årsfeiring som svært få før oss har fått. Dette vil vi utnytte også for våre yngste innbyggere. Her på Lade er det satt i gang et samarbeidsprosjekt mellom Lade skole, Korsvika barnehage, Stabburet barnehage og Østmarkneset barnehage. I tillegg er våre samarbeidspartnere Tirilltoppen barnehage, Spannet barnehage, Korsvikaspillet, Lade skoles musikkorps, Trygg Lade, Lade menighetsråd og Bydelsteateret. Prosjektet kom i gang ved at Lade Områdeguppe, barnetrinnet, som bestod av representanter fra Lade skole, Korsvika, Stabburet og Østmarkneset barnehager, helsesøster og Hjelpetjenesten søkte om midler til et samarbeidsprosjekt rettet mot barna i Lade bydel. Et av hovedmålene er at alle barn og voksne som har tilknytning til de deltakende enheter og samarbeidspartnere skal være med, og derigjennom få en opplevelse de vil huske i ettertid. Innholdsmessig skal prosjektet gi deltakerne og andre kunnskap om byen vår gjennom 1000 år.

Prosjektet inkluderer 576 barn i alderen 0-18 år, samt svært mange voksne som er tilknyttet de nevnte enheter og organisasjoner. Som dere skjønner - et gedigent nærmiljøprosjekt! For å koordinere og drive fram prosjektet er det tilsatt en prosjektleder. Hun jobber sammen med en ansvarsgruppe bestående av 2 representanter fra hver av de kommunale enheter. Denne gruppa har møter hver måned. Gruppas oppgaver er å koordinere arbeidet som gjøres på den enkelte enhet, informasjon, anskaffelse av utstyr, søknad om midler samt planlegge og legge til rette selve dagen. Prosjektet skal nemlig munne ut i et historisk spill og marked i Korsvika den 13. juni 1997.

Selve markedet, som blir plassert på fotballbanen i Korsvika, skal inneholde boder med utstillinger laget av barna på Lade. Markedet skal ha en historisk profil. Kanskje kan du ved å besøke markedsplassen få vite noe om folks levesett gjennom tidene, tekstiler og redskaper? Kanskje kan du få lære mer om din egen bydel? Her kan du få kjøpt forfriskninger og kaker bakt av våre 576 utmerkede bakere. Benytt sjansen! Markedet åpner kl. 0930 og varer til kl. 1400. Det vil også bli andre aktiviteter: Du kan delta på natursti, og du er velkommen til å bli med på pilegrimsvandring til Lade kirke. Når det gjelder det historiske spillet, starter det kl. 11.30 og vil foregå på Korsvikaspillets scene. Her går vi 1000 år tilbake i tid. Barn i alle aldre vil bidra med å vise epoker i historien framover mot dagens Lade. Det spesielle ved denne forestillingen er at ideene, produksjonen og framførelsen er barnas eget verk med de voksne som støttespillere og koordinatører. Denne dagen er det barna på Lade som står i

sentrum og som viser hvilken ressursgruppe de representerer. Barn og voksne deltakere ønsker deg velkommen. Vi håper så mange som mulig vil finne veien til Korsvika denne dagen og glede barna med sin interesse. Vi er overbevist om at du vil få en opplevelse du sent vil glemme.

Lademoen diakoniforening var 60 år i 1988

I *Menighetsbladet* 5/1987 omtaler O.E.D. denne foreningen under følgende overskrift "Tradisjonsrik forening tar pause": Lademoen diakoniforening ble stiftet i februar 1928 av daværende sokneprest Kielland og frue. Foreningen nærmer seg m. a. o. sin 60-årsdag. Alderen skulle tilsi en sprek forening med mange gode år foran seg. Nå er saken den, at selv om foreningen er ung, begynner medlemmene etter hvert å trekke på åra. Det kan ingen se på dem, men de påstår dette selv, og vi får vel tro dem på deres ord. Et annet faktum er at rekrutteringen har stoppet opp. Diakoniforeningen har derfor sett seg nødt til å "gå i dvale", i alle fall for en periode. I slutten av april hadde de stor utlodningskveld og avslutningskveld i Innherredsveien 100. Det ble en svært trivelig og fin, om enn noe vemodig og nostalgisk kveld.

Utlodningskvelder, årsfester, samfunnsaftener, loppemarkeder: slik har foreningen arbeidet gjennom årene for å skaffe midler til diakonien i menigheten. Et fantastisk arbeid er utført, og den trofasthet og innsatsvilje som er lagt for dagen gjennom de snart 60 år, har vært helt imponerende. Det gode fellesskapet i foreningen har her hatt stor betydning. De regelmessige foreningsmøtene til gjensidig oppbyggelse og inspirasjon har vært selve ryggraden, selve den røde tråd i arbeidet. Det vil føre for langt å begynne å ta for seg alle de personer og begivenheter som har formet foreningens historie og utvikling. Men la oss si det slik: Dersom menighetshuset i Østersundsgate hadde kunnet snakke, ville den hatt mangt og mye av alvor og skjemt å fortelle, om alt fra sjokolade og boller til salmesang og taler.

Lademoen diakoniforening har vært en solid og vesentlig støttespiller for diakonien i menigheten. Det er all grunn til stor takknemlighet. Vi synes det er både trist og vemodig å kunne gjøre at virksomheten nå er slutt. Derfor går vi ikke så langt. For helt slutt er den kanskje ikke. "*Vi kommer vel fortsatt til å møtes privat*", har noen hvisket oss i øret. Hvem vet, kanskje kan 59-åringen friskne til igjen, etter en tids dvale? Vi trenger i alle fall alle diakoniforeningene vi har i Lademoen. Vi trenger dem som aldri før. Utfordringene er mange og behovet stort. Idet vi takker for innsatsen så langt, våger vi oss frampå med et lite ønske og håp: At foreningen våkner av dvalen allerede i februar neste år. For da er det 60-årsdag, og det vil vi gjerne være med på å feire.

Hvor gammel er Lade kirke?

Dette spørsmålet blir reist i *Menighetsbladet* 3/1985 og innlegget lyder slik: Sokneprest Ole Winsnes er for sin del ikke det minste i tvil. Vi er allerede for lengst for sent ute til å feire Lade kirkes 800-års-jubileum. Han mener nok at Lade kirke er eldre enn det. Men samtidig slår han fast at det selvfølgelig ikke er for sent å feire at Lade kirke er en gammel og ærverdig kirke. Det er vanskelig å fastslå den nøyaktige dateringen for når Lade kirke ble reist. Men vi er i alle fall innenfor trygg margin om vi nå legger planer for et 800-års-jubileum, sa Ole Winsnes i et inspirert kåseri om Lade kirkes historie forleden. Det var en god del av menigheten som hadde funnet veien til gamle Lade kirke søndag 10. mars. Og vi som var der, fikk et interessant overblikk over den gamle kirkes skiftende historie og kår frem til i dag.

Sokneprest Ole Winsnes øste med glede og synlig begeistring av sitt rike forråd av historie og kirkekunnskap om Lade kirke, - perlen og kirkeklenodiet i Nidaros, slik biskop Godal i sin tid karakteriserte den. Noe visste vi fra før, men mye var svært nytt for de fleste av tilhørerne. Lade kirke er en kirke til å bli glad i og kjærligheten og interessen for kirkens gamle historie fikk ny glød denne søndagskvelden. Kåseriet ble supplert med vakre lysbilder fra eksteriør og interiør og fotografert for anledningen av Kåre Pettersen. De viste oss fine og rike detaljer av den verdifulle kultur- og kunstsakken kirken er i besittelse av. Kåre Pettersen fortjener stor takk for at disse bildene nå fins og kan bevares for ettertiden. Ved eventuelle senere restaureringer vil de kunne få kulturhistorisk verdi. Etter foredraget ytret flere ønske om at det måtte bli laget både bok, brosjyre og prospektkort av og om Lade kirke som alle kunne få tilgang til. Og fremfor alt ble kvelden en stor inspirasjon for dem som har tatt det første skrittet mot forberedelsen av et 800-års-jubileum for Lade kirke. Vi har ingen grunn til å vente. Res. kap. Ola T. Lånke skal ha stor takk for dette prisverdige initiativet og for god losing gjennom kvelden. Det vanket blomster til Ole Winsnes og til Kubban sen og jr. som beriket kvelden med fin avstemt og tilpasset musikk for anledningen. Orgel med trompetsolo er en vellykket kombinasjon. Hjertelig takk for denne kvelden. **Njorb**

Bibelskolen åpner skoleporten

Under hovedoverskiftet "Ikke noe kloster" presenterer *Menighetsbladet* 3/1988 Bibelskolen i Trondheim (BiT) som da var etablert på Olavsgården på Dalen. Olavsgården var bygd som kurs- og konferansesenter, men fikk i 1985 BiT som ny leieboer. Skolen tilhørte Det norske misjonsselskap og Norges Samemisjon i fellesskap. Den var ingen nyskapning. Tidligere het den Misjonsbibelskolen og holdt til på Stjørdalshalsen i mange år. Våren 1987 hadde skolen 15 elever fra alle kanter av landet. 12 av dem hadde hybel på Olavsgården. Artikkelen lyder slik:

Noen har kanskje inntrykk av at Olavsgården er et kloster, men det er en misforståelse. Olavsgården rommer faktisk Bibelskolen i Trondheim (BiT), en aktiv og utadrettet skole for ungdom i alle aldre og fra hele landet, også fra Trondheim! For dem som vil oppleve skolen på nært hold, er det flere tilbud å velge mellom. Onsdagsmøte arrangeres hver uke i kapellet på skolen. Det er BiT, Lademoen menighet og eierorganisasjonene som deles ansvaret for disse møtene. Vi har også seminarer som er åpne for folk utenfra. I vår tar vi for oss "Israel i Bibelens lys". Dette er en ypperlig sjanse til å lære mer om et interessant tema og å bli bedre kjent med Bibelskolen. For dere som er unge har vi et spesielt arrangement, Den 19. mars får Bibelskolen besøk av bibellinjen ved Hållands Folkhögskola i Jämtland. Denne kvelden skal begge skolene delta på ungdomskveld i Salem, indremisjonens hus, i Prinsens gate. Da er alle hjertelig velkommen. En lørdag i vår planlegger vi å ha en innvandrerkveld.

Den utadrettede virksomheten vår foregår helst på to måter. Den ene er gudstjenesten der dere sikkert har observert en del av oss. Den andre er i forbindelse med at vi som går ettårig kurs har praksis utenfor skolen. De aller fleste er med på noe i regi av Lademoen menighet. Ei er med som leder i konfirmantarbeid, to er ledere i barnegruppa i Innherredssveien 100, ei er med som speiderleder og ei er med på besøkstjeneste blant eldre. Vi er altså ofte i kontakt med folk i menigheten. Vi håper også at dere i menigheten kan få kontakt med oss. Bibelskolen er åpen for besøkende fra Lademoen og resten av byen. Kanskje kan BiT bli en ny menighetsskole for trondhjemmerne.

For å få andre opplysninger om skolen tar vi veien til rektor Sturla Sagbergs kontor.

- *Hva vil dere med Bibelskolen, og hva er målet for hva vi skal lære?*

- Vi håper kursene vil gi et sterkere grunnlag for elevenes tro og større frimodighet i kristenlivet. Det ettårige kurset gir dessuten et grunnlag for kristent lederarbeid. Han henviser til skolens statutter som sier kursene skal styrke og utdype personlig trosliv og karakter hos kristen ungdom og dyktiggjøre troende mennesker til tjeneste i Guds rike. De ansatte på skolen ønsker å fylle målet best mulig og inspirere til tjeneste i kristent arbeid.

- *Hvem er Bibelskolen for?*

- Primært er skolen for kristen ungdom over 18 år, men de behøver ikke å ha spesiell tilknytning til eierorganisasjonene. Skolen er både for kristne generelt og for de som vil inn i tjeneste i organisasjonene. Sekundært er skolen for andre som ønsker en innføring i kristen tro, det kan være voksne, og vi har også hatt elever som ikke har hatt et klart kristent standpunkt.

- *Fagkrets?*

- Opplegget inneholder tre fagområder: Kildefag som bibelfag, troslære og misjonskunnskap. Modningsfag som etikk og sjelesorg. Praksisfag som lederfag, media og forkynnelse.

- *Er det eksamen på skolen?*

- Ikke ennå. Men det er stadig under vurdering om det skal bli eksamen, eller en annen form for evaluering på ettårskurset. Sturla Sagberg sier videre at den ettårige bibel- og lederlinjen gir poeng for flere studier, for eksempel sykepleier- og lærerutdanning. Viktig for Bibelskolen er det å ha nærkontakt med levende kristenliv, levende menighetsliv og organisasjonsliv.

Ladehalvøya kirkeforening og Kirkelig aktivitetssenter

Menighetsbladet 7/1982 presenterte planene for og byggingen av Kirkelig aktivitetssenter på Lade under følgende fyldige tittel: **Stiftelsen Ladehalvøya kirkeforening og dens rolle i planlegging, bygging og drift av Kirkelig aktivitetssenter i Harald Hårfagres gate 2**. Artikkelen var skrevet av Alf E. Strand, som var byggeleder, lød slik:

Plankomiteén i kirkeforeningen sendte 10.2.78 en innstilling til foreningens styre med anbefaling om å følge opp et forprosjekt som plankomiteén hadde utarbeidet. Komiteén foreslo samtidig at det skulle opprettes en stiftelse, altså et forretningsmessig organ som kunne føre planene videre! Kirkeforeningens styre gikk inn for dette og fremmet forslag om opprettelse på årsmøtet den 31.3.78. Prinsippvedtak om å opprette en slik stiftelse med formål "å oppføre og drive sentret" ble fattet og styret i stiftelsen skulle være byggekomité. På ekstraordinær generalforsamling i kirkeforeningen den 22.5.78 ble så statuttene for stiftelsen vedtatt og det første styret med sokneprest Bjørn Sørensen som formann, valgt.

5 år i forveien, den 23. mars 1973, hadde bystyret i Trondheim med 80 mot 5 stemmer fattet vedtak om å regulere en snipp av sirkus/tivolitomta med betegnelsen Harald Hårfagres gate 2, til kirkelig aktivitetssenter, og etter at planene hadde ligget ute til ettersyn og alle protestfrister m.m. var utløpt, ble reguleringsplanen stadfestet 15.10.73. Stiftelsens første oppgave ble å søke om å få kjøpe denne tomte, som 5 år etter reguleringen var kommunens eiendom. En fremmet forprosjektet som var utarbeidet som underlagsmateriale, og argumenterte på mange vis for å få saken på gli. Det ville være galt her å underslå at en etter hvert støtte på til dels sterk motstand fra meget innflytelsesrikt hold i kommunen. Saken trakk derfor i langdrag, men 31.1.79 anbefalte styret for Bygge- og eiendomskontoret at Stiftelsen skulle få kjøpe tomte, og den 8. mars 1979 fattet formannskapet vedtak om å selge tomte etter takst. Etter å ha betalt kr. 163.430.45 for tomt og gategrunn, fikk Stiftelsen den 2. juli 1979 skjøte på tomte og hadde dermed for første gang "fast grunn under føttene"!

Arkitekt Knut Bergersen fikk nå i oppdrag å utarbeide tegninger for innsending av byggemelding. Tegningene ble foreløpig godkjent i desember 1979, og byggemelding ble innsendt 25.1.80, behandlet i bygningsrådet 29.4.80 med en del forbehold og endringer. I løpet av noen måneder ble alle formalia brakt i orden, og byggetillatelse ble gitt 5.9.80, en virkelig "stor" dag!

Arbeidet med finansieringen, som hittil hadde vært drevet på et forberedende plan, ble nå tatt opp med full styrke. Et utall lånesøknader ble sendt til et stramt kredittmarked, og avslagene var nær sagt også legio. Etter hvert som maksimale anstrengelser ble gjort, begynte imidlertid resultatene å vise seg: Lånetilsagn ble gitt av Husbanken, Trondheim komm. pensjonskasse, livselskapet Hygea og fra a/s Fiskernes Bank, som også sa seg villig til å yte byggelån og i det hele har gitt Stiftelsen en utmerket service. Trondheim kommune sa seg interessert i å leie samtlige 17 trygdeleiligheter i det prosjekterte bygget, og skulle etter forutsetningene skyte inn egenkapitalmidler i forhold til dette. I ettertid vet en nå at slik skulle det ikke komme til å utvikle seg.

Det må her skytes inn at en utpå høsten 1980, med byggetillatelse omsider i hånden og byggelån innvilget, befant seg i et meget sterkt tidspress: I skjøtet hadde kommunen tatt forbehold om å kreve tomte tilbakeført dersom ikke bygging var iverksatt innen to år, dvs. juli 1981 (det var nå vel 1/2 år igjen!) og Husbanken hadde satt som vilkår i sitt tilsagn at bygging skulle startes opp i 1980. Det var altså snaue 4 måneder etter at byggetillatelse var gitt! Innenfor disse marginale tidsrammer ble det meget vanskelig å få innhentet tilbud fra alle fagområder, og ikke minst å skaffe full oversikt over de endelige kostnadsrammer. En måtte basere seg på et tilbud på totalentreprise gitt i februar 1980, altså før bygningsrådet hadde kommet med sine påbud om endringer, og dette forklarer i hvert fall en god del av hvorfor de opprinnelige kalkyler kom til å bli i laveste laget, og den tilsynelatende kostnadsstigning tilsvarende stor. Det forelå også betingelser fra kommunens side som forutsatte konkurrerende tilbud, så en var i alle tilfelle nødt til å innhente tilbud i en ny runde høsten 1980 og våren 1981. For å kunne imøtekomme Husbankens krav om byggestart i 1980 måtte en påskynde arbeidet med tilbudspapirene for grunn- og betongarbeidene og få disse ut. Det meldte seg flere anbydere, og en har all grunn til å tro at en fikk en gunstig kontrakt for disse arbeidene. Tilriggingen på byggeplassen startet 22. desember 1980 og utgravingen ble påbegynt 12. januar 1981.

Så langt, så vel, men en hadde altså blitt tvunget til å sette i gang arbeider i millionklassen mens tilbudene for de øvrige fag ennå ikke forelå! Stiftelsens styre hadde nok mer enn en gang hjertet i halsen i denne tiden, og kanskje også søvnløse netter. Da hadde en for lengst passert "the point of no return". Nå måtte en ha tro for at det hele ville bli lagt til rette på beste måte. Det ble det også. Tilbudene kom inn i rekke og rad og rørleggere, elektrikere, murere, snekkere m. fl. rykket inn på bygget akkurat i tide og uten at noen form for heft oppstod! I juni 1981 hadde en full oversikt over tilbudene og dermed over de endelige kostnader: drøye 13.5 millioner kroner! En måtte nå gå en "Kanossagang" til kredittinstitusjonene og kommunen og meddele resultatet og be pent om mer lån. En kunne imidlertid vise til et bygg som snart var under tak og møtte nesten utrolig velvilje på de fleste hold.

Et unntak var kommunen og herfra hadde en allerede i januar 1980 fått signaler som tydet på at interessen for trygdeleilighetene var i ferd med å dable av og at en helst ville bruke egenkapitalmidlene, som var stilt i utsikt, til rent kommunale prosjekter. En hadde imidlertid i første omgang etter et meget kraftig press, omfattende korrespondanse og flere konferanser klart å få midlene utbetalt, men likevel uten at det forelå noen bindende kontrakt. Selv om de økede kostnader ikke førte til noen økning i kommunens innskudd, viste det seg nå likevel umulig å få i stand forhandlinger om forpliktende avtale. Med få måneder igjen til innflytting, kunne stiftelsens styre ikke sitte med hendene i fanget og risikere å bli uten leieinntekter på hoveddelen av byggets utleiearealer. En varslet kommunen om at en ville søke kontakt med andre leietakere og resultatet er nå velkjent for de fleste: En har fått tillatelse til midlertidig bruksendring for 1. etasje. og hele denne etasjen er utleid til kontorer og datasenter i 5 år. Leilighetene i 2. etasje. leies ut av stiftelsen selv til private, og i sokkeletasjer leier kommunen prestekontorer og næringsvirksomhet leier laboratorielokaler.

Disse nye leieforhold førte til at finansieringsopplegget måtte omkalfatres fra bunnen av: Bykreditt er nå største långiver, deretter Norden, så Husbanken, Hygea og a/s Fiskernes Bank. Dette krevde selvfølgelig mye arbeid, men med et prektig bygg nær realisert gikk det likevel lettere enn noen skulle tro. Bygget var ferdig 1. juni 1982, nesten helt etter framdriftsplan, og innflytting i 2. etasje. begynte. Vår leietaker i 1. etasje. har for egen regning drevet en del ominnredningsarbeid i 1. etg. og sokkel, men er nå også innflyttet og har for øvrig betalt husleie fra 1. juni. Byggefasen er således avsluttet og huset er i drift. Det er nå stiftelsens håp at møtelokalene i sokkelen, selve det kirkelige aktivitetssenter, skal kunne tas i bruk og fylles med positive, byggende og meningsfulle aktiviteter. Hele Lades befolkning, ja, alle som har lyst også, ønskes velkommen til å realisere dette håp.

Østbyen helse- og velferdssenter 1983

Menighetsbladet 3/1984 presenterte det nye helse- og velferdssenter på Lademoen i en artikkel av OED med overskriften **Tilbud for eldre i Østbyen**. Her skriver Ola Erik Domaas: Østbyen helse- og velferdssenter stod det på en dør vi banket på her forleden. Innenfor ble vi møtt av lyse og trivelige lokaler og blide mennesker. En av dem var daglig leder for sentret, avdelingsleder Kari Billehaug. Hun inviterte på kaffe og var mer enn villig til å fortelle om denne nyetableringen i nærmiljøet her på Lademoen. Enskjønt - nyetablering og nyetablering, fru Blom. Det er vel heller menighetsbladet som er noe sen i oppfattelsen. Allerede 13. mai 1983 åpnet kommunen sitt eldresenter, for øvrig det første i sitt slag her i byen.

Her foregår det noe for enhver smak, forteller Kari Billehaug, og understreker ordene ved å legge fram programmet for våren 84. Sentret er åpent

alle dager fra mandag til fredag mellom klokken 8.00 og 15.00. Hit kan alle komme om det så bare er for å få seg en kopp kaffe og treffe andre mennesker. Tiltaket har vist seg å fylle et stort behov. Rett som det er blir lokalene for små. Slik var det eksempelvis i forrige uke, forteller fru Billehaug. Da var det moteoppvisning på programmet. De eldre liker tydeligvis å følge med i hva motekarusellen har å by på. Om like mange kommer til å iføre seg de samme moteklær gjenstår å se når våren kommer for alvor.

Da skal i alle fall husets brukere ut å lufte seg. Det skal arrangeres både dagsturer med buss og markatrim, og når sommeren er her har de eldre selv bestemt at de vil på langtur. I august blir det tur til Venabu. Den turen er fulltegnet allerede. Men en tilsvarende tur til Skjæringen ca. 20. juli har enda ledige plasser. Det er livsglade og aktive mennesker som holder til i sentret. De fleste er kvinner. Fru Billehaug ber oss oppfordre det sterke kjønn til å komme mer fulltallig. Kvinneoverskuddet venter bare på å bli redusert. Så herved være det sagt: Menn, mann dere opp! Det burde vel blant annet være menn også til stede på et allmannamøte. Og slike møter legges det stor vekt på, blir vi fortalt. Østbyens eldresenter er brukernes eget senter. De skal selv være med på å bestemme hva som der skal foregå.

Programmet legges opp i fellesskap, ledelsens forslag må noen ganger finne seg i både kritikk og forandringer. Men slik skal det være, sier fru Billehaug. De eldre skal tas på alvor som selvstendige, ulike mennesker med ulike behov og interesser. Demokratiet fungerer og flertallet bestemmer. Hyggetilstelningene og opplysningstimene utgjør grunnstammen i tilbudene. Men i tillegg er det både trim og gammeldans og ulike formingsgrupper. Kari Billehaug utfordrer de eldre selv til å komme med ideer. Mange tar også selv ansvar for gjennomføringen av de ulike gruppeaktivitetene. Akkurat i disse dager er det startet et kurs i japansk kunstbroderi. En av de eldre leder kurset. Bingo er likevel her som andre steder den mest populære aktiviteten. En gang i uka er det kaffebingo med fullt hus og stor stemning.

Kaffe er populært. Men her er mer enn kaffe å få tak i i sentret. Middagsmat kan du få kjøpt og mange benytter seg av dette tilbudet. Det er snakk om dypfrost ferdigmat som smaker godt. Den kan varmes opp og spises på huset eller du kan ta den med hjem. I alle fall dreier det seg om en lettvin, god og rimelig middag. Prisen ligger på fra 18-20 kroner. Hvem som helst kan stikke innom å kjøpe med seg mat enten på egne eller andres vegne.

Kari Billehaug er ivrig når hun snakker om eldresentret. Vi tror henne når hun sier at hun trives med jobben. *"Den dagen jeg ikke gleder meg til å komme hit, slutter jeg"*, sier hun kategorisk. Den dagen ser ut til å være usedvanlig langt unna for Kari Billehaug. Hun er nemlig interessert og glad i de eldre og gleder seg over alt som gjøres for denne aldersgruppen. Vi i Lademoen menighet vil på vår side få gi uttrykk for vår glede over at dette tilbudet nå er kommet i gang i bydelen vår. Dette eldresentret betrakter vi som et viktig ledd i våre felles

anstrengelser for å gjøre Lademoen til enda bedre sted å være for de mange eldre som bor her. **OED**

Barnehagene våre 1993

Menighetsbladet 5/1993 har en bred presentasjon av de mange barnehagene på Lade og Lademoen, hele ni stykker. Oversikten innledes med denne ingressen: Denne gangen vil vi presentere barnehagene i våre to menigheter - Lademoen og Lade. Det er blitt mange av dem etter hvert. Stadig nye dukker opp, og at behovet for barnehager er der, er åpenbart. Vi har innhentet opplysninger fra barnehagene i prestegjeldet, og vi besøker noen av dem. Her møter vi glade og vitebegjærlige barn som spør: "Ka hete du? Ka gjør du her?" Og så går leken videre med de mange lekemulighetene og lekeinnretningene. Det er et rikt miljø og vakre omgivelser både ute og inne. Her er kreativitet og utfoldelse, trivsel og samspill. Og også tid og sted for ro og hvile og ei stille stund - og for hyggelige måltider. Her er både smil og hvin og latter, men også en og annen tåre i blant. Og så er det trøst og omsorg å få. Her følger presentasjonen:

Spannet barnehage er en to-avdelings heldagsbarnehage med 27 plasser for barn i alderen 0-7 år. Den ligger i Leiv Erikssons vei på Lade. Barnehagen er privat og eies av et andelslag av foreldre ved Norges Geologiske Undersøkelser (NGU). Barn og barnebarn av ansatte ved NGU har fortrinnsrett til plassene, men vi har også eksterne barn. Barnehagen åpnet 1/10-88 og feirer altså 5-årsjubileum i disse dager. Barnehagen har lokaler i den gamle Shoddyfabrikken på Lade - ved siden av NGU. Uteområdene er store, flotte og idylliske. Her har barna en fin tumleplass og et utfordrende lekemiljø. Styrer er Ragnhild Granskogen. Barnehagen har 7 ansatte.

Tiriltoppen Barnhage er en personalbarnehage for tilsatte ved PST. Barnehagen ligger ved Østmarka Sykehus. Den er en fylkeskommunal heldagsbarnehage med åpningstid 6.45-1615. Her er 6 avdelinger med plass til 74 barn. Det er 22 ansatte. Styrer er Haldis Skånsar.

Voldsminde Barnehage ligger i Hans Nielsen Hauges gate på Lademoen. Det er 36 barn ved barnehagen i alderen 3-7 år. Det er 7 ansatte. Styrer er Geir Hageskal. Barnehagen har to avdelinger Bikuben og Maurtua. Maurtua startet som korttidsbarnehage i 1953. Bikuben ble påbygd i 1972. Initiativet til bygging av barnehagen ble tatt i 1948 da Voldsminde Mødrekлубb ble stiftet. Kommunen overtok eiendom og driftsansvar 1/4-1984.

Barnehagen Dronning Mauds Minne ved Dalen Hageby, Lademoen, har 96 barn og 25 ansatte. Styrer er Rannveig Lorentzen. Barnehagen har 3 heldagsavdelinger; korttidsavdeling, lekesenter og familiebarnehage. Barnehagen har en kristen formålsparagraf og et dialogpedagogisk grunnsyn. Fra 1987 har barnehagen hatt sivilarbeider i tjeneste. 1991/92 gjennomførte hele barnehagen et prosjekt med midler fra Fylkesmannen. Det hadde som tema:

"Menneskesyn og etikk i barnehagen". Rapporten på prosjektet har fått navnet: "Utfordringen ligger i møtet". Barnehagen ligger på ei åpen stor flate. Det er god plass ute, og andre deler av området på Dalen kan også brukes. I år vil barnehagen konsentrere seg en del om Alf Prøysen og det han formidler gjennom sanger, fortellinger, rim og regler. Det blir også tid til å møte "Grieg i barnehagen" med en konsert i barnehagen.

Korsvika Barnehage ligger i General von Hovens vei i Korsvika og er den yngste av barnehagene - den ble åpnet 2/8-93. Den ble bygd av Yrkesskolen. Korsvika barnehage er en fortsettelse av Reina barnehage som ble nedlagt fordi tomte skulle reguleres til kirkegård. Foreldre ved Reina har arbeidet fram Korsvika barnehage. Uten foreldrene har ikke Korsvika barnehage eksistert, heller ikke Reina. De fleste av barna er bosatt i Ladeområdet, men en har også barn fra Bispehaugen, Lilleby, Byåsen, Strindheim, Berg, Charlottenlund og Rosten skolekretser. Barnehagen ligger i Sentrum distrikt og eies av Trondheim kommune. Den har et heldagstilbud med åpningstid 7.15-16.30. Barnehagen har to avdelinger med 36 barn i alderen 3-7 år. Det er 9 ansatte. Styrer er Bodil Stene.

Lademoen Barnehage ligger i Østersundsgt. 3, Lademoen. Styrer er Per Arne Pedersen. Lademoen Barnehage er en 3-avdelings barnehage med to heldagsavdelinger med åpningstid fra 7.15-16.15. Barnehagen tar imot barn fra 1/2-5 år og har i år 47 barn. Barnehagen ble grunnlagt i 1893 og i februar i år ble 100-årsjubileum feiret. Barnehagen eies av Trondheim Aylselskap og har utvidet kristen formålsparagraf. Bygningen ble restaurert i 1989/90 og er i dag i topp moderne stand. Barnehagen rekrutterer i stor grad barn fra nærmiljøet, men p.g.a. sentral plassering kommer barn fra store deler av byen. I de siste årene har det vært jobbet en del med felles temaopplegg for hele barnehagen. I forbindelse med 100-årsjubiléet ble det jobbet mye med barnehagen og Lademoen for 100 år siden.

Østmarkneset Barnehage ligger i Harry Borthens vei på Lade. Barnehagen ble åpnet 2/2-74 og ble drevet av Lade Husmorlag inntil den ble overtatt av Trondheim kommune i 1985. Barnehagen er en 2-avdelings heldagsbarnehage med 38 barn i alderen 3-7 år. Avdelingene heter Tordenskjold og Ormen Lange. Til sammen er det 8 ansatte. Styrer er Johanna Akre Trønnes. Barnehagen er en øvingsbarnehage for Dronning Mauds Minne, Høgskole for førskolelærerutdanning. Barnehagen tilhører Sentrum distrikt. Den ligger i et nærmiljø som er preget av rike kulturminner, fine turområder og gode lekemuligheter for barn. Ut ifra dette legger barnehagen stor vekt på å formidle kunnskaper om vår forhistorie, og gjør bruk av nærmiljøet både som ekskursjonsarena og som kulturformidler. I inneværende barnehageår skal Tordenskjold stå i sentrum for temaopplegg. Dette skal munne ut i en dramatisering i forbindelse med 20-årsjubiléet i 1994. Ellers settes utvikling av vennskap og toleranse som et av hovedmålene i barnehagen, og det jobbes aktivt ut ifra ordtaket: "Vennskap er en plante som trenger god vanning."

Lilleby Nærmiljøbarnehage holder til ved Lilleby oppvekstsenter i Ladeveien (Lilleby skole). Skolens rektor Per Kvisvik er også styrer for barnehagen. Anne Gunn Johansen er daglig leder. Ellers er det 4 ansatte. På Lilleby Nærmiljøbarnehage går fortrinnsvis barn i nærmiljøet. Det er en avdelingsbarnehage som har 18 heldagsplasser med barn i alderen 3-5 år.

Stabburet Barnehage i Gunnlaugs vei på Lade har 36 barn og 4 ansatte. Styrer er Ruth Kjellaug Sandvik. Stabburet er eneste halvdagsbarnehage i distriktet. Åpningstid kl. 10-15. Stabburet Barnehage åpner ny avdeling høsten - 93. Aldersgruppe 3-6 år. Opptak skjer gjennom hele året. Stabburet Barnehage drives av Stabburet foreldreforening med kommunal driftsavtale. Barnehagen arbeider mye med de estetiske områder. Drama, musikk og forming er vektlagt gjennom hele året. Foruten vektlegging av natur og miljø, har høstens tema vært "Barn i Guatemala", med tanke på innsamlingsaksjon (kaffesalg, tombola, m.m.) til gatebarn i Guatemala. Barnehagen er en enhet av mange i Lilleby Oppvekstsenter med barn 0-12 år. Barnehagen har sine lokaliteter i 1. og 2. etasje i gymnastikkbygget som er skolens tidligere rektorbolig. Barnehagen har sitt eget uteareal som også brukes av andre barn ved senteret. Skoleplassen står også til barnehagens disposisjon.

I løpet av uka er det div. formingsaktiviteter. En dag i uka er det tur ut i skogen, til sjøen eller på handle- og torvtur til byen. Gymnastikksal benyttes 2 ganger og sangsal 1 gang i uka. På formiddagen er det samlingsstund. Da er det gjennomgang av dag og dato, sang, lesning og samtale. Barna får middag 3 dager i uka og frukt hver ettermiddag. Det er foreldrekafe en gang i måneden. Da er det barna som baker noe godt til foreldrene som kommer på besøk. Det er noe barna, foreldrene og personalet setter stor pris på.

Musikklivet på Lade og Lademoen 1992

*Menighetsbladet 6/1992 presenterer de mange tiltak som gir oss det rike musikklivet på Lade og Lademoen. Ikke mindre enn åtte ulike kor, korps og andre musikkaktiviteter blir omtalt. Ingressen sier: *Høsten er her for fullt med all sin prakt og med alle sine gjøremål. Og hjulene er for lengst i sving igjen etter ferietid. Ikke minst har sang og musikklivet fått fart på seg. Det øves og spilles og musiseres og synges og konserteres i stor stil også i våre bydeler til stor glede for oss alle. Hva var vel 17. mai uten skolekorpsene? Og kirkesøndagene uten sang og musikk? Og i vår midte har vi storlagne Ringve historiske museum og konsertvirksomheten i det fine konsertlokalet der. Og vi har Lademoen kirke med sine mange kirkekonsserter. Vi fant ut at vi ville presentere sang- og musikkvirksomhet på Lade og Lademoen for menighetsbladets lesere. Håper vi ikke har glemt noen! Vi har ikke tatt med individuelle utøvere. Herved følger en kort presentasjon:**

Ringve musikkhistoriske museum. Den gamle driftsbygningen på Ringve ble restaurert i 1972. I det tidligere kufjøset med de metertykke

hvitkalkede murveggene er det nå en stemningsfull konsertsal med vel 300 sitteplasser. Denne er spesielt egnet for kammermusikk og mindre ensembler. Det har også vært framført flere mindre operaforestillinger, da det er en liten orkestergrav under scenen. Det gamle grisehuset som brukes til festsal/foyer gir også en fin ramme for enkelte konserter.

Lilleby skoles musikkorps er Trondheims nest eldste skolekorps med våre 72 år. Pr. i dag er vi 42 medlemmer, men vi vil gjerne bli flere. Vi driver med musikkopplæring på alle blåseinstrumenter, samt slagverk og tamburiner. Etter meget gode resultater starter vi på nyåret for 3. gang med en ny musikalsk barnehage for barn i alderen 5-7 år. Ellers har vi et meget aktivt elevråd. Korpsmedlemmene velger selv et elevråd, som ordner med discotekkvelder og ellers mange aktiviteter. Aktiviteten i Lilleby skoles musikkorps er hele året, ikke bare til 1. og 17. mai. Vi kan nevne: konserter, aktivitetshelger, luciafeiring og mange turer til inn- og utland. Øvelsene våre er på mandager og tirsdager så ta gjerne kontakt med oss. *For Lilleby Skoles Musikkorps Finn Engeseth, leder.*

Musikkaktiviteter på Lilleby skole. Skolekoret: Elever fra 4.-6. klasse (ca. 40 elever). En meget sangglad gjeng (takket være Ivar Bonsaksen). 3 lærere deler på undervisningen: Magnhild Drugli, Sissel Kvist og Kåre Nordland. Kortime hver mandag i 6. skoletime. Synger for det meste kjente nyere barnesanger. Satses på et allsidig repertoar salmer, folkeviser og engelske sanger. Koret vil etter hvert prøve seg på flerstemt sang. Skoleband: 4., 5. og 6. klasse er delt inn i 5 musikkgrupper som er i gang med bandopplæring. Til det brukes ordinære musikktimer for opplæring på bandinstrumenter og sang. I disse timene vises stor innsatsvilje fra enkelte elever som vil lære seg å synge i mikrofon eller å spille på et bandinstrument som el-gitar, el-bass, slagverk og keyboard. Lærer er Kåre Nordland.

Lade skoles musikkorps ble startet 7. mai 1954. Korpset har ca. 75 medlemmer, alder 6-18 år. Dirigent er Tom Wulf og leder Elin Gravås. Mandager og tirsdager er korpsøvingdager, da foregår individuell opplæring og samspill, dusking og paradetrening. Vi driver et skolekorps og gir primært et tilbud om musikkopplæring som en fritidsaktivitet for barn og unge her på Lade. En fritidsaktivitet er noe du skal trives med, så vi vektlegger det sosiale og det musikalske. Får vi til en god kombinasjon med at medlemmene både trives og samtidig ønsker å strekke seg musikalsk, er vi kjempefornøyde. Vi har bestemt oss for å melde oss på i musikkonkurransen igjen for å sette oss musikalske mål. Det er artig at korpsmedlemmene nå vil det. Vi har juniorstyre i korpset nå og det betyr at både medlemmer, foreldre og dirigent sammen tar ansvar og jobber sammen mot målene.

Vi er mer enn en 17. mai-figur. Det tror vi at de som har overvært høstforestillingen i Olavshallen har oppdaget. Vi har hatt 2 forestillinger hittil, nemlig "Musikk-mosaikk" og "Glade Lade". 1. november kl. 18.00 kommer vår 3. forestilling, denne gang i Rosendal teater, og heter "Oskaramanda". Det legges ned mye arbeid før forestillingene er i boks, men det er et positivt

samarbeid omkring musikk, dans, sang, kostymer, kulisser og forfatterskap. Korpsmusikk krever nok mer øving enn de fleste andre aktiviteter og kan dermed tape i aktivitetskonkurransen. Det er beklagelig og ikke ønskelig. Det er stort sett positive holdninger til hverandre i de ulike aktivitetene på Lade, så samarbeidet går som regel bra. Noen kollisjoner oppstår, men vi finner som regel en løsning der det er vilje til det. Musikk er en lære for livet og korps er en aktivitet der det er behov for og plass til alle, og bygger på egenskaper som vi også samfunnsmessig trenger. Velkommen til Lade Skoles Musikkorps. *Elin*

Musikkforeningen Nidarholm. 30.10.66 var stiftelsesdato for Musikkforeningen Nidarholm (M.F.N.). M.F.N. er et av byens fjorten amatørkorps, og har frem til i dag utviklet seg til en besetning på ca. 65 medlemmer. Korpset har de senere år opplevd en sterk musikalsk utvikling. I 1989 vant M.F.N. 3. divisjon i NM for janitsjarkorps på Hamar. To år senere gikk korpset av med seieren i 2. divisjon i samme konkurranse som ble arrangert i Trondheim. I år har korpset meldt seg på til NM 93 i 1. divisjon. Musikkforeningen Nidarholm er et ungt korps. Gjennomsnittsalderen er ca. 25 år, fra yngstemann på 17 til korpsets veteran på rundt de 40. En tredjedel av medlemmene er studenter som gjerne vil fortsette med hobbyen sin i studietida. Korpset består av engasjerte korpsmusikere med godt samhold og et positivt miljø. M.F.N. har som mål å etablere seg som et av Trondheims bedre janitsjar- og konsertkorps. Tom Wulf er dirigent. Hans S. Aune er leder. Musikkforeningen Nidarholm øver hver mandag på Lade skole fra kl. 19 til kl. 22. Ønsker dere musikk til deres arrangementer; det være seg julebord, konferanser, markedsføringstiltak, juletreff, jubileum eller annet? Musikkforeningen Nidarholm kan stille med storband, ten-piece-gruppe, tyrolerorkester, oktett eller nisseorkester til slike arrangementer.

Lade skolekor. Aspirantkor (Lillekoret) 1.-3. klasse. Hovedkor (Storkor) 4. klasse og oppover til ca. 20 år. Ungdomskor 8. klasse og oppover. Dirigent Gunn Sissel Bakk, organist. Koret øver torsdager på Lade skole. Lillekor kl. 15.30-16.15, Storkor kl. 16.30-17.30, Ungdomskor kl. 17.30-18.15. Vi er en gjeng glade jenter som liker å synge. Repertoaret spenner fra viser og pop til kirkemusikk og klassisk musikk. Vi legger vekt på at jentene får ha et ord med i laget når det gjelder sangvalget. Vi deltar på konserter, har Luciakonsert til jul og vårkonsert i egen regi. En gang iblant deltar vi på seminar. Vi drar på turer hvert år. Lillekoret på dagstur med buss sammen med foreldre og søsken. Storkoret drar på lengre turer, hvert 2.-3. år til utlandet. Det sveiser oss skikkelig sammen. Vi legger også vekt på foreldreengasjement. De er et entusiastisk publikum og hjelper oss på ulike måter med finansiering av turene våre. Vi ønsker oss gjerne flere medlemmer. *Vennlig hilsen Lade Skolekor v/ Beate Arentz Hagen.*

Lade Blandakor har nå vært i virksomhet i 1 år. Den voldsomme responsen på medlemmer i starten har nå dabbet av. Nå er vi en gjeng på ca. 45 stk. som møtes hver mandagskveld på Lillekantina på Universitetet på Lade. Vi

holder på fra kl. 20.00-22.00. Vi øver inn både profane og kirkelige sanger. Noen konserter har vi deltatt i. Vi er ikke et elitekor med opptaksprøver av medlemmene. Det sosiale har stor betydning. Det viktigste er at vi trives med vår hobby, og at det høres sånn noenlunde ut når vi opptrer. Dessverre ser det ut til at gutta holder på å svikte oss. Så vi er stadig på jakt etter basser og tenorer. *Så karer kom igjen!* Prøv og vær sammen med oss et par mandagskvelder for å se om deres trives. Dirigenten heter Ingrid Nyhus. Hun er ei festlig jente fra Rørøs med musikalske aner i fleng. *Sangerhilsen A. M. Bottenvik, leder*

Lade menighetskor hadde sin første øvelse 20.11.1985. Det er et blandakor med 14-15 sangere. Sangglade mennesker som kommer til øvelse hver 14. dag. Repertoaret er enkle, firstemmige sanger til bruk i kirke og menighetssammenheng. Koret deltar med sang ved enkelte gudstjenester, sangkvelder, menighetsfester, på aldershjem og ellers der en blir spurt og har anledning. En vil særlig nevne at medlemmene er med som frivillige sangere ved gudstjenesten. Dette er til stor berikelse for menigheten og til god støtte for organisten. En har med glede sett at vi hadde flere medlemmer, da et relativt lite kor sangmessig er veldig sårbart. Undertegnede er korets dirigent. *Hans S. Skotvold*

Lademoen kirkes småskrifter

Tanken bak serien er at det skal være små skrifter først og fremst av interesse for befolkningen på Lademoen og for menighetens medlemmer. Emnene er fra lokal historie eller fra kirkens virksomhet. Noen har mer almen interesse. Utgiver er Lademoen menighetsråd. Heftene kan kjøpes i kirken eller på menighetskontoret i kirken. De kan også bestilles over telefon 73 52 30 04, e-post til <post.lademoen@kirken.no> eller ved brev til Lademoen kirke, Postboks 5146, 7447 Trondheim. De kan foreløpig også bestilles hos Per Øverland, Dalen Haveby 29, 7044 Trondheim, telefon 73 53 46 43 (p), 73 59 65 82 (k) eller <per.overland@hf.ntnu.no>. Inntektene av bøkene går uavkortet til menighetens kasse idet utgiftene til fremstillingen dekkes av et privat gav фонд.

Nr. 1 Roald Iversen, *Symboler i Lademoen kirke*, Trondheim 2000, kr 50.-

Dette er et hefte på 32 sider med mange fargebilder fra Lademoen kirke og de ulike symbolene i kirken. Poenget med skriftet er å forklare meningen bak bruken av de ulike symbolene. Hftet er blitt populært ikke minst for skoleklasser som har kirkebesøk som del av undervisningen. Roald Iversen var tidligere prest i Lademoen og er nå lektor ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærere. Mange lesere har uttrykt sin glede over å få vite hva hvert enkelt symbol betyr.

Nr. 2. Johan Løkhaug, *Gater og gårder på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 50.-

Johan Løkhaug vokste opp på Lademoen. Familiens hus lå der Laugsand aldersboliger og sykehjem nå ligger. Han var i mange år byarkivar i Trondheim kommune. Løkhaug var en kjent lokalhistoriker og skrev i 1959 en serie artikler i Menighetsblad for Lademoen. Disse artiklene utgjør storparten av dette heftet som omhandler både kjente og mer ukjente navn og steder i strøket. Det er på 27 sider og er redigert av Per Øverland.

Nr. 3. Per Øverland, *Ynglingen på Lademoen*, Trondheim 2001, kr 100.-

Undertittelen lyder slik: Barn og unge i kristelig virksomhet på Lademoen gjennom hundre år 1890-1990. Hftet er på 46 sider. Omslagsbildet er et foto av Strandveien 72. som var Ynglingeforeningens hus fra 1895 til 1941. Det var et viktig sentrum for barn og ungdom i strøket som var tett befolket med barnerike familier. Huset ble revet av den tyske okkupasjonsmakten da den skulle bygge ubåtanlegget Dora i Nyhavna for den tyske krigsmarinen. Dette er en sentral lokalhistorie for Ner-La'mon. Forfatteren har bodd i Lademoen siden 1966 og har vært formann for menighetsrådet i Lademoen i flere perioder. Han var den siste rektor ved Universitetet på Dragvoll.

Nr. 4. Ingrid Pedersen, *Trondhjemske arkitekturperler*, Trondheim 2002, kr 150.-

Ingrid Pedersen vokste opp på Lilleby på Sandstad, Ladeveien 5, Både hennes foreldre og hun selv var trofaste medlemmer av Lademoen menighet gjennom hele livet. Hun var i en lang årrekke medlem av menighetsrådet, blant annet gjennom siste verdenskrig. Ingrid Pedersen var hele sitt yrkesaktive liv knyttet til arkitektavdelingen ved Norges tekniske høgskole, NTH. Hun skrev en rekke artikler om arkitektonisk interessante bygg i byen. I samlingen er to artikler om Lademoen kirke og én om Gardemoen gård. De fleste av artiklene ble først trykt i Adresseavisen. De er her for første gang utgitt samlet ved Per Øverland. **Utsolgt.**

Nr. 5. Per Øverland, *Lademoen kirke. En veileder*, Trondheim 2002. Kr 50.-

Lademoen kirke ble innviet i 1905 og fylte altså i 2005 sine hundre år. Den er byens nest største kirke. Bare Nidarosdomen er større. Veilederen gjennomgår kirkebygningen ute og inne. Den forteller historien både om hele kirkehuset og om hver enkelt del. Dessuten blir kirkens innredning og utstyr gjennomgått og forklart. Kirken er en av svært få norske kirker i nyromansk stil. Stilen kalles også norsk jugend. Det kanskje mest interessante er at den er kledd med norsk gråstein fra Hegra. Det skal markere 1905 og norsk selvstendighet. Norsk gråstein er like bra som utenlandsk marmor!

Nr. 6 Per Øverland, *Historieglimt fra Lade og Lademoen 1. samling*, Trondheim 2003. Kr 60.-

Dette er den første samlingen av historieglimt som har stått i Menighetsbladet de senere år. De gir glimt både fra nyere og eldre tid både for Lade og Lademoen siden prestegjeldet og menighetsbladet omfatter begge sokn.. Artiklene veksler mellom Lade og Lademoen og har mange lokallhistoriske godbiter fra begge områdene. Den andre utgaven som kom i **2006** er vesentlig utvidet ved en rekke artikler som har stått i tidligere menighetsblad. Utgaven fra 2006 har en mer konsekvent veksling mellom emner fra Lade og Lademoen.

Nr.7 Per Øverland, *Salmediktere i Norsk Salmebok*, Trondheim 2004, kr 75.-

Heftet inneholder korte biografier over samtlige diktere og oversettere som er representert i Norsk Salmebok. Etter hver biografi følger en liste over de salmer som vedkommende forfatter har diktet eller oversatt. Norsk Salmebok ble godkjent i 1984 og benyttes nå ved gudstjenester og andre samlinger i Lade og Lademoen kirker. Mange har større utbytte av å synge eller lese salmene til sin private oppbyggelse når de vet litt om den som har skrevet salmen. Dette heftet har interesse for mange som er glad i vår salmeskatt langt ut over Lademoen menighet.

Nr. 8 Per Øverland, *Gjør som Gud, bli et sant menneske. En katekisme, Trondheim 2005, kr 50.-* Dette er en liten bok på 30 sider med et betydningsfullt innhold. Den er en kortfattet håndbok med hovedpunktene i den kristne tro og kan faktisk brukes som en liten andaktsbok. I formen tar den opp tradisjonen fra oldkirkens menigheter. Den hadde små hefter som orienterte om den kristne tro og som ble brukt i opplæringen av dem som skulle døpes. Vår utgave er ny oversettelse av Luthers lille katekisme til dagens hverdagsspråk, men uten det vanlige tekniske apparatet. Den har en kort innledning om katekismens historie og et avsnitt om det å sette ord på troen.

Nr. 9 Per Øverland (red), *Historieglimt fra Lade og Lademoen. 2. samling, Trondheim 2005, kr 60.-* Denne andre samlingen av historieglimt omfatter både artikler som Per Øverland har skrevet i enighetsbladet de siste årene og artikler av en rekke andre forfattere. Disse forfatterne er ikke alltid navngitt fordi navnet ikke er angitt i menighetsbladet. Artikkene er hentet fra menighetsbladene fra 1990 og fremover. I denne samlingen er det forsøkt en bedre fordeling mellom Lade og Lademoen enn i den første samlingen. To av emner er dekket gjennom en gruppe artikler. Det ene emnet er fra Lade om den gang "KA-Senteret på Lade" gikk konkurs og ble gjenkjøpt. Det andre emnet er fra Lademoen og dreier det seg om "Lademoen Asyl" (Lademoen barnehage), som er en av byen eldste og stadig i full drift.

Nr. 10 Per Øverland, *Lademoen kirke 100 år, Trondheim 2005, kr 100.-*
Lademoen kirke stod ferdig høsten 1905. Boka forteller først og fremst om liv og virksomhet i kirka og menigheten gjennom hundre år. Året 1905 med oppløsningen av unionen med Sverige har satt sitt preg på denne store murbygningen i Østbyen i Trondheim. Mange generasjoner lamonitter har gått inn og ut av bydelens kirke. Boka summerer opp livet i kirka tiår for tiår og belyser samtidig Lademoen bydels lokale historie gjennom det meste av Østbyens historie. Med plass til over tusen mennesker er kirka byen største etter Nidarosdomen. I denne murkolossen blir Jesu Kristi evangelium forkynt for dagens mennesker slik som før. Her er Lademoens storstue!

Nr. 11 Per Øverland, *Kom! La oss lovprise Herren!, Trondheim 2006, kr 50.-*

Det drøftes å endre Den norske kirkes høymesse. Denne boken gjennomgår punkt for punkt den liturgien som nå benyttes. Den gir historiske glimt fra den kristne gudstjenestes lange historie med sikte på å gi impulser til endringer. Det kommer tydelig fram at dagens høymesse både har bevart viktige trekk fra en to tusenårig historie og samtidig oppviser en rekke endringer som har kommet til på ulike tidspunkter gjennom dette lange tidsrommet. Ritualet bør nok ikke endres bare for å bli moderne og strømlinjeformet, men med solid

feste i tradisjonen kan mange ledd endres til å bli til større glede og inspirasjon for dagens kirkegjengere. Boka antyder mange mulige endringer. Bokas tittel angir det sentrale i gudstjenesten som er lovsangen.

Nr. 12 Per Øverland, redaktør, Lademoen i gamle dager, Trondheim 2006, kr 150.-

Dette er en utvalgt samling artikler som har stått i ulike Trondheimsaviser fra 1912 og fremover. De fleste artiklene er skrevet av eldre folk som har vokst opp på Lademoen og som forteller om sin barndom og ungdom. Både kvinner og menn forteller. Noen er også blitt intervjuet av erfarne journalister om sin oppvekst og sitt senere liv. Flere av intervjuene er rene perler av fortellerkunst. Lokalhistorikeren Henrik Mathiesen kommer også til orde. Mange lesere vil kanskje med særlig interesse lese Asbjørn Lunds artikkelserie fra Arbeider-Avisa fra 1976. Boka har en rekke gamle bilder fra kjent og ukjente motiver i bydelen. Bilderredaktør er Bjørn Lien. Samlingen avsluttes med en novelle med ramme fra Lademoen.

Lademoen kirkes småskrifter redigeres og flere av dem er skrevet av **Per Øverland**. Han har vært aktiv i Lademoen menighet siden 1966. Han vært medlem av menighetsrådet i mange perioder og flere år som leder. Han ble født i Oslo i 1930, men kom til Trondheim i 1962 som studentprest. Han tok examen artium på reallinjen ved Oslo katedralskole i 1949 og teologisk embetseksamen ved Menighetsfakultetet i 1957. 1. oktober 1958 ble han ordinert til prest i Den norske kirke ved biskop Smemo i Oslo domkirke. Han tok magistergraden i teologi i New York City i 1960. Siden 1964 har han forelest ved Norges Lærerhøgskole og Universitetet i Trondheim der han var dekanus ved Det historisk-filosofiske fakultet og var den siste rektor ved AVH (Den allmennvitenskapelige høyskolen) på Dragvoll. Der har han fremdeles kontor og foreleser i kirkehistorie.

Heftene kan kjøpes i kirken eller på menighetskontoret som også er i kirken. De kan bestilles over e-post til <post.lademoen@kirken.no>, på telefon 73 52 30 04 eller ved brev til Lademoen kirke, Postboks 5146, 7447 Trondheim. De kan også bestilles hos Per Øverland på mail: <per.overland@hf.ntnu.no> eller på telefon 73 59 65 82 (kontor) eller på 73 53 46 43 (privat).

